

A MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ EGYESÜLET KIADVÁNYA

A márkosfalvi Sipos családról 1930-ból megmaradt családfa rajz

IMPRESSZUM

Matrikula

a

MAGYAR

CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ

EGYESÜLET

kiadványa

matrikula@macse.hu

Felelős kiadó: *Reicher Péter*

Szerkesztők: *Mincsik Veronika, Szabó Előd*

Szaklektor (számítástechnika): *Lerch János*

Nyelvi lektorok: *Karancsiné Böröczky Judit,*

Mezőhegyi Gergő és Hirschler András

Megjelenik évente négyszer: március, június, szeptember és december hónapokban.

A kiadvány szabadon és csakis díjmentesen terjeszthető. Kéziratokat a szerkesztő e-mail címére várunk legkésőbb a megjelenési hónap elsejéig.

A cikkek tartalmáért, beleértve a cikkhez kapcsolódó képanyagot is, a szerzők felelnek.

X. évfolyam 1. szám

© MACSE 2020

TARTALOM

Dr. Sipos Béla:

A Sipos (kézdimárkosfalvi) és rokon
Barabás (kézdimárkosfalvi),
Jakó (lisznyói), Keresztes (nagybaconi)
és Bodola (zágoni) családfák

1

Dr. Barsi Béla:

Író az éter hullámain

Barsi (Rodriguez) Ödön kalandos élete

39

Mézes Ádám:

A Jugovics család tanúkihallgatási

jegyzőkönyve 1750-ből

72

Szerzőink figyelmébe

76

A Sipos (kézdimárkosfalvi) és rokon Barabás (kézdimárkosfalvi), Jakó (lisznyói), Keresztes (nagybaconi) és Bodola (zágoni) családfák

1.rész

Dr. Sipos III. Béla (sipos.bela1945@gmail.com)

*„Örök büszkeségem / Az én székelységem.”*¹

A márkosfalvi székelly Siposok

„Székely volt az, aki a székelly székel egyikében élt, és a három fő katonai rend, a nemes, a lófő vagy a gyalogos puskás között teljesített hadi szolgálatot, esetleg solymár vagy darabant volt”.² A síposok a hadban szolgáltak, sípot fújtak, (fistulátor=sípos), nevüket innen nyerték. Muzsikások, zenészek is voltak, sípot fújó vagy valamilyen sípon, fúvóhangszeren játszó, játszani tudó személy volt a sípos.³ A Sipos vezetéknév - katonáskodásra utaló foglalkozási név - a XIII. század elején alakult ki. Említik többek között 1222-1277-ben Sypusnak, 1409-ben Syposnak, 1439-ben Siposnak, 1522-ben Zypwsnek, 1553-ban Syposnak.⁴ Nagyobb erdélyi Sipos családok közül megemlíteném a vállaji⁵, nyárádgálfalvi⁶, maroskeresztúri, rigmányi, vadasdi, somosdi, léczfalvi, martonosi⁷, domahidi⁸ családokat.

¹ Atyai barátom, Fülel Szántó Endre ifj. egyetemi tanár (*1924-†1995) nagyapjának, Fülel Szántó Lajosnak (író, költő, publicista 1882-ig római katolikus pap) (*1851-†1910) [sírfelirata](#). Farkasréti temető, 6/6. parcella, 1-14.

² Tüdös S. Kinga. Erdélyi hétköznapiak. I. Rákóczi György hadiszemléje a Székelyföldön. 1635. Osiris. Budapest. 2001. 18.

³ Jakab Elek és Szádeczky Lajos Udvarhely vármegye története a legrégibb időktől 1849-ig (Pallas – Akadémia. Csíkszereda. 1994, Reprint kiadás Budapest 1901.) c. művében a következőket írták: „A főkapitány a gyalog közé (...) sipost is rendeljen, mert a sereg azzal szép.” Bocskai István fejedelem levele. Kassa. 1606. július 20.

⁴ Kázmér Miklós. Régi magyar családnevek szótára, XIV-XVII. század. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest. 1993. 937-938.

⁵ Sipos Ferenc. A vállaji Sipos család genealógiája. Turul. 1995. 3-4. füzet. 1. Értekezések, önálló cikkek. 84-92.

⁶ Pálmay József. Marostorda Vármegye nemes családjai. Maros-Vásárhely. 1904. Hasonmás kiadás. Charta Kiadó. Sepsiszentgyörgy. 2000. Sipos (nyárádgálfalvi), Sipos (maroskeresztúri), Sipos (rigmányi), Sipos (vadasdi), Sipos (somosdi). 120.

⁷ Pálmay József. Háromszék vármegye nemes családjai. II. kötet. Sepsiszentgyörgy. 1901. Hasonmás kiadás. Charta Kiadó. Sepsiszentgyörgy. 2000. Sipos (martonosi) 1607-ben nyerték el a nemességet. 393. Sipos (léczfalvi) 391-393.

A márkosfalvi Siposokat 1614 előtt különböző módon írták, mint Sijpws, Sijpos, Sypos, Sýpos. 1614 után egységesen a Sipos nevet használták, de előfordult a Siposs is. Családunk rövid i-vel írja a nevét.

XV. század eleje óta Kézdimárkosfalván éltek. Egyenesági ősöm, Sipos György (*1841-†1928) dédapám volt az utolsó, aki Márkosfalván maradt és élt haláláig. Sipos Béla I. nagyapám elköltözött Márkosfalváról.

Kutatási források⁹

1. *Anyakönyvek.* Az 1939 és 1944 közötti időszakban a zsidótörvények¹⁰ okán, a kötelező származásigazolás idejéből sok anyakönyvi irat maradt fenn az őseimről, mind apai, mind anyai ágon. Ezen igen fontos iratok alapján a Sipos és rokon családok eredetét több esetben az 1800-as évek elejéig, illetve közepéig minden esetben egyértelműen le tudtam vezetni. A beszercei, a kolozsvári, a marosvásárhelyi és a sepsiszentgyörgyi levéltárakban való kutatást, anyakönyvek fotózását 2003. és 2013. között végeztem el. Legelőször 2003-ban jutottam el a Sepsiszentgyörgyi Levéltárba, ahol kutathattam a kézdimárkosfalvi református anyakönyveket (1759-1895). Itt ismerkedtem meg Kocs Jánossal, aki megtanított az anyakönyvek fotózására. Kocs János (Sepsiszentgyörgy, Erdélyi Genealógiai Társaság elnöke) 2003. óta segíti munkámat, akitől több, a Sepsiszentgyörgyi Levéltárban általa digitalizált község, illetve város anyakönyvét kaptam meg.

2. *Gyászjelentések.* A XIX. század közepétől fennmaradtak a Sipos és rokon családokra vonatkozó gyászjelentések. Ezekben a legközelebbi, egyenes ági hozzátartozókon (gyerekek, unokák, házastárs, szülők, nagyszülők) kívül legtöbbször megemlítik a távolabbi és oldalági (ún. sógorsági) rokonságot is.

3. *A családi hagyatékok feldolgozása.* Segítségemre voltak a családjainknál őrzött, régi bibliákba bejegyzett családi események (születések, keresztelesek, házasságok, halálozások stb.) feldolgozása. Hasonló módon használni tudtam az egyes őseim által vezetett naplókat, a fennmaradt leveleket, a családfák megrajzolása ügyében lefolytatott levelezésemet és a családtörténetünkkel kapcsolatosan az idősebb rokonaimmal folytatott beszélgetéseimet. A hagyatékokban maradt családi levelezéseket is megőriztem és feldolgoztam. Megmaradt Sipos Sámuel (*Márkosfalva, 1806 - †Márkosfalva, 1841) ügyvéd ükapám naplójának mintegy egyharmada, az 1836-1841 közötti időszak, ami igen sok családi adatot közölt. A családi fényképek hátlapjára írt bejegyzések is sok esetben hasznos információkat tartalmaztak. A megőrzött önéletrajzok, iskolai és egyetemi bizonyítványok, végrendeletek adatait is feldolgoztam. Megkerestem a közeli és távoli - korábban nem ismert, de végül megtalált - rokonokat, így a Sipos, a Bodola, a Jakó, a Fekete, a Gazda, a Terray, a Reuss családok rokonságát és általuk is sok adathoz jutottam.¹¹

⁸ 1608. május 20. Gyulafehérvár. Nemességet nyert Báthory Gábor erdélyi fejedelemtől Domahidi Sipos János és fiai. Áldásy Antal. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke. II. Címeres levelek. 3. kötet. 1601-1657. Budapest. 1937. 36.

⁹ A teljes kutatási anyag, digitalizált iratok letölthetők a www.terray.hu családtörténeti oldalról.

Az eredeti iratokat, kinyomtatott kéziratosokat folyamatosan adom le a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárnak (a továbbiakban MNL OL). A kéziratosokat Kurecskó Mihály levéltáros gondozza. Jelzet P2342. „Dr. Sipos Béla családtörténeti gyűjteménye, köztük a kutatás során készített digitális anyakönyvi és szakirodalmi képállomány”. Bp. 2013. április 12. ad. OL.03/63/2013 ajándékozási nyilatkozat.” Ld. még: [Sipos család története III. rész.](#) (S. B.)

¹⁰ Az első zsidótörvény (1938. XV. tc.), a második zsidótörvény (1939. IV. tc.), a harmadik zsidótörvény (1941. XV. tc.).

¹¹ Segítségemre voltak: Jakó László (*1908-†2001), édesapám unokatestvére és leánya, Jakó Edit (*1951-), akikkel gyermekkoromban kapcsolatban voltunk, de ez a kapcsolat az 1970-es években, amikor Pécsre költöztünk, megszakadt, majd az 1990-es évek közepén

4. *Írott családtörténetek.* A márkosfalvi Sipos családról (1590-től) fennmaradtak kéziratban Sipos Béla (*1875-†1967) és fia, Sipos Géza (*1905-†1993) családtörténetei. Birtokomban van két megrajzolt családfa a családról ugyancsak 1590-től. Az egyik rajzot Sipos János (beazonosítani nem tudtam, lehet, hogy Sipos István 1800-as évek első felében élt leszármazottja) írta alá, a másikat Sipos Béla nagyapámtól kaptam, amit a kézirat alapján fia, Sipos Géza rajzolt meg. A két családfa azonos adatokat tartalmaz. Sipos Béla anyósának Dr. Fodor Béláné sz. Reuss Malvinnak (*1862-†1941) családtörténete és naplója is megmaradt. Olosz Katalin megküldte Sipos Ferenc (*1836-†1927) teljes családfáját.¹²
5. *Sírok adatai.* Sok adatot gyűjtöttem a temetőkben járva, lefényképezve és feldolgozva a temetői sírkövek adatait.^{13 14}
6. *Vizitációs és presbiteri jegyzőkönyvek.* Különösen fontosak az anyakönyvezés előtti vizitációs jegyzőkönyvek. A márkosfalvi vizitációs jegyzőkönyvek¹⁵ az 1735-1767 közötti időszakra, a presbiteri jegyzőkönyvek¹⁶ 1795-től,

találkoztunk újra. Jakó Edit unokatestvére Bogdán Éva (1941-) Kézdivásárhelyen lakik, s miután 1997-ban megismerkedtünk, számos fontos adatot közölt a Sipos és rokon Jakó családról. 1996 nyarán egy buszkirándulás kapcsán eljutottam Márkosfalvára, találtam rokonokat, Konyáékat, akik Sipos Zsigmond - ükapám, Sipos Sámuel testvérének, Zsigmondnak (*1800) - leszármazottai. Ők értesítették Bogdán Évát, majd levélváltásunk után megkaptam Jakó László és leánya budapesti lakáscímeit, akiket újra megtaláltam. 1997 nyarán Jakó Edittel, valamint férjével, Paál Sándorral és feleségemmel, Rédey Katalinnal erdélyi körutat tettünk és a rokonok többségét meglátogattuk. A sírokat lefényképeztem. Sok új adatot sikerült összegyűjtenem. 1997 óta szinte minden évben elmegyünk Erdélybe forrásanyagot gyűjteni. Legutóbb 2016 júniusában Lisznyón jártunk, ahol sikerült a református lelkészi hivatalban a családi könyvet és a temető sírjait lefotózni.

2004-ben Nedeczky László dr. (*1913-†2008) és leánya, Ildikó (Zádor Józsefné) a Sipos családdal és Sipos Gyulával (nagyapám, Sipos Béla testvérével) kapcsolatos családi iratokat, anyakönyveket adtak át nekem. Nedeczky László dr. anyósa ugyanis Sipos Gyula második felesége, Bathó Kálmánné (szül. szentgyörgyi bogdi Papp Irén) volt. Tanulságos a megismerkedésünk, amihez „isten” szerencséje volt szükségem. 2004. március 30-án anyósom, Murár Valéria és apósom, Rédey Sándor sírjától indultam el a Farkasréti temető felső részéből és bejártam a temetőt, hogy megtaláljam Sipos Gyula sírját, melyet végül a temető 22/1-1-39 parcellájában leltem meg. A sírt lefényképeztem. A következő felirat olvasható a fehér márvány síron: Sipos Gyula (*1872-†1959) Dr. Bathó Kálmán (*1884-†1957), Dr. Bathó Kálmán (*1921-†1980). A temető irodájában csak a halál és temetés időpontjáról tudtak felvilágosítást adni, melyek a következők: Sipos Gyula elhalálozása: 1959. október 10, temetés: 1959. november 18.; Bathó Kálmán id. elhalálozása: 1957. július 27, temetés: 1957. július 31; Bathó Kálmán ifj. elhalálozása: 1980. július 23, temetés: 1980. augusztus 2. A sírhely megújítása 2005-ben esedékes. A budapesti telefonkönyvben két Bathó nevet találtam: Bathó Kálmánné dr. (1121 Hajnalka u. 16.a) és Bathó Kálmán (1021 Bp. Hűvösvölgyi út. 38.b). Sipos Gyula második feleségének nevét nem tudtam, arra emlékeztem, hogy első házasságából született fia jogász volt. Levelet írtam Bathó Kálmánnak és Bathó Kálmánnénak. Bathó Kálmánné értesítette Dr. Nedeczky Lászlót, aki 2004. április 28.-án telefonált a pécsi lakásunkra és megadta címét. Sikerült még másnap találkozunk Budapesten, Logodi utcai lakásán. Ezt követően többször találkoztunk és igen fontos családi iratokat kaptam meg tőle, amelyekre a feldolgozás során utaltam. Nedeczky László felesége, Bathó Márta 2006. november 7-én halt meg.

¹² 2006 februárjában elküldtem Olosz Katalinnak (*1940-) a Sipos család története kéziratának rövidített változatát. Olosz Katalin dédapja, Sipos Ferenc (*1836-†1927) és dédapám, Sipos György (*1841-†1928) testvérek voltak. Olosz Katalin 2006. augusztus 2.-án megküldte részemre Sipos Ferenc teljes családfáját, amiről korábban csak részleges adatokkal rendelkeztem. Ugyancsak sok adatot, fotókat kaptam Sipos Ferenc ükunokájától, Szőcsné Gazda Enikőtől (*Kovács, 1968-), aki a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban dolgozik.

¹³ Pl. a csikdelnei, a csikszentmártoni, a farkasréti, a fellaki, a kézdíváshelyi, a kerepesi, a kolozsvári (házsongárdi), a márkosfalvi, a mezőcsávási, a miskolci, a pécsi, a sajóudvarhelyi, a székelyudvarhelyi, a szenterzsébeti temetőket bejárva sok családi adathoz jutottam.

¹⁴ Gaal György: Házsongárdi panteon. 247-286. In.: Korunk évkönyv. 1980. Ember, város, környezet. Kolozsvár-Napoca. 1980. 287.

Áttekintést ad a Házsongárdi temető neves halottairól.

¹⁵ 2011-ben lefotóztam az erdélyi református egyházkerület gyűjtőlevéltárában, Kolozsvárott. Vezető Sipos Gábor történész. Megtalálható a Farkas utcai templomban.

¹⁶ Kocs Jánossal lefotóztam 2011-ben a Márkosfalvi lelkészi hivatalban.

az anyakönyvek¹⁷ pedig 1759-1895 közötti időszakból álltak rendelkezésemre.

7. *Szakirodalom.* A nevesebb ősökre,¹⁸ közelebbi rokonokra vonatkozó irodalmat és a nemesi családokat ismertető fontosabb forrásokat is feldolgoztam. Ezek általában a XIX. sz. végéig mutatták be a nemesi családfákat, de a rendelkezésre álló anyakönyveknek köszönhetően a családfát a legtöbb esetben sikerült bővíteni (pl. a márkosfalvi Barabás, a zágoni Bodola, a lisznyói Jakó, és más családok esetében).

8. *Birtokpererek iratai.* A szakirodalom feldolgozása során a birtokpererek latin nyelven tartalmaztak igen hasznos információkat. A XVII-XIX. századok folyamán - néha még korábban is - a nemesek a családfákkal tartották nyilván és tudták bizonyítani, kinek milyen jogai voltak a nemesi birtokhoz. E jogok bizonyításából azután sok birtokper (produkcionális¹⁹) kerekedett. A birtokpererek tele vannak genealógiai adatokkal. Ennek alapján tudom bizonyítani, hogy a Siposok az 1400-es évek elejétől, közepétől kezdve Kézdimárkosfalván éltek és birtokokkal rendelkeztek.²⁰

9. *Internet.* Az internet használatával is számos családtörténeti adathoz jutottam. Segítségemre voltak az Arcanum adatbázis, a Magyar Elektronikus Könyvtár, a Hungaricana Közgyűjteményi portál, a Magyar Wikipedia, az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Plakát- és Kisnyomtatvány tárában található gyűjtemény 1840-től 1990-ig terjedő időszakra,²¹ a MACSE (Magyar Családtörténet-Kutató Egyesület) adatbázisa, az Erdélyi Magyar Elektronikus Könyvtár adatbázisa, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára ([MNL OL](http://mnl.ol)) stb.

Márkosfalvi anyakönyvek (1759-1895)

1488-ban a falu plébánosa, Baranyai Mihály, mint gyakorló pap kérte felszentelésének engedélyezését Ince pápától. Az egyházközség legrégebbi feljegyzése alapján, a falu lelkipásztora 1584-1624 között Hodor Kelemen volt. A XVI. században a szintisza katolikus falu áttért a református vallásra. Temploma kőből épült a XV. században, három karzata volt, valamint kőből faragott szószéke és keresztelő medencéje. A különálló harangtoronyban három harang foglalt helyet. A haranglábtól kiindulva a templomot s a mellette elterülő kis zöldövezetet képező teret kőfal vette körül. Ezt a templomot az 1802-es földrengés teljesen tönkretette.²²

A márkosfalvi lelkészek névsora 1759 és 1895 között, akik a vizsgált időszakban az anyakönyveket írták:²³ Szabó (dálnoki) István, 1754 - 1764. február 18; Benkő Ferenc, 1764. április 24 - 1772. május 16; Wass (albisi) Gábor, 1772. június 8 - 1778. május, kézdi esperes 1772-től; Székel Ferenc, 1778. május - 1779. április 24; Kováts (kézdivásárhelyi) Sámuel, 1779. április 26 - 1808. október 2, 1795-1808 között esperes; Bodola (feldobolyi vagy zágoni) Ferenc (egyeneságú ős), 1809. április - 1851, esperesként halt meg 1858-ban; Bodola Samu (Sámuel), előbbi fia, 1851. április 22 - 1892; Kelemen Győző (*Márkosfalva, 1851. szeptember 2-) 0

¹⁷ Kocs Jánossal lefotóztam 2011-ben a Sepsiszentgyörgyi állami levéltárban.

¹⁸ Pl. írók, költők, lelkészek illetve püspökök, tanárok, katonák.

¹⁹ Ld.: [Erdély bírósági szervezete 1526 és 1848 között.](#)

²⁰ Szabó Károly szerk. Székely oklevéltár. Kiadta a Székely történelmi pályadíj - alapra felügyelő bizottság. Kolozsvár. 1890. III. kötet. 272-286. 291-293. 296.

²¹ Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza (a Mormon Egyház) családkutatók honlapja (FAMILY SEARCH) 537104 [gyászjelentést](#) tartalmaz kép (jpg) formátumban.

²² KÉZDIMÁRKOSFALVA. OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 24. mft. (Fol. Hung. 1114/18.) [157r]

²³ A márkosfalvi lelkészi hivatalban megtalált gépelt szöveget lefotóztam 2006-ban.

Debreczi Vilma (*Zabola, 1856. november 20-), ház. Márkosfalva, 1879. szeptember 2. Hat gyermekük született 1880. és 1894. között.²⁴ Kelemen Győző mátisfalváról jött, kézdi esperes, 1892. október 30 - 1907. áprilisig. 1892-ben Mátisfalva és Márkosfalva politikailag és egyháziilag egyesült, az egyesült egyház a korábbi mátisfalvi lelkészt, Kelemen Győzőt választotta meg, aki a márkosi parochiába költözött²⁵. Kelemen Győző 1907. áprilisában Torockószentgyörgyre²⁶ távozott. 1907. után Demes Ferenc²⁷ [(1879. október 7-) ♂ Balogh Zsuzsanna (*Zabola, 1896. október 2.-), ház. Zabola, 1920. június 10] 40 évig szolgált.

A születési anyakönyvekben 1759-1833 között csak a keresztelés időpontját közölték, 1834-től már a születés időpontját és a keresztszülők neveit, továbbá a baba nevét is rögzítették. A keresztelés általában a születés napján vagy azt követően 1-3 napon belül történt.

A házassági anyakönyvekben a tanúk saját aláírásukkal igazolták, hogy a házasságra lépni szándékozó jegyespárokat meghallgatták. A házasulók nyilatkoztak, hogy a házasságkötésük szabad szándékukból történt és esetenként a szülői beleegyezést is megemlítik. A nyilatkozat szövege ez volt: „önként és szeretetből és minden kényszer nélkül veszem el tisztelt személyt”. A Sipos család tagjai legtöbbször más községekből választottak házastársat, az egyik kivétel a márkosfalvi Barabás család volt.

1759 és 1835 között a halotti anyakönyvekbe csak a temetés időpontját írták be, 1836-tól viszont már a bekövetkezett halál időpontját is rögzítették. A halál és a temetés között általában 1-2 nap telt el. 1836-ban kolerajárvány volt. A himlő elleni beoltás először 1812-ben fordult elő. Ha a csecsemő nem volt megkeresztelve, akkor a pap nem temette el, a temető árka volt a temetés helye. Ez volt az oka, hogy a születést követően 1-3 napon belül megtörtént a keresztelés, mivel magas volt a csecsemőhalandóság és a szülők nem szerették volna, hogy gyermekük „pogány” legyen. Anyakönyvi adatok esetén a város, község neve mellett az év, hónap, nap is szerepel. A szakirodalmi forrásból származó anyakönyvi adatoknál csak az év került feltüntetésre.

1812-től jegyezték fel a konfirmáltak neveit.

Márkosfalvi családi könyv

A kézdimárkosfalvi református egyházközség család könyve. I. kötet.²⁸ A-K. A II. kötet hiányzik, így a Siposokra vonatkozó családi adatokat nem találtam meg. Sipos Sámuel özvegy felesége 1851. április 12-én férjhez ment Barabás Dánielhez, így Botár Inesz adatait megtaláltam. Botár Inesznek 4 gyermeke született Sipos Sámuelről és 5 gyermeke Barabás Dánieltől. Azt, hogy Botár Inesz hol született nem sikerült kideríteni, szülei Botár József (*Csiktapolca, 1770. – †Kolozsvár, 1846.) és Canciani Katalin (*Undine, 1780 - †Kolozsvár, 1860.) Mindkét férje fiatalon, agyvérzésben halt meg. Botár Inesz magas kort élt meg, 82 éves korában halt meg.

²⁴ Márkosfalvi családi könyv. I. kötet. 529.-530.

²⁵ Parókia, paplak, lelkészi hivatal.

²⁶ Torda-Aranyos vármegye, Torockói járás.

²⁷ Tóodor-Berszán István presbiter közlése. Kisgyörgy Zoltán. Háromszék. [Keresztül-kasul a Mezőföldön](#). Erdély.ma. 2014. 12. 04.

²⁸ A márkosfalvi lelkészi hivatalban őrzik. A II. kötet elveszett.

Márkosfalva vizitációs jegyzőkönyvei (részletek)

A kézdivásárhelyi református egyházmegye visitationalis (vizitációs)²⁹ jegyzőkönyvei az 1735-1767 közötti időszakból álltak rendelkezésemre.

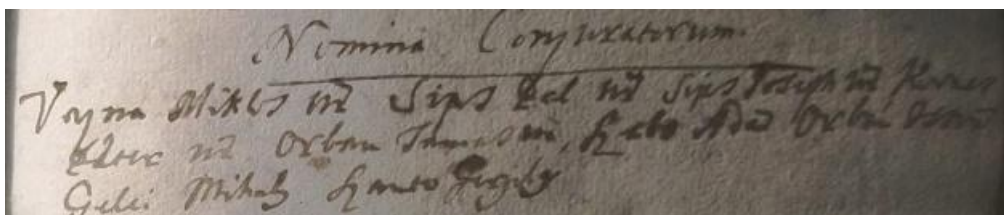
A Canonica visitatio-t, az egyházlátogatást az esperes rendelte el.³⁰ Az egyházmegye, így a kézdivásárhelyi egyházmegye élén is az esperes állt. A püspök nagy jelentőséggel bírt az esperes megválasztásában. Az esperesi székbe általában a képzetesebb, külföldi egyetemeken tanult papokat választották. Egyeneságú őseim közül esperes³¹ volt 1843 és 1858 között Márkosfalván Bodola Ferenc (*1783-†1858), akinek felesége (ő Kézdivásárhely, 1809) Keresztes Zsófia (*1785-†1845) volt. Zsófia édesapja Keresztes Máté (*1727-†1795) püspök (1793-1795) volt. Bodola Ferenc pap volt Márkosfalván 1809-1851 között. Az évenkénti vizitáció során a lelkészek és rektorok (iskola igazgatók) munkáját, továbbá az egyházközségek anyagi ügyeit is vizsgálták. Tárgyalták továbbá, amennyiben előfordult, a nők paráznságát, az iskolák és erdők állapotát, az eklézsia pénzügyi helyzetét, stb. A vizitációt az esperes vezette, az ellenőrzésben részt vett a juratus notarius (a főjegyző), a juratus assessor (a székező bírák egyike), az adatszolgáltatók (nomina conjugatorum), az összekötők, adatszolgáltató egyházi személyek (általában presbiterek). A vizitációs jegyzőkönyvet a consistorialis (egyháztanácsi) személyek írták alá. A családfakutatás szempontjából az anyakönyvezés előtti időszakban fontos források a vizitációs jegyzőkönyvek, ugyanis a jegyzőkönyvekben községenként szereplő személyek, ha más források is rendelkezésre állnak, beazonosíthatóak. Az eddigi források alapján tudjuk, hogy Sipos Pál II. 1680 körül született. 1713-ban és 1722-ben a lustrákban találhatóak adatok Sipos Pál II. vagyoni helyzetéről. Sipos Pál II. fia, Sipos Pál III. 1720 körül születhetett, a halotti anyakönyve alapján Márkosfalván, 1781. január 24-én hunyt el. Megyebíró volt, két felesége Szentkirályi Ilona és Barta Kata voltak. A vizitációs anyakönyvek alapján a következőket lehetett megállapítani. 1735 november, Márkosfalva. Nomina Conjugatorum: Sipos Pál, Sipos József. A vizitációs jegyzőkönyvet a consistorialis (egyháztanácsi) személyek írták alá, köztük Sipos József. Sipos Józsefet a családfán elhelyezni nem tudtam. Sipos Pál Sipos Pál II.-vel lehet azonos. Vizitáció Márkosfalván 1735. december 1. Nomina Conjugatorum: Vajna Miklós úr, Sipos Pál úr, Sipos József úr, Kovács Ádám úr, Orbán Tamás úr, Szabó Ádám, Orbán István, Gelei Mihály, Szántó Gergely.

²⁹ A vizitációs jegyzőkönyvek feldolgozása intenzíven folyik, az Arcanum adatbázisban 2511 publikációt lehetett találni e témakörben. Tapasztalataim szerint Erdélyben a presbiteri jegyzőkönyvek feldolgozása még nem történt meg, ezeket a jegyzőkönyveket a lelkési hivatalokban őrzik, tehát egyenként lenne szükséges lefotózni azokat. A vizitációs jegyzőkönyvek Erdélyben a református levéltárakban találhatóak.

<https://adtplus.arcanum.hu/hu/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJ2aXppdFh1MDBIMWNpXHUwMGYzIn0>

³⁰ A vizitációs bizottság rendszerint Szent Márton napján, azaz november 11-én kelt útra és általában a következő év februárjában fejezte be a munkáját. A falvakat egymás után látogatták, így Mártonfalva, Márkosfalva, Lécfalva, Maksa, Dálnok, Alsócsernáton, Ikafalva stb. volt az útvonal.

³¹ Az esperesi megbízást a lelkészek életük végéig betöltötték, ha súlyosabb kihágást nem követtek el.

1735. december 1. Vizitáció Márkosfalván. Adatszolgáltatók: Sipos Pál, Sipos József

A következő két vizitációban Márkosfalván (1739. február 18 és 1741. november 17) Sipos Pál neve nincs említve, valószínű, hogy 1735 után, de még 1739 előtt elhunyt, vagy beteg volt. A következő rendelkezésre álló vizitációban, 1759. március 14-én részt vett, mint consistorialis személy Sipos Pál uram, aki Sipos Pál III.-mal azonos. 1762. január 18-án a vizitáció során consistorialis személyek Vajna Miklós, Barabás Mihály, Vajna Ádám, Sipos Pál, Török András. Sipos Pál és Vajna Miklós számolt be az egyház pénzügyi helyzetéről. 1767-ben a vizitációnál említve vannak: Vajna Miklós, Barabás Mihály, Pávai Kovács Ábrahám, de Sipos Pál III. nem szerepel, akiről tudjuk, hogy 1781-ben halt meg.

Márkosfalva presbitériumának jegyzőkönyvei 1794-1803 (részletek)

Presbitériumi jegyzőkönyv Protocollum. A jegyzőkönyveket a márkosfalvi református egyház felsőbb utasításra 1794. szeptember. 3-tól vezette. A bevezetés szövege: „ezen protocollumban a Márkosfalvi Református Szent Eklezsia (eklézsia, egyházközség) minden törvényes dolgainak és előforduló bajainak protocollatioja abban a nevezetes időben melyben amaz emlékezete fenn maradno Frantzia háború naponként a Márs³² mezején véres tsatározásokkal foljdogálna és a Lengyel Országi fellázadás is uralkodnék melj két véres tsata Piatzán Hazánk-nak és Eclézsiaínknak is jeles ifjai életüket kotzkáztattyák.”

A Sipos család tagjai - mint nemesek és földbirtokosok - aktív szerepet játszottak a helyi egyházi életben. Sipos Gábor (*Márkosfalva, 1766. július 9 - †Márkosfalva, 1832. március 20) strázsamester 1794-ben 28 éves volt és tagja a márkosfalvi református egyház presbitériumának, 1806 és 1809 között pedig megyebírónak választották. Sipos Gábor apja, Sipos Pál III. és nagyapja, Sipos Pál II. szintén presbiterek és megyebírók, vagyis gondnokok voltak. Sipos Gábor fia, Sámuel és unokája, Sipos György szintén betöltötték ezeket az egyházi hivatalokat a Márkosfalvi Eklézsiaiban. A presbitérium ülésein a leggyakrabban tárgyalt témakörök a következők voltak: kepe³³ (egyházi adó egy fajtája, melyet terményben fizettek, kivétele ház, illetve vagyon alapján történt) befizetések, a befizetők nevei, a befizetés alóli felmentést kérők elbírálása (legtöbbször az ok a rossz termés volt), a templomot nem látogatók megdorgálása, a templomi ülésrend betartásának ellenőrzése. Néhányszor előfordult a templomi ülésrend be nem tartása miatti vita rendezése, ez általában pénzbüntetéssel zárult. A nők esetében, ha volt rá több tanú, a parázñaság kivizsgálása, a cselédek esetében, ha teherbe estek, annak tisztázása, ki volt az apa. További témakörök voltak a válóperes ügyek, békítési kísérletek. Ha pl. a feleség közölte, hogy el kíván válni, ezt

³² Arész a római Mars a görög és római mitológiában a háború istene, Zeusz és Héra gyermeke.

³³ Ld. Kepe rendszer. https://hu.wikipedia.org/wiki/Kepe_rendszer

tudomásul vette a presbitérium. A válás indoklása, amennyiben megfelelő volt, a presbitérium javasolta a válóper elindítását a törvény útján. Ha reményt láttak a kibékülésre, három napos határidőt adtak. A válások tipikus okai voltak: a férj elköltözött egy másik nőhöz, a férj részeges volt, bántalmazta a feleségét, külön éltek már legalább egy éve stb. A válóperek száma 1849. után megnövekedett. Tárgyalták a vagyoni vitákat, verekedéseket, erőszakos cselekedeteket, lopásokat (pl. sírkő elvitelének kivizsgálása), ezekben többnyire felperesek és alperesek is szerepeltek, mint a bírósági perekben. Téma lehetett a papi épületek, a templom és az iskola felújítása, gyűjtés elrendelése, karbantartási munkák előírása, pl. temető, papi lak, a falu őrzése. A megvitatott ügyekben deliberatum (határozás) született, amit a jegyzőkönyv tartalmazott. Az ülések helyszíne általában a rectori (rektori, iskola igazgatói) háznál volt. A presbiterek kizárólag férfiak voltak.³⁴

Az alábbiakban a lelkészekre, megyebírókra, iskolai tanítókra, valamint a Sipos és rokon Barabás családra vonatkozó néhány adat következik a jegyzőkönyvekből.

Megyebírók: 1794-1795 Baksi József; 1795-1801 Kotsis Ádám; 1801-1803 Barabás Elek; 1804-1806 Barabás Izsák; 1806-1809 Sipos Gábor; 1809-1816, 1817-1819 Barabás Dénes; 1819-1822 Mihály István; 1822-1824 Barabás Antal; 1824-1825 Valonts Ferenc; 1825 Barabás Antal; 1825-1829 Gelei Pál; 1829-1833 Barabás Sámuel; 1833-1837 Baktsi Miklós; 1838-1841 Sipos Sámuel, Barta (Bartha) József; 1842-1846 Székely Antal; 1846-1849 Forró János és Valanes István; 1849-1853 Kotsis (Kocsis) Károly; 1853-1858 Bitai Sámuel; 1858-1861 Kos János; 1862-1883 Kos András; 1884-1893 Korda Mihály; 1893-1896 Becző Dénes; 1896-1903 Sipos György.

1794. Pap kézdivásárhelyi Kováts Sámuel (1779. április 26 - 1808. október 2-ig. 1795-1808 esperes). Megyebíró Baksi József, consistorialis (egyháztanácsi, presbitériumi) urak: Barabás Péter, Barabás János, Barabás Mihály, Barabás Sándor, nemes Sipos Gábor, Barta József. Sipos Gábor 1827-ig a presbitérium tagja volt. (Megjegyzés: a Barabás család nagyobb és kiterjedtebb volt, mint a Sipos család. 1759 és 1895 között, az anyakönyvek alapján egy időben általában csak 1-2 Sipos családfő élt családjával Márkosfalván, a Barabás családnál viszont lényegesen több, általában 7-9. A Sipos családnál Márkosfalváról az elvándorlás már az 1600-as évek első felében elkezdődött, csak Sipos Pál I. (*1655 k.) leszármazottai maradtak Márkosfalván. A vasútközeledés elterjedése a XIX. század végén azt eredményezte, hogy a Sipos család több tagja elköltözött Márkosfalváról, egy részük a mai Magyarország területén települt le. 1945 után a Barabás család utolsó tagjai is elköltöztek Márkosfalváról. 2006-ban Sipos Zsigmond egyik leszármazottjának a felesége még élt Márkosfalván. (S. B.)

1795. Rector Barabás György, aki 1801-ig volt iskolaigazgató.

1795. október 10. Esperes Kováts Sámuel (1809-ig volt pap Márkosfalván), megyebíró Kotsis Ádám, presbiter: Sipos Gábor.

1801. március 8. 1798-tól Kepe befizetők: Sipos József.

1801. április 12. „Panaszolja consistorialis atyánkfia, Sipos Gábor strázsa mester ökegyelme, hogy házastársa Tompa Sára asszony és asszonytársai nem tartották be a templomi ülésrendet. Látván ugyanis, hogy az első székekben a nemes asszonyságok nem férnek el, ezért választottak maguknak ülő helyeket az északi sorban

³⁴ 1991-ben, amikor a Pécs-Kertvárosi Református Egyházközség presbitere voltam és a vitatéma az volt, hogy válasszunk-e női presbitereket, 10 igen és 2 nem ellenében szavaztuk meg a nők választhatóságát. Szénási János lelkész is támogatta, hogy legyenek női presbiterek. Az ellenzők érvelése az volt, hogy Jézus Krisztus 12 tanítványa/apostola mind férfi volt. (S. B.)

lévő legutolsó székeken. A felháborodás oka az, hogy ezek a székek idegen vallású oláhok részére voltak fenntartva. Az asszonyok pre okkupálták (előre elfoglalták) a székeket, holott az előtte való székek üresek voltak. Sipos Gábor kéri a konzisztóriumot (az egyház helyi kormányzó szervét), hogy tetessen olyan rendelést és határozást, hogy az idegen vallású jobbágy asszonyok úgy helyezkedjenek el, hogy ne excludálják (ne zárják ki) az ülőhelyeikről, se az Ő felesége, Tompa Sára asszony, se Barabás Jánosné asszony, se Forró Károlyné asszony, sem pedig Orbán Zsigmondné asszony.” A határozat Sipos Gábor panaszát jogosnak tartotta és az ülésrend betartására kötelezte az asszonyokat.

panaszolja Confessionális Atyáinkhoz Sipos Gábor Istene nevével kezelve hogy Barabásné Tompa Sára asszony más családok asszonyaival együtt lávára hogy az első helyeken a nemek között van pihenés nek az isten vallásosok maguknak illő helyet az első sorban lévő legutolsó helyet akarván nem pedig meg háborítottak mert nemcsak hanem sőt idegen vallású oláhok helyet is

Asszonyok is pre okkupáltak holott az előző sorok helyeken csak az isten és a keresztények van akik az isten Confessionális Atyáinkhoz kezelve az isten nevével és a szavakkal hogy az isten nevével és idegen vallású asszonyok is együtt vannak maguknak illő helyet az első sorban lévő legutolsó helyet akarván nem pedig meg háborítottak mert nemcsak hanem sőt idegen vallású oláhok helyet is

Sipos Gábor panaszja Tompa Sára feleségével kapcsolatban. 1801. április 12.

1801-1803. Említésre kerül Barabás György és fia Mózes, veje Kovács Sámuel. Megyebíró Barabás Elek. Néhai Barabás Sándor özvegye Nagy Anna, apja Nagy György. Iskolamester, rector Incze László, aki 1847-ig volt Márkosfalván tanító.

1804-1806. Megyebíró Barabás Izsák.

1806. március 8 - 1809. március 22. Sipos Gábor megyebíró.

1806. március 29-én hazaérkeztek a katonák.

1806. Húsvéti befizetések: Sipos Gábor 14, Betző Gábor junior 12, Kovács Sámuel 4, Barabás Mózes 4, Barabás Elek 12. A pünkösdi Deák számára a befizetők Barabás Elek, Barabás Jánosné, Barabás Istvánné, Betző Gábor junior, Sipos Gábor 18. Pénznem a magyar forint és garas.

1808. november 18. Keresztes Máté (Bodola Ferenc márkosfalvi pap felesége Keresztes Zsófia, akinek apja Keresztes Máté) püspök levele nagyobb harangok öntését rendelte el Kovászana községeiben.

1809. április 1. Bodola Ferencet papnak hívja meg a presbitérium. Barta (Bartha) Józsefet megyebírónak

választják (1816-ig volt megyebíró).

1809. március 22. Sipos Gábor megyebíróságot befejezte. Sipos Gábor a presbitérium tagja marad.

1809. május 14. Bodola Ferencet megválasztják lelkésznek. Sipos Anna neve szerepel a jegyzőkönyvben. Valószínűleg Sipos József I. (*Márkosfalva, 1763k. - †Márkosfalva, 1808. január 5.) és Gajdo Borbála leányáról van szó (Sipos Anna Márkosfalván született 1784. január 6-án).

1814. december 9. A templom építéséről döntenek. 1815 és 1817 között 360 rénes forintot gyűjtöttek a templom-építésre.

1818. február 12. Megyebíró Barabás Dénes, aki 1817-1819 között töltötte be ezt a választott tisztséget. 50 ezer téglát vettek a templomépítéshez. Bodola Ferenc részt vesz az üléseken, ő vezeti az üléseket. Korábban a lelkész nem vett részt a presbitérium ülésein, csak ha meghívták.

1819. április 19. Consistorium ülése, Bodola Ferenc lelkész hívja össze. Új megyebíró Mihály István, aki 1822-ig volt választott megyebíró.

1822. december 1. Megyebírónak választották Barabás Antalt, aki 1824-ig volt megyebíró.

1824. november 17. Valonts Ferencet megyebírónak választották, egy évig volt megyebíró.

1825. Barabás Antal curator.³⁵

1825. november 9. Új megyebírót választottak Gelei Pál személyében, aki 1829-ig volt megyebíró.

1827. január 24. Sipos Gábor utoljára vesz részt a presbitérium gyűlésén. Az orgona javításának az ügyét tárgyalják.

1829. május 10. Curátor és megyebíró Barabás Sámuel (1833-ig volt megyebíró). A téma a pénzügyi elszámolások és mérlegek elkészítése volt.

1829. május 17. Sipos Zsigmond először kerül említésre, aki részt vett az ülésen.

1830. Új pénz a pengő.

1833. január 18. Megyebírónak, aztán curátornak választják Baktsi Miklóst, aki 1837-ig volt megyebíró.

1833. augusztus 27. Sipos Zsigmondot presbiternek választják.

1834. augusztus 3. Presbitérium ülése. Bodola Ferenc lelkész, presbiterek: Sipos Zsigmond, Sipos Sámuel, Baktsi Miklós, Barabás Izsák, Barabás Antal, Mihály István, Bitai Tamás.

1837. július 9. Sipos Sámuel a presbitérium kinevezte a consistorialis (egyháztanácsosi) feladatok ellátására.

1837. december 12. Curátor Forró János, 1834-1838 között. Jegyző Sipos Sámuel.

1838. január 27. Forró János négy évig volt curator, lemondását követően Sipos Sámuel a választották meg curátornak és megyebírónak, aki haláláig (1841. október 16-ig) látta el ezt a két feladatot.

35. Ertőzi Curator József Forró János az őt is Curator
hivatallgat. 1838. évi alatt (donovan) és hirt
gesenn folytatván, hivatallgaírol be mondván
újjonni Curatornak József Sipos Sámuel az
egenn hivatallga be eskeketett.

1838. január 27. Sipos Sámuel kurátornak választják.

³⁵ Kurátor a református egyházközség anyagi ügyeit felügyelő világi vezető.

1841. április 14. Eklézsiái közönséges gyűlés Kováts András iskolamester házában, téma a temető környékén lévő földek bérbeadása. A névsor: Barabás Izsák, Barabás Farkas, Barabás Antalné, Barabás István, Barabás Sándor, Sipos Zsigmond, Sipos Sámuel, Barabás Antal, Barabás Sámuel, Barabás József stb.

1841. május 2. Presbitérium ülése. Ekkor volt utoljára az ülésen Sipos Sámuel curator.

1841. október 31-én Sámuel már nem vett részt, október 16-án elhunyt (október 13-án akut agyi érkatasztrófa, a köznyelvben gutaütés, szélütés érte és három nap múlva meghalt). Bodola Ferenc pap bejelenti, hogy Sipos Sámuel meghalt, feladatait szétosztották a presbiterek között.

1845. április 6. A torony meghasadozott, a javítását határozták el, kőműves pallér Láng András urat kérik fel a javításra.

1846. november 17. Presbiter lett Bodola Lajos (*1825-†1897, Márkosfalván született és ott is halt meg; az 1848-49-es szabadságharc leverése után Oloszországba menekült és csak 1879-ben tért haza). Sipos Zsigmond és felesége az Eklézsiának ajándékozott egy koronát.³⁶ Egy 1863-ban készített vagyoni leltárban a következő olvasható: Vallásos buzgóságukról Egyházunk előtt ismeretes Sipos Zsigmond és nője Barabás Rozália ajándékozott 1846-ban egy szép koronát, melyet Kézdivásárhelyi művésznő Jantso Mária asszony készített. Kelt. Márkosfalva, 1863. február 24. Barabás Dániel aláírása.

Sipos Zsigmond és felesége által ajándékozott szószéki korona a márkosfalvi templomban 2006-ban

1847. Rector Incze László nyugdíjba ment.

1848. augusztus 20. Barabás Dánielt (özvegy Sipos Sámuelné, szül. Botár Inesz második férje) presbiternek választották.

1849. április 22. Harangozó hivatala megüresedett, 17 igen 8 nem szavazattal Mántó Miklós lett a harangozó.

1850. november 1. Barabás Dániel és Sipos Zsigmond aláírása.

³⁶ 2017-ben is megvan, 2006 nyarán lefotóztam. (S. B.)

1851. László Mózes lett az új rector, 1870-ig dolgozott ebben a beosztásban. Özvegy Junglingné asszony van említve.

1851. április 22. A presbitérium papnak jelöli Bodola Ferenc fiát, Sámuel.

1852. január 24. már Bodola Sámuel megválasztott pap elnököl a presbitérium ülésén.

1853. január 25. Nagyborosnyói Bartha Elek miután feleségét, Barabás Máriát elhagyta, Barabás Mária úgy nyilatkozott, hogy Bartha Elek úrhoz mint feleség, soha vissza menni nem fog. Bíró Kocsis Károly. Jegyző Barabás Dániel.

1853. szeptember 18. Barabás Dánielt gondnoknak választják.

1857. március 23. Nyugalmazott rector Incze László említése, aki földjeit adományozta az iskolának. Három köből szántóföldről volt szó a szegényebb tanulók támogatása céljából. László négy pengő forintot fizet évente, mert a haszonélvezeti jogot megtartotta.

1858. február 19. Az iskolának több helyen pénze van kamat alatt. Bodola Sámuel pap ezen pénzek számba vételére kinevezi Barabás Dánielt, Barabás Eleket, Sipos Zsigmondot, László Mózes, Valanes Istvánt.

1860. február 29. Incze László adományozó nyugdíjas rector elhalálozott. Az általa 1857. március 23-án adományozott földet az egyház megkapta.

1862. január 22. Megye bírónak választották Kos Andrást, presbiternek illetve egyházi tanácsosnak Barabás Dánielt, Barabás Sámuel, Barabás Károlyt.

1863. augusztus 9. Ekkor kerül először említésre Sipos György, mint árva, a kepe befizetéssel kapcsolatban fizetnie kell 10 kupa őszi és 6 kupa tavaszi gabonát, míg a többiek 2 kéve gabonát fizessenek.

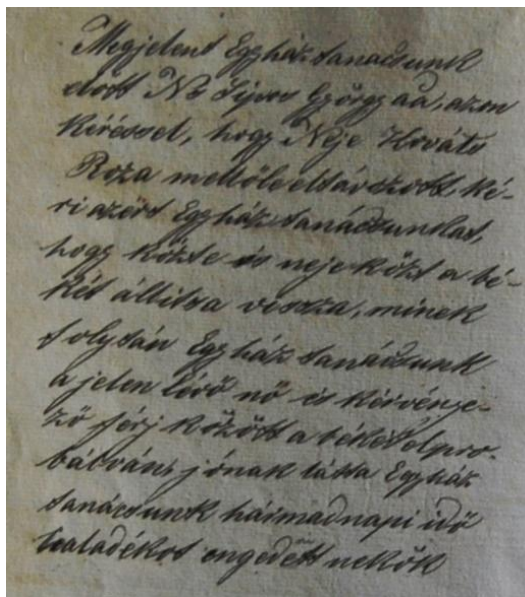
1864. január 15. Barabás Albert volt a jegyző, mandátuma lejárt, az új jegyző Szonda Lajos 11 szavazatot kapott, Barabás Dániel pedig csak 1 szavazatot.

1865. január 3. Bizományi tag lett Barabás Dániel.

1866. október 31. Válóperes ügyek. Orbán Amália nem kíván férjével együtt élni. Férje Barabás pap József. Barabás István válni akar Farkas Zsuzsától. A határozat értelmében Barabás István „lépjen tovább a törvény útján.”

1867. április 13. „Megjelent Egyház tanácsunk előtt nemes Sipos György azon kéréssel, hogy Neje Kovács Róza mellőle eltávozott, kéri ezért Egyháztanácsunkat, hogy közte és a neje közt a békét állítsa vissza, minek folytán Egyház tanácsunk a jelen levő nő és kérvényező férj között a békét elpróbálván jónak látta Egyház tanácsunk három napi időhaladékot engedett nekök.”³⁷

³⁷ Sipos György és Kovács Róza (*1843-†1889) 1865. szeptember 26-án házasodtak, első gyermekük Sipos Johanna 1866. június 6-án született és 10 nap múlva meghalt. A békítő tárgyalásról nem volt információnk. A békítés sikeres volt, még hat gyermekük született, közülük kető meghalt, négy életben maradt és magas kort élt meg, köztük Sipos Béla I. (*1875-†1967) nagyapa és Sipos Etelka (*1881-†1950), Jakó Pál (*1879-†1965) felesége (S. B.).

Megjelent Egyháztanácsunk
 előtt Sz. Sipos György a tanács
 hívásával, hogy Kéje Kovács
 Róza mellől elválassza. Né-
 ri a kérés Egyháztanácsunkat,
 hogy kérésre és megérkezéskor a be-
 tét állítsa vissza, minent
 folytán Egyháztanácsunk
 a jelen lévő nő és hívője-
 kéje férj részéről a titkosolpro-
 bálványt írtak távol. Egyház
 tanácsunk háromnapos idő-
 távlatot engedélyeztünk neki.

1867. április 13. Sipos György kérése,
mely szerint ki akar békülni feleségével, Kovács Rózával, aki elhagyta

1867. október 22. Barabás Miklóst egyházi jegyzőnek választották.

1869. február 7. Egyházgyűlés a községházánál. Barabás Dánielt világi képviselőnek, Sipos Zsigmondot (ekkor 69 éves volt) egyházi tanácsosnak választották, de ő bizonyos körülmények miatt nem vállalta el, ezért Barabás Józsefet választották meg.

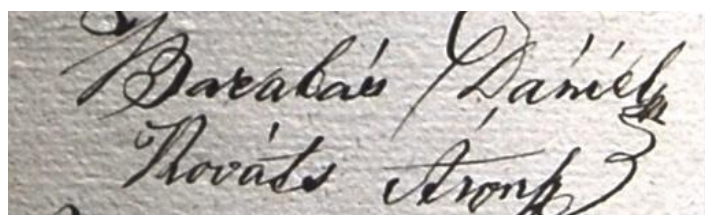
1869. július 23. Egyházgyűlés, jelen voltak: (...) Barabás Dániel, Kepézők: Barabás Károly, Barabás Miklós, Sipos György, ifj. Sipos Ferenc, Barabás Dávid, Barabás Pál, Barabás Dániel, Barabás István, Barabás Péter, Barabás Elek, Barabás Sámuel, Barabás József, Barabás Jánosnő, idősebb Sipos Ferenc, Sipos Zsigmond, Fél képek: Barabás pap Zsigmond (...).

1870. február 2. László Mózes tanító a fiúiskolában lemondott, Barabás Dánielnek nem sikerült meggyőznie arról, hogy maradjon. A leányiskola tanítója, Orbán Mihály is lemondott.

1870. augusztus 7. Egyházgyűlés. Ott volt Barabás Dániel, Sipos György, Sipos Lajos, megyebíró Koss András. László Mózes mégis marad az egyház szolgálatában. Határozat: az Egyház megnyugszik oskola tanító László Mózes ezen nyilatkozatán.

1870. október 24. Egyházgyűlés, részt vett: Barabás Dániel, Sipos György. Tanító Kovács József.

1871. február 10. Presbiternek választották Barabás Albertet. Esperes Szini János. Megye bírói elszámolás.

Barabás Dániel
 Kovács Áron

1871. február 10. A presbíter aláírók között Barabás Dániel és Kovács Áron

1871. augusztus 19. Egyháztanácsi gyűlésen utoljára vett részt Barabás Dániel, 1871. november 24-én agyvérzésben meghalt.

A márkosfalvi egyház képviselőinek a névsora 1871-ben: egész kepek: Barabás Albert, Barabás Károly, Barabás Dániel, Barabás Jánosné, Barabás Dávid, Barabás Pál, Barabás Sándor hagyatéka, Sipos György, Sipos Ferenc, Sipos Zsigmond, Sipos Ferenc (...); egyéb kepek: Barabás István, Barabás Péter, Barabás Elek, Barabás Gyula, Barabás Elek hagyatéka, Barabás József, Sipos Lajos (...); fél kepek: Barabás Zsigmondné (...).

1871. november 8. Presbiteri ülés. Énekvezér Kerestély Lázár.

1876. március 24. Egyházi gyűlés. Sipos Lajost egyházi tanácsosnak választották meg.

1876. évi egész kepe fizetők: Sipos György, ifj. Sipos Ferenc, Barabás Dánielné, Botár Inesz, Sipos Lajos, Sipos Zsigmond (...).

1877. január 17. Bodola Rozália, Bodola János és Bodola Sámuel testvérek a szüleik emlékét és az egyházunk iránti tiszteletét úgy fejezték ki, hogy saját költségükön csináltattak egy díszes úr asztalt és az egyháznak ajándékozták. Indoklás, itt ezen egyházban születtek, itt kezdték tanulásukat, itt növekedtek, gyermeki ifjú emlékek kötik őket az egyházhoz, szüleik itt nyugszanak.

Forro Albert a templomtorony építésére vállalkozott és a presbitérium megbízta ezzel a feladattal.

1877. március 31. Az újonnan felépült templomban Bodola Sámuel elnökletével egyházgyűlést tartottak, utoljára volt jelen Sipos Zsigmond (az 1878-as halotti anyakönyvben nincs adat, tehát 1878 után halt meg, az 1879-1885 közötti márkosfalvi anyakönyvek viszont nincsenek meg a Sepsiszentgyörgyi Levéltárban; Sipos Zsigmond 1881-ben még fizetett, 1882-ben viszont már nem fizetett kepét, így 1881-ben halhatott meg, 81 éves korában).

1878. Kepe fizetők: Sipos György, ifj. Sipos Ferenc, id. Sipos Ferenc, Barabás Dánielné, szül. Botár Inesz, Sipos Lajos, Sipos Zsigmond, Csia Lázár (...).

1879. március 19. Egyházi tanácsos Sipos Lajos mandátuma lejárt.

1879. május 4. Barabás Albertet az egyházmegyei tanács világi képviselőjének választották.

1882. Kepefizetők: egész kepét fizetnek: id. Sipos Ferenc, ifj. Sipos Ferenc, Barabás Dánielné, szül. Botár Inesz, Sipos Lajos, Csia Lázár, Sipos György (...); Sipos Zsigmond nincs feltüntetve.

1883. február 24. Helybeli megyebíró Kos András 24 évi szolgálat után lemondott.

1883. március 11. Bodola Sámuel pap értékeli Kos András munkásságát az új templom és torony építése körüli fáradozását. Új megyebírót választanak, a legtöbb szavazatot (7) Korda Mihály kapta.

1883. április 7-8. Esperes által kijelöltek közül: Korda Mihálynak 7, Hatházi Ádámnak 6, Barabás Eleknek 6 szavazata volt. A megyebírót egy évre választják, fizetése évenként 10 forint. Bodola Sámuel javaslatát a presbitérium elfogadta, a három legtöbb szavazatot elért prebiter neve került a szavazólapra. A szavazás eredménye: Korda Mihály 17 szavazat, Barabás Elek 4 szavazat, Hatházi Ádám 1 szavazat. Korda Mihályt 1884. Szent György napjától (április 24.) kinevezték.

A márkosfalvi szent eklézsiának interest hozó capitalisairól és minden névvel nevezhető jövedelmeiről szóló protocollon 1816-ban kezdődik és 1874-ben végződik, Bartha Josef megye bíróságában. Székely Dénes volt a notarius.

1822. december 4. Barabás Antal a márkosfalvi református egyház curatora: „Vetem 24 szál faragot léczet a

Sipos Gábor úr jelen létibe öt krajcáron és fizettem”... „Vettem Kézdi Vásár helyt 3500 zsendelyt ... Sipos Zsigmond jelen létében”. Vett Kézdivásárhelyt Sipos Gábor úr jelenlétiben 40 ezer zsendely szeget. Ezért 1 rénes forintot és 15 garast fizetett. A paplak, az istálló és a csűr építése, a tanító házának építése volt folyamatban, részletes pénzügyi kimutatást közölt, a vásárlásokon mindig jelen volt tanú.

1840. január 20. Bevételek. Dénes Balázs úr segedelmező ajándéka 4 magyar forint, föld arendája 1840-re 12 magyar forint. 1841. december 13. Sipos Sámuel halála miatt neje adta le az Eklézsia jövedelmeiről készített kimutatást. Bevétel 212 forint és 49 garas. Kiadás 149 forint és 74 garas. A számoló tiszt. özvegyet a számadás minden terhe alól felmentik.

1841. december 13. és 1842. február 14. között Sipos Sámuel curator halála miatt Forro János készítette el a számadást és vette át ideiglenesen a curator hivatalt. Sipos Sámuel 1841. október 13-án dolgozott utoljára a számadáson, 3 nap múlva agyvérzésben meghalt.

1844. március 13. Sipos Zsigmond interfésze (kamat) 35 forint volt a kiadási oldalon.

1845. február 19. Bevételek. Dénes Balázs úrtól való föld három évi arendája 36 forint.

1846. évről számadás, 1847. január 30. Készítette megyebíró Székely Antal. Bevételek: Dénes Balázstól a föld arendája 12 forint, Sipos Zsigmondtól 2 forint, Sipos Sámuelnél interest 12 forint, tőkepénz 200 forint.

1850. március 4. Bevételek: özvegy Dénes Balázsné, arenda, 12 forint. Sipos Zsigmond interest 2 forint 14.

1853. február 9. Az 1852-es számadás. Szerepel benne a bevétel oldalon ikafalvi nemes Dénes Balázs féle alapítványtól 200 forint, Sipos Zsigmondtól 35 magyar forint után kamat 2 magyar forint 10 dénár.

1860. február 29. Szini János esperes rendelete az, hogy mindent számba vegyenek az egyháznál, a leveleket, okiratokat, alapítványokat. Leltár: egy orgona, amit 1746-ban ajándékozott Barabás István és Gidófalvi Judit; 1786, ajándék kanna Barabás Istvántól és nejétől Veres Ilonától; egy lyukas keresztes kanna, melyen az 1770-es év látható és curator Sipos Pál és neje Bartha Katharina nevei vannak felírva (Sipos Pál egyeneságú ő második felesége volt Barta Kata, akik előbbieken alapján 1770 előtt házasodhattak).

1884. augusztus 1. Kepések listája: Barabás Károly, Barabás István, Barabás Péter, Barabás Elek, Barabás János, Barabás Pál, Barabás Gergely, Barabás Albert, Sipos Ferenc, özvegy Barabás Dánielné szül. Botár Inesz, Sipos Lajos, Csia Lázár, Sipos György, ifj. Sipos Ferenc ... Félkepések: özvegy Barabás Zsigmondné...

1884. szeptember 21-1893. Karda Mihály a megyebíró.

1886. február 19. Sipos György egyházi tanácsosnak lett megválasztva.

1886. augusztus 6. Karda Mihály megyebíró összehívta az egyháztanács ülését. Téma: kepe összeírás. Egész kepések: Barabás Károly, Barabás István, Barabás Péter, Barabás Elek, id. Sipos Ferenc, özvegy Barabás Dánielné szül. Botár Inesz, Barabás Pál, Barabás Dávid, Sipos Lajos, Csia Lázár, Barabás Gergely, Barabás Albert, Barabás Gyula, Sipos György, Forró Imre, ifj. Sipos Ferenc. Nem fizet kepeket özvegy Barabás Zsigmondné. A kepe beszédésére megbízták az első napra Sipos György, a második napra Barabás Gyula.

1887. január 18. Bodola Sámuel pap által vezetett egyházközség gyűlés. Sipos Györgyöt a maximális 14 szavazattal presbiternek választották meg.

1887. december 19. Zoltán Elek esperes javaslata: Kelemen Győző, mátisfalvi pap legyen Márkosfalván a lelkész Bodola Sámuel nyugdíjba vonulását követően.

1888. február 3. Makó Ferencné szül. Barta Julianna férje kegyetlen bánásmódja miatt válni akar, a presbitérium döntése „utasítatnak a törvény rendes útjára”. Bodola Sámuel hazatért, a leltárt elkészítette.

1888. augusztus 5. Kepe ügyek. Egész kepek: ifj. Sipos Ferenc, Sipos Lajos, Sipos György, Csia Lázár, Forró Imre, id. Sipos Ferenc. Nem fizetett özv. Barabás Zsigmondné. Kepe beszédők: Sipos György, Sipos Lajos egyházi tanácsosok, 1-1 napra.

1889. augusztus 9. Megyebíró Korda Mihály elnöklete alatt egyháztanácsi gyűlés, téma a kepe. 1889-ben egész kepét fizetők: Forró Imre, Barabás Albert, Sipos György, Csia Lázár, ifj. Sipos Ferenc, id. Sipos Ferenc. Kepe válságot fizetett özvegy Barabás Zsigmondné.

1889. december 3. Teljes egyházügyi közgyűlés, vezette Bodola Sámuel. Bodola Sámuel előadja, hogy Bodola Lajos állami főmérnök testvérel néhány édesatyjok emlékére „Zágoni Bodola Ferenc református esperes emlékére fiai Sámuel és Lajos 1889. felirattal egy ezüst, belül aranyozott keresztelő pohárt adományoznak egyházközösségünknek, mely szép poharat e gyűlés színén bemutatja és átadja egyházi közösségünknek.” Az egyházközösség köszöni az ajándékot és a jegyzőkönyvet hálájuk jeléül Bodola Lajos főmérnöknek megküldi.

Jegyzőkönyv azon adakozók neveiről, akik 1888. évben a harang megvásárlásához adományt adtak, a harangot 1888. november 28-án tették a toronyban a helyére. Adományozók: Sipos György 5, Sipos Lajos 2, ifj. Sipos Ferenc 1, Csia Lázár 5, Barabás Dánielné szül. Botár Inesz 1, Becző Györgyné, Sipos Rákhel 1 forint. A legnagyobb összeget, 10 forintot Becző Zoltán fizette. A harang teljes ára, üzembe helyezéssel együtt 365 forint 46 krajczár.

1890. július 27. Korda Mihály elnökletével egyház tanácsi ülés. Téma: 1890. évi kepe. Egész kepét fizetnek: Sipos Ferenc, Sipos György, özvegy Barabás Dánielné sz. Botár Inesz, özvegy Sipos Lajosné, Csia Lázár,... , jelen volt ifj. Sipos Ferenc. Bodola Sámuel 40 évig volt lelkész, beteges, kéri, hogy nyugalomba menjen. 1891. október 24-én kelt levelében nyugdíjasként kéri az őszi és tavaszi kepe felét.

1891. november 28. Bodola Sámuel nyugalomba menését a presbitérium jóváhagyta, Kelemen Győzöt lelkésznek elfogadja, fél kepét fizet Bodola Sámuelnek haláláig, utána egész kepét fizet az új lelkésznek. Az esperes a nyugdíjazási feltételeket elutasította, mely ellen fellebezték.

1892. június 25. Bodor Géza kezdi esperes helyettes bejelentése: Kelemen Győző lelkész lett Márkosfalván és maradt Mátisfalván is lelkész, a két egyházközség egyesült. Jelen voltak: Csia Lázár, Sipos György, id. Sipos Ferenc...

1892. október 30. Beiktatták Kelemen Győző papot, Bodola Sámuelnek lakást biztosítottak.

1893. március 1. Kelemen Győző vezette a márkosfalvi és mátisfalvi egyesült egyházközség gyűlését. Jelen volt Sipos Ferenc és Sipos György. Becző Dénest az egyházközség számadó gondnokának választják. Egyháztanácsnoknak választották Sipos Györgyöt 21 szavazattal, Hatházi Ádám 22 szavazatot kapott. Megyebíró Becző Dénes.

1893. április 23. Tanító Vancsa István.

1894.február 18. Templom felújítási költségterv készítése. A kézdívárhelyi asztalos mester ifj. Czimbalmas Ferenc által elkészített költségtervet a presbitérium túlságosnak találta és nem fogadta el, ellenben a királyi nyugalmazott mérnök tekintetes Bodola Lajos által elkészített költségtervet elfogadta.

1894. május. Egyháztanács ülése. A vadházasságban élők száma: 6 pár.

1895. február 6. Egyházi földek haszonbérletbe adása licitálás alapján. A haszonbérlők nevei: Sipos György 8.5 forint.

1896. február 22. Gondnoki állás betöltése. A jelöltek voltak: Világos Sándor, Becző Dénes és Sipos György.

Közfelkiáltással Becző Dénest választották meg.

1896. április 26. Püspöki rendelet felolvasása, millenniumi ünnepségek elrendelése. Előadó: Kelemen Győző pap.

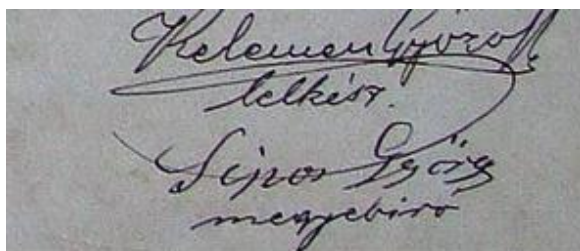
1896. május 10. A millenniumi ünnepségek megszervezése 1896. május 2-október 31 között. Fákat ültettek a templom körül.

1896. május 22. Becző Dénes a gondoki hivatalról lemondott.

1896. május 30. Sipos Györgyöt 13 jelölt közül nyílt szavazással számadó gondnoknak választották. Először a 13 jelölt közül kiválasztották Sipos Györgyöt, Koos Andrást és Bakk Zsigmondot, majd a 3 jelölt közül Sipos Györgyöt választották meg. Sipos György egyház tanácsosi helyére Nagy Sándort választották. A presbiteri jegyzőkönyvek 1903-ig vannak meg, Sipos György még 1903-ban is gondnok (korábbi megnevezéssel megyebíró) volt.

1896. augusztus 16. A templom faipari felújítását, a munkák elvégzését Alsócsernátonon élő Gál Sándor asztalosra bízta, a munkabér ára 699 forint 50 krajcár, a határidő 1897. május 1. Munkabéri szerződés. Ika falván élő Deák István végezte el a kőműves munkákat 260 forintért.

Sipos György megyebíró illetve egyházgondnok feladata a világítás, a templom körüli takarítás megszervezése, a képét nem fizetők bejelentése, a felújítási munkák ellenőrzése.

A photograph of a piece of paper with two handwritten signatures in dark ink. The top signature is 'Kelemen Győző' with 'lelkész' written below it. The bottom signature is 'Sipos György' with 'megyebíró' written below it. The paper appears aged and slightly wrinkled.

1896. augusztus 16. Kelemen Győző lelkész és Sipos György megyebíró aláírása

1898. december 21. Kerestély Lázár énekvezér 26 évig, 1871. januárjától szolgált, aki megbetegedett s nyugdíjba ment. Elmebeteg lett s 1898. május havában munkáját nem tudta ellátni. 268 forint volt az éves fizetése, 68 forint kegydíjat kapott. Az új énekvezér fizetése évi 200 forint. A tanító Váncsa István. Az új énekvezéri állás meghirdetésénél a fizetésből a kegydíjat levonták, így a kisebb fizetés ismeretében senki nem jelentkezett az állás betöltésére.

1899. február 1. Tekintetes Sipos Irma kisasszony az olvasó könyvtárat 25 darab érdemes könyvvel ajándékozta meg. Az Egyháztanács köszönetét nyilvánítja ki, amit személyesen Sipos György és Vilályos Sándor adott át.

1899. április 30. Egyházközség gyűlése. Sipos György egyházgondnok szolgálati ideje lejárt, de mivel kiváló szorgalmat fejtett ki, a gyűlés egyhangúlag újra megválasztotta.

1900. május 27. Egyházközség gyűlése. Részt vett: Forró Imre, Barabás Imre, Barabás Zsigmond, ifj. Sipos Ferenc...

1900. október 30. Váncsa István tanítót énekvezérnek választották meg.

1901. március 13. Egyháztanácsosnak választották meg Forró Imrét. Váncsa István igazgató tanár énektanári kinevezését a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1901. január 31-én 2963. számon kelt rendeletében jóváhagyta.

1902. február 2. Presbitérium gyűlése. Kelemen Győző pap, elnök előterjeszti, hogy a számadó gondnokuk

hivatalos ideje letelt, ezért az esperes úr 130-1900 számú intézkedése alapján kijelölt Sipos György, Forró Ignác és Koos András egyháztagok közül választhatnak az egyházközség tagjai. Sipos Györgyöt közfelkiáltással választották meg.

1902. április 30. Presbitérium gyűlése. Kelemen Győző pap bejelenti, hogy 1902. április 29-én Bodola Sámuel egyházközségünk nyugalmazott lelkésze Retteg községben meghalt. Sipos György számadó gondnokot bízzák meg, hogy a temetésen részt vegyen, ha Bodola Sámuel Rettegen temetik el és az egyház nevében helyezzen koszorút az elhunyt ravatalára. A rettegi református egyház halotti anyakönyve szerint Bodola Sámuel nyugdíjas református lelkész Márkosfalván született, meghalt 1902. április 30-án, 80 évesen, a halál oka tüdőlob, eltemették Rettegen 1902. május 2-án. A temető lelkész Kiss Sándor volt.

1902. december 21. Köblös Albertné Bodola Janka apjának, az elhunyt Bodola Sámuel nyugdíjának fennmaradt hagyatékát kéri, ami állítása szerint 111 korona és 64 fillér. A presbitérium állásfoglalása: Bodola Sámuel nyugdíja évi 252 korona 80 fillér, ennek fele illeti az örökösöket, amely 226 korona és 40 fillér. Ebből megkaptak 224 koronát, tehát 2 korona és 40 fillér követelésük lehet, mely összegnek kifizetése elhatározatik.

1903. március 15. Kelemen Győző bejelenti, hogy az elmúlt héten Sipos György Budapesten járt és Bodola Lajos márkosfalvi illetékességű egyetemi tanár jelenlétében, Sternberg Ármin budapesti hangszergyárosnál közösségünk részére szemeltek ki egy harmóniumot, aminek az ár 490 korona. A szükséges pénz kifizetését a presbitérium jóváhagyta. A harmonium beszerzését Bodola Lajos egyetemi tanárra bízták.

Márkosfalvi iskolabefizetések. 1856-1886.

Négy elemi osztály működött Márkosfalván 1856-1886 között, 1901-től pedig 6 elemi osztály volt. Az 1886-1900 közötti időszakra vonatkozóan iratokkal nem rendelkezett a márkosfalvi református egyház. Tantárgyak voltak: vallás, természettan, magyarok története, magyar nyelvtan, számtan, erkölcsi szabályok, szavalás, olvasás, imák, írás és ének. A történelem tárgyat Rajcsányi János Magyarország története³⁸ c. könyvéből tanították. Minden évben elkészítették a számadási könyvet, s azt megvitatták, jóváhagyták. Az iskola irányító testülete az „oskola ügy igazgató bizotmány”, vezetője a mindenkori lelkész volt. Bevételek: tőkék és kamatok, földek haszonbérbe adása. Kiadások: fűtés, takarítás, vízhordás, könyvek, tanodai szerek és naplók beszerzése stb. A tanulók neveit, esetenként a szülők neveit is felsorolták.

Az iskola tanulói voltak (Barabás, Bodola, Forró, Sipos család gyermekei közül):

1856/57. Barabás János, Barabás Gergely.

1857/58. Forró Zsuzsanna, Barabás Lóri, Sipos Julianna, Sipos Zsuzsanna, Forró Berta, Sipos Rákhel. A tanító Kovács József.

1858/59. Sipos Zsuzsanna, Sipos Rákhel. A tanító László Mózes.

1859/60. Dénes Rákhel fia Miklós, Sipos Zsigmond és Barabás Rozália leánya Rákhel, Forró János és Becző Borbála leánya Berta és másik leánya Czéczi, Cecília, Barabás Péter és Rákosi Kata fia Leonárd, Barabás István és Farkas Zsuzsa fia Móríc, Csomos József és Dénes Trézsi fia István, Bodola Sámuel és Jüngling Lotti leánya Mária, Barabás Károly és Szabó Róza leánya Mária.

³⁸ Rajcsányi János. Magyarország története. Az ifjúságnak írta. 2-ik kiadás. Hartleben Konrád. Pest. 1852.

[Rajcsányi János. Magyarország története. A népiskolák számára.](#) Budapest. Franklin-társulat. 1873.

1860/61. Forró Czéczi, Bodola Mária, Barabás Mária.

1861. november 20. Iskolai tanács ülése, tagok: Bodola Sámuel lelkész, elnök, Barabás Sámuel, Barabás Dániel, ifj. Barabás Elek, Barabás Albert.

1861/62. Barabás Móricz, Barabás Lénárd, Becző Imre, Barabás Zsigmond, Bodola Gyula, Forró Berta, Forró Cecília, Bodola Mária, Becző Mária, Barabás Mária.

1862/63. Barabás Móricz, Barabás Lénárd, Barabás Zsigmond, Barabás Béla, Bodola Gyula, Becző Imre, Forró Cecília, Bodola Mária, Barabás Mária, Barabás Róza, Barabás Cecília.

1863/64. Barabás Móricz, Koss András, Barabás Lénárd, Bodola Gyula, Barabás Béla, Barabás Zsigmond, Barabás Mihály, Forró Cecília, Barabás Mária, Barabás Rozália, Barabás Berta, Barabás Lotti. Konfirmációs kátét kaptak Bodola Gyula, Barabás Béla, Barabás Zsigmond, énekes könyvet kaptak Barabás Lénárd, Barabás Móricz, író kötetet nyert Barabás Mária.

1864/65. Bodola Gyula, Barabás Zsigmond, Becző Imre, Barabás Mihály, Barabás Róza, Barabás Mária, Barabás Lotti, Barabás Cecília, Barabás Berta.

1865/66. Barabás Mihály, Barabás Antal, Barabás Mária, Barabás Rozália, Barabás Lotti, Barabás Berta, Bodola Janka, Barabás Cecília.

1866/67. Barabás Mihály, Barabás Antal, Barabás Sándor, Barabás Rozália, Bodola Johanka, Barabás Berta, Barabás Lotti, Barabás Etelka, Barabás Cecília.

1867/68. Barabás Antal, Barabás Imre, Sipos László, Barabás Sándor, Barabás Mária, Barabás Rozália, Barabás Lotti, Barabás Berta, Barabás Cecília, Barabás Etelka, Barabás Vilma.

1869. február 17. Iskola ügyi igazgató bizotmány gyűlése, vezeti a lelkész Bodola Sámuel, jelen volt Sipos Zsigmond, Barabás Dániel, Barabás Elek.

1868/69. Sipos László, Barabás Antal, Barabás Sándor, Barabás Imre, Bodola Johanna, Barabás Cecília, Barabás Etelka, Barabás Vilma, Barabás Berta.

1870. március 9. Oskola ügy igazgató bizotmány gyűlés volt a községházán, jelen volt Kovács Áron, Barabás Miklós.

1871. február 18. Barabás Dániel utoljára vett részt az iskolatanács ülésén.

1871/72. Sipos László, Sipos Irma, Barabás Sándor, Barabás Lőrinc, Barabás Imre, Barabás Berta, Barabás Amál.

1872/73. Korábban összevont oktatás volt, 1872-től négy osztályban folyt az oktatás.

1886. Számadási könyv. Aláírta Kelemen Győző lelkész, Sipos György, ifj. Sipos Ferenc, Barabás János.

1853. Barabás István leánya Mária. 1854. Barabás Károly leánya Mária, Bodola Sámuel leánya Mária. 1855. Barabás József fia Béla, Kovács Áron leánya Terézia. 1856. Barabás István leánya Mária, Bodola Sámuel fia Gyula. 1857. Barabás Elek gyermekei Mihály és Cecília, Barabás Dániel leánya Róza. 1859. Barabás Dávid fia Antal, Barabás Károly leánya Berta, Barabás Péter leánya Etelka. 1860. Ifj. Barabás Elek fia Sándor, ifj. Sipos Ferenc fia László, Bodola Sámuel leánya Johanna, Barabás József fia Irma. 1861. Barabás Dávid fia Imre. 1862. Barabás Elek leánya Berta. 1863. Barabás József leánya Amália, Sipos Ferenc leánya Irma. 1864. Barabás Elek fia Lőrinc. 1866. Barabás Dávid fia András. 1867. Barabás Dávid fia Fábán, Barabás Zsigmond leánya Polixenia. 1868. Barabás Gyula fia László. 1869. Barabás Dávid fia István, Barabás Albert fia Jenő, Sipos György fia Gábor (szül. 1869. június 5).

Iskolakötelesek 1901-től 2003-ig

Sipos László (*1892. december 9, keresztelték december 18). Apja Sipos György földbirtokos. 1903-ban VI. osztályos. Felsőbb intézetbe tanul. A Sipos család férfi tagjai között Sipos László volt az utolsó, aki Márkosfalván kezdte el tanulmányait.

Jakó Emilia (*Székelytamásfalva, 1912. június 15). Szülei Jakó Pál és Sipos Etelka. 1919-ben II.-os. Elköltözött, református gimnáziumban tanult tovább.

Jakó László (*Székelytamásfalva, 1908. június 18). Szülei Jakó Pál és Sipos Etelka. 1921-ben I. osztályos. Gimnazista.

Jakó Etus (*Székelytamásfalva, 1915. december 16). Szülei Jakó Pál és Sipos Etelka. 1921-ben I. osztályos. 1926-ban V. osztályos. Kézdivásárhelyre költözött.

Jakó Róza (*Székelytamásfalva, 1917. május 1). Szülei Jakó Pál földműves és Sipos Etelka. 1923-ban I., 1926-ban IV. osztályos. 1927-ben Kézdivásárhelyre költözött.

Jakó Erzsébet (*Székelytamásfalva, 1920. január 2, keresztelték május 26). Szülei Jakó Pál református volt tanító, és Sipos Etelka. 1927-ben Kézdivásárhelyre költözött.

A márkosfalvi Sipos család a szakirodalomban

A Székely Oklevéltárakban megtalálható forrásanyag

A legrégebbi (1497-1548) latin nyelvű periratok, amelyekben adatok vannak a Sipos család tagjairól. Részletek Dr. Szabó Károly tanulmányából³⁹: „A székely primőr Domokos-család a Nyujtódi-családból ágazott ki, melynek első ismert őse Nagy Lajos korában élt. A Mátyás király idejében Kézdi széken főhadnagyságot viselt Nyujtódi Domokosnak, ki már 1497-ben nem élt, három fia volt: Mihály, kinek maradékairól a családi levéltárban nincs emlékezet, Pál, ki atyja nevére a Domokos nevet vette föl s az oklevelekben mint dictus Domokos van jelölve, a most virágzó Domokos család törzsátja, és Tamás, kinek fia Imre a Becz nevet vette föl s a Domokosokkal testvér Becz-családot alapította. A Domokos-család a Jenő nem Besenyő ága jogán bírt ősi örökségét a Kézdi széki Al-Csernátonban, Ikafalván, Futásfalván és Márkosfalván századokon át gondosan megtartotta s mind azt ma is bírja, a mit elődei, a Nyujtódiak, Nagy Lajos és Mátyás király korában bírtak vagy szereztek. Minthogy azonban a székely örökségekre, melyeket a székelyek verség jogán bírtak és osztottak magok közt, királyi adománylevelek, igató parancsok, káptalani vagy konventi hiteles jelentések s általában kiváltságlevelek nem kelhettek, a Domokos-család birtokaira vonatkozó levelek között a legrégebbi csak 1497-ből való, de ez sem az ősi Nyujtódi-féle jószágra, hanem Márkosfalvi Jakab fia Szép Péter márkosfalvi székely örökségére vonatkozik, melynek birtokába Nyujtódi Domokos, a Szép Péter vérrokona Angyalosi László hűtlensége címén, Mátyás király korában jutott. Az 1497-ben kelt oklevélben bélteki Drágfi Bertalan erdélyi vajda és székely ispán bizonyítja, hogy a Szép Péter márkosfalvi öröksége iránt annak két leánytestvérétől származott örökösei néhai Nyujtódi Domokos fia Domokos Pál ellen pert folytatván, ezen perben a felek által választott bírák, maksai Kún Antal és oltszemi Mikó Péter, úgy ítélték, hogy a peres márkosfalvi örökség minden tartozandóságaival maradjon az

³⁹ Dr. Szabó Károly. A zöld ág mint a székely főtisztek jelvénye. Századok. 1889. Értekezések. 195-199.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Szazadok_1889/?query=m%C3%A1rkosfalvi%20Sz%C3%A9p%20P%C3%A9ter&pg=254&layout=s (Letöltés dátuma 2016. november 25.)

alperes Domokos Pál és utódai örökös birtokában, ki viszont a felpereseknek, néhai Szép Péter megnevezetlen leánytestvére fiának, Felső-Csernátoni Jánosnak, és Veronika nevű másik leánytestvére fiainak, angyalosi Sebestyén Jánosnak és Albertnek⁴⁰, tartozzék 50 arany forintot fizetni. Ebből az oklevélből értesülünk, hogy a felperesek keresőtöket arra alapították, hogy a néhai Szép Péter márkosfalvi örökségét, mely annak halálával néhai Angyalosi Lászlóra szállt, annak kimultával pedig őket mint vérrokonokat illeti, néhai Nyujtódi Domokos törvénytelenül s hatalmasul foglalta el, fia Domokos Pál is jogtalanul tartja elfoglalva, mi által nekik 1000 arany forint kárt okozott; ez állítás ellen pedig Domokos Pál azzal védekezett, hogy a kérdéses örökséget sem atyja nem erőszakkal foglalta el, sem ő nem hatalmasul bírja, mert azt néhai Mátyás király adományozta az ő atyjának Nyujtódi Domokosnak, azért, mert annak házát néhai Angyalosi László hatalmaskodva megrohanta és két szolgáját megölte. Az 1497-diki választott bírósági ítélet, illetőleg egyesség szerint Domokos Pál birtokában maradt a Szép Péter örökségének, de halála után fiát Domokos Mihályt s ennek osztályos vérrokonát Becz Pált, néhai Becz Imre fiát, a Szép Péter rokonai, Felső-Csernátoni János, angyalosi Sebestyén János és Albert, 1522-ben perbe fogták; de még évekkel azelőtt Angyalosi Mózes, az 1497-ben már nem élt angyalosi Sebestyén Lukács fia, is pert indított ellenök az őt mint vérrokont illető márkosfalvi székely örökségért. Ezen utóbbi per, melyben 1523-ban Szapolyai János erdélyi vajda és székely ispán az alperesekre, ellenben Báthori István nádor, mint a király távollétében annak helytartója, a felperes Angyalosi Mózesre nézve hozott kedvező ítéletet, II. Lajos király perújító engedélyénél fogva Domokos Mihály és Becz Pál által megújítva, előbb Angyalosi Mózes, majd annak özvegye, utóbb fia ugyancsak Angyalosi Mózes ellen, kinek elhaltával a per testvére Angyalosi Katalinra, igaz nevén Margitra, dálnoki Török Mátyás nejére szállt, egész 1548-ig folyt; mikor az említett felperes nő az általa ítélettel megnyert, márkosfalvi lófőséghez tartozónak vitatott tisztség iránt is pert indított Domokos Mihály ellen; keresetét azonban mind a főperre mind a mellékperre nézve még azon évben letette, minthogy az előbb kelt ítéletben és peres levelekben neve hibásan Katalinnak volt írva valódi neve Margit helyett.Az ötven esztendőnél tovább húzódott pernek, mint említém, 1548-ban szakadt vége amikor... a márkosfalvi peres örökség Domokos Mihály és utódai birtokában maradt.”

A perekben szereplő Nyujtódi Domokos a családfán a következőképpen helyezkedik el.^{41 42 43 44 45}

A családfa: Nyujtódi Simon (1370 k.) fia Nyujtódi Péter (1426. Kézdiszék követe Zsigmond királyhoz) fia Nyujtódi János (1459. a vajda személyese) két fia 1. Nyujtódi Pál (tőle kihal a Nyujtódi család. 1490. Udvarhelyszék bírja, 1497-ben mint alperes pert nyer a Márkosfalvi Szép Péter örökségéért folytatott perben.) 2. Nyujtódi Domokos Tamás (†1497. előtt), akinek két fia testvérek, de a nevük különbözik. 1. Becz Imre (1506. †1522. előtt) [4 gyermeke, köztük Becz Pál θ Daczó Krisztina. 6 leánya volt. 1522-től Márkosfalvi Szép Péter örökségéért

⁴⁰ Ld. Pálmay József. Háromszék vármegye nemes családjai. II. Id. mű. 381. Sebestyén (angyalosi) Sebestyén János de Csernáton. 1523. Sebestyén János apjának a fiú testvére Zeep (Szép) Péter, Márkosfalván székely öröksége volt, maradék nélkül 1497 előtt halt el. Sebestyén János apjának a leánytestvére Sebestyén Veronika, férje angyalosi Sebestyén Mózes (†1529. augusztus 10. előtt). Sebestyén János nagypapja, akitől meg van a családfa Márkos Jakab de Márkosfalva.

⁴¹ Doby Antal. [Az Andrassy-, Becz-, Domokos-, Kemény-, Rákóczi-rokonság.](#) (Alsó-csernátonyi Domokos László királyi táblabíró úr szívességéből) Adalékok Zemplénvármegye történetéhez. 1898. október. (4. évfolyam, 10. szám.) 332.

⁴² Ld. Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai. Id. mű. Domokos (alsócsernátoni) család. 133-137.

⁴³ Kővári László: Erdély nevezetesebb családai. Kolozsvár. 1854. [Nyujtódi Domokos.](#) 76-77.

⁴⁴ [Báró Apor Péter Lusús Mundija.](#) Fordította Szász Ferencz. Genealógiai Füzetek. 1911. 53-59.

⁴⁵ Deák Farkas: [Az alcsernátoni Domokos család nemzedékrendje.](#) Turul. 1888. 96-102.

perel, alperes.] 2. Domokos Pál, az első Damokos (*1471.) θ Bogáthy Ilona, tőle jön le az alsó-csernátonyi Damokos család. Domokos Pál fia Domokos Mihály (-†1600. Basta Márkosfalva közelében megölette). 1523-tól Márkosfalvi Szép Péter örökségéért perel, unokatestvérével Becz Pállal alperes.

A per tehát Domokos Pál (*1471.) ellen indult, s ez azért volt érdekes, mert szerepelt benne néhai márkosfalvi Sipos Benedek és fia néhai Sipos Miklós. A Siposok az 1400-as évek elejétől, közepétől, biztosan Márkosfalván éltek, így Sipos Miklós (Nicolaus, Sijpos, Sijpws, Sypos) örökségéért, a néhai márkosfalvi Szép Péter Kézdi széki márkosfavi örökségéért folyó per részeként 1497 és 1548 között hosszú per folyt.⁴⁶ Sipos Miklósról, mivel a per 1497-ben kezdődött, feltételezhető, hogy 1497 előtt meghalt.⁴⁷ A periratok eredetije a Domokos család levéltárában volt fellelhető. Az 507. irat magyar nyelvű összefoglalója⁴⁸: „Drágfi Bertalan erdélyi vajda⁴⁹ és székely ispán bizonyítja, hogy Angyalosi Sebestyén János és Albert s Felsőcsernátoni János, a néhai Márkosfalvi Szép Péter Kézdi széki márkosfalvi örökségéért néhai Nyujtódi Domokos fia Pál ellen folytatott perökben, a felek által választott közbírák Maksai Kún Antal és Oltszemi Mikó Péter ítélete szerint Maksán úgy egyeztek ki, hogy azon örökséget 50 arany forintért az alperesnek engedték át.” Kelt Prásmáron, 1497. november 2-án. A következő az 567. irat,⁵⁰ amely a néhai Szép Péter féle örökségi perről tudósít: „Szapolyai János erd. vajda⁵¹ és székely ispán a Sebestyén Mózes által Domokos Mihály⁵² és Becz Pál⁵³ ellen a néhai Szép Péter márkosfalvi székely örökségéért folytatott perben hozott ítéletét, mely szerint ezen örökség három negyed részét az alperesnek, egy negyedét pedig a felperes Sebestyén Mózesnek ítélte, a király törvényszéke elébe fölterjeszti”. Kelt Medgyesen, 1523. február 12-én. A latin szöveg végén: Báthori István nádor⁵⁴ 1523. márt. 19-én kelt ítéletleveléből.⁵⁵ Az 569. irat összefoglalója: „Báthori István nádor s királyi helytartó Angyalosi Mózesnek Domokos Mihály és Becz Pál ellen folytatott perében ítéletet hozván, a néhai Szép Péter márkosfalvi székely örökségét egészen a felperes részére ítéli. Kelt Budán, 1523. márcz. 19-én.”⁵⁶ Az 598. irat összefoglalója: „Majlád István erd. vajda és székely⁵⁷ ispán a Domokos Mihály és Becz Pál által Angyalosi Mózes ellen a márkosfalvi Szép Péter-féle székely örökségért folytatott perben hozott ítéletét, - mely szerint a János király által kiadott perújítási engedélyt,

⁴⁶ Szabó Károly szerk. [Székely oklevéltár](#). Kiadta a Székely történelmi pályadíj-alapra felügyelő bizottság. Kolozsvár. 1890. III. kötet, (1270-1571) 131-133. 145-149. 274-276. 278-281. 284-286. 291-293. 296.

⁴⁷ Nem tudni, hogy Sipos Miklós mikor halt meg és hány éves korában. Feltételezhető, hogy 1450 körül született.

⁴⁸ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 131.

⁴⁹ [Bélteki Drágffy Bertalan](#) (*1447-†1501. október 26) erdélyi vajdaként 1493-tól 1498-ig Báthori István utóda volt. Kegyetlenül elnyomta a székelyek lázongását.

⁵⁰ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 216-221.

⁵¹ [Szapolyai I. János magyar király](#). (*Szepesvár, 1487. február 2 - †Szászsebes, 1540. július 17-21 k.) Erdélyi vajda, 1526 és 1540 között Magyarország királya, a befolyásos Szapolyai-család sarja. I. Jánost az 1526. évi székesfehérvári országgyűlés választotta magyar királlyá a Habsburg-házból származó osztrák főherceg, I. Ferdinánd ellenében.

⁵² Domokos Mihály 1522 és 1549 között szerepelt a periratokban.

⁵³ Bethlen Farkas: Erdély története. II. (1538-1571) Nagyszeben 1782. Enciklopédia Kiadó Bp. 2002. Azt írta a kiegészítő jegyzetben (Kruppa Tamás írta a jegyzeteket) a 284. oldalon Becz Pálról, hogy 1576-ban már nem élt, csak özvegye. Becz Pál 1523 és 1548 között szerepel a periratokban.

⁵⁴ [Ecsedi Báthori \(III.\) István](#) (*1480-as évek közepe-†Dévény, 1530. május 8.) 1519-től 1523. májusáig nádor.

⁵⁵ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű 221.

⁵⁶ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű 222-227.

⁵⁷ [Majláth István](#) (alakváltozatai: Maylád, Májlát, Majlát, Mailáth, Majlád és Majáth) (? - †Konstantinápoly, 1550) 1534-1541 között erdélyi vajda.

minthogy a pert a felperesek 60 nap alatt meg nem újítták, erejét vesztettnek nyilatkoztatta, - a felperesek kívánsága s a király parancsa szerint János király elébe fölterjeszti. Kelt Kolozsvártt 1537. május 4-én.⁵⁸ A 600. irat lényege: „Altörjai Apor László, Oltzemei Mikó János, Köröspataki Kálnoki Péter, Altörjai Apor Balázs, Matisfalvi Csató György Kézdi széki kapitány és Albisi Both Bertalan Kézdi széki bíró jelentik Majlád István erd. vajdának, hogy parancsa szerint Domokos Mihályt és Becz Pált a néhai Szép Péter márkosfalvi örökségébe beigtatták. Kelt Márkosfalván 1537. dec. 15-én.”⁵⁹ A 607. irat latin szövegében említés történik először néhai Nicolai Sijposról, Sipos Miklósról. „Juxta adiacentes, videlicet hereditatem olim Nicolai Sijpos, cum suis pertinencijs.” A 607. irat lényege a következő:⁶⁰ Martinuzzi György kir. helytartó⁶¹ 1544. szept. 25. kelt levele (a Domokos család levéltárában) alapján: „Szamosfalvi Mikola László erdélyi királyi alhelytartó megparancsolja több Kézdi széki előkelő székelynek, hogy Márkosfalván a hely színén tartsanak vizsgálatot az iránt, hogy Márkosfalvi Török Mátyás, midőn a néhai Szép Péter-féle székely örökséget ítélettel megnyerte és birtokába vette (1537. december 15), nem foglalt-e el némely oly örökségeket⁶² is, melyek a perrel megnyert örökséghez nem tartoztak, s melyeket Domokos Mihály és Becz Pál⁶³ régtől fogva békésen bírtak.” A latin nyelvű szövegben: „Idem in causam attractus eandem hereditatem consecutus fuisset, et cum Idem in causam attractus Justiciam execucioni demandare habuisset, certas suas hereditates Juxta adiacentes, videlicet hereditatemolim Nicolai Sijpos, cum suis pertinencijs, ac quedam; feneta komlosrheth vocata,..” Kelt Szamosfalván, 1544. július 5-én. A 608-as irat lényege⁶⁴ a következő: „Fráter György váradi püspök és királyi helytartó megparancsolja több Kézdi széki előkelő székelynek, hogy Kézdi-Vásárhelyen hallgassák ki Mátisfalvi Csató Györgyöt és Jánost az iránt, hogy Domokos Mihály a maga tanúit nem ígéretekkal vesztegette-e meg arra, hogy a per alatt álló örökséget a néhai Sipos Miklós örökségének vallják. Kelt Enyeden 1544. sept. 25-én.” Az ügy 1547-ben folytatódott Domokos Mihály és Becz Pál részére további tanúk meghallgatásával. A 611. ügyirat⁶⁵ Martinuzzi György 1547. május 18-i ítéletlevegéből való: „Tanúvallatás Domokos Mihály és Becz Pál részére a Márkosfalván lévő Sipos Miklós-féle peres székely örökség ügyében”. Kelt 1547. február 3-án. Ekkor említés történik Sipos Benedekről (Benedictus Sijposról), Sipos Miklós ugyancsak elhunyt apjáról⁶⁶: „Nicolai Sijpos, in Markosffalwa habite, modo et ordine subsequenti..... Insuper certo scit, quod Nicolaus Sijpos possedit hanc hereditatem ad racionem propriam, et non ad alienam, huic contradicitur....Item Paulus Waska de Dalnok citatus et Juratus fassus est ferme centenarius se certo scire, quod Nicolaus Sijpos hanc hereditatem semper ad racionem propriam possedit, et non ad alienam,

⁵⁸ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű 261-263.

⁵⁹ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű 265-266.

⁶⁰ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű 272-274.

⁶¹ [Martinuzzi György, Fráter György](#) vagy György barát (*1482. június 18 - †Alvinc, 1551. december 17).

⁶² Pl. Nicolaus Sijpos, [Sijpws], Sipos Miklós örökségét is, amint ez a latin nyelvű iratból kiderült. Fontos megállapítás az, hogy a Sipos Miklós örökség az, amely a perrel megnyert örökséghez nem tartozott, s melyeket Domokos Mihály és Becz Pál régtől fogva békésen bírtak. Tehát Sipos Miklós valószínűleg 1497 előtt élt.

⁶³ Az alcsernátoni Domokos család nemzedékrendje. Turul 1888. III. 97-99. részletesen ismerteti a Domokos (Domokos) és a Becz család nemzedékrendjét. Domokos Mihály 1523-ban született. Becz Pál (neje Daczó Katalin, 7 gyermekük volt) apja, Becz Imre 1506-ban született. Régi neves székely család.

⁶⁴ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 274-276.

⁶⁵ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 278-281.

⁶⁶ Sipos Benedek 1440-1470 körül születhetett.

trum la tamen ab auo suo ipsi Nicolao descenderit, ignorat Similiter et Benedictus Sijpos, pater Nicolai, hanc eandem hereditatem ad rationem propriam possedit, de terris arabilibus et fenetis nichil scit, huic contradicatur....Emericum Becz tres e medio eorum, quorum vnus erat Joannes Dombij, alter vero Petrus olti, qui vivo vocis oraculo sic eum alloculi sunt, dominacio (inquit) vestra hic domum erigere ne velit, sed potius super auticam hereditatem Nicolai Sijpos, quam cum ab eisdem sciscitatus fuisset vbi locorum esset, ostenderunt hanc hereditatem litigiosam fuisse aui ipsius Nicolai Sijpos, et sic domum istic erexit, huic contradicatur....Item Joannes Egijed de fewlchernathon Juratus fassus est, se certo scire hanc hereditatem auticam fuisse Nicolao Sijpos,... Item Andreas Dombij⁶⁷ de Jkaffalwa Juratus fassus est, se certo scire Quod Nicolaus Sijpos hanc hereditatem possedit ad rationem ville, Item franciscus forijka de fewlchernathon Juratus fassus est, se certo scire quod ista hereditas fuit autica Nicolao Sijpos, ad eandemque pertinere duas partes terrarum arabilium, in Reethfark particulam feneti, atque komloszeg, huic contradicatur,..” A 612. ügyirat⁶⁸ lényege: „Fráter György váradi püspök és királyi helytartó Domokos Mihálynak és Becz Pálnak Márkosfalvi Török Mátyás neje Margit ellen a márkosfalvi Sipos Miklós féle székely örökségért folytatott perében, melyet a felek által választott bírák eldönteni nem akartak, a Török Mátyás által felajánlott párbajt visszautasítva, a peres örökséget a nevezett felperesnek ítéli, s több előkelő székelynek megparancsolja, hogy a felpereseket⁶⁹ ezen örökségbe iktassák be.” Kelt Gyulafehérvárott, 1547. május 18-án. A 613. ügyirat⁷⁰ alapján megállapítható, hogy „Nagymihályi Ödöfni László görgényi várnagy és székely alispán Szentléleki Gondos Mihálynak Domokos Mihály és Becz Pál ellen a márkosfalvi Sipos Miklós féle örökségért folytatott, s hozzá fellebbezett perében a felperest mint patvarkodót (pereskedőt) 24 márkában elmarasztalja, a peres örökséget pedig az alperesek birtokában hagyja, s megparancsolja több előkelő székelynek, hogy a 24 márka bírságot a felperes ingóságaiból, s ha azokból nem telnék, a székely örökségeiből is hajtsák fel.” Kelt Görgény várában, 1548. február 28-án. Az 1548. júniusi beérkezett tárgyalássorozat⁷¹ következtetései: A kihallgatások során Domokos Mihály és Becz Pál a hatóságot különböző határozatokra és kiváltságlevelekre hivatkozva állandóan akadályozni igyekeztek abban, hogy a tanúkat megkeressék és vallomásaikat elfogadják, az említett okmányokat pedig nem voltak hajlandók a hatóság rendelkezésére bocsátani, valamint arra sem, hogy saját tanúik vallomásait írásba foglalva átadják. Ezért a bizottság csak az általa kihallgatott tanúk vallomásait tudta aláírásukkal hitelesítve írásba foglalni és a felettes szervhez eljuttatni. A 614. irat lényege: „Nagymihályi Ödöfni László görgényi várnagy és székely alispán Török Mátyás nejének Margitnak Domokos Mihály és Becz Pál ellen folytatott s hozzá feljebbezett perében ítéletet hozván, megparancsolja több előkelő székelynek, hogy a peres márkosfalvi örökség színhelyén hallgassák ki a felperes nő tanút az iránt, hogy az alperesek az általok nyert ítéletlevélben megnevezett örökségeken kívül a Szép Péter-féle márkosfalvi örökséget nem foglalták-e el törvénytelenül? Kelt Görgény várában, 1548. február 28-án.”⁷² Zabolai Bassa Mihály⁷³ 1548. febr. 28-án Török Mátyásnének Domokos Mihály és Becz Pál ellen

⁶⁷ Pálmai József: Háromszék vármegye nemes családjai. Id. mű 145. Dombi (ikafalvi) Dombi András 1587. január 3-án Báthori Zsigmond adománylevelében Dombi András van említve. Dombi András testvére Dombi Tamás, akinek a fia, Dombi János 1614-ben lustrál.

⁶⁸ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 281-284.

⁶⁹ Domokos Mihályt és Becz Pált.

⁷⁰ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 284-286.

⁷¹ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 618. irat 295. és 619. irat 296.

⁷² Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 286-288.

folytatott perében mint közbíró említetik. Szörcei István társaival tesz ez ügyben Ödöfői László görgényi várnagyhoz 1548. május 1-én jelentést. A vizsgálatok eredményeit a 616. irat⁷⁴ tartalmazza: „Szörcei István és társai jelentése Nagymihályi Ödöfői László görgényi várnagyhoz és székely alispánhoz, a márkosfalvi Sipos Miklós-féle peres székely örökség ügyében.” Kelt Márkosfalván, 1548. május 1-én. A latin nyelvű szöveg végén: Ödöfői László székely alispán 1548. jún. 21. kelt hiteles átiratából. Szerepel a latin nyelvű iratban Dionisius Sipos, Sipos Dénes, mint tizenharmadik tanú: „Item Decimus tercius testis Dionisius Sijpos de eadem Juratus fassus est Quod ipse nesciret hereditates terras videlicet arabiles et feneta Nicolai Sijpos nisi sint Petri Zep, et cum Michael Damokos statui faceret...” A 618. irat: „Nagymihályi Ödöfői László görgényi várnagy és székely alispán Domokos Mihály és Becz Pál részére átírja és kiadja a maga 1548. május 1-én kelt vallató parancsát.” Kelt Gerlán (=Szamos-Ujvárott), 1548. június 21-én. A 616. irat.: „Nagymihályi Ödöfői László görgényi várnagy és székely alispán megparancsolja több előkelő székelynek, hogy Torja-Vásárhelyen tartsanak tanúvallatást az iránt, hogy a Jenő nem Besenyő ágát illető lófősi tisztség a néhai Szép Péter márkosfalvi örökségéhez tartozik-e, melyet Dálnoki Török Mátyás neje Katalin perrel megnyert, s magának követel, vagy a Domokos Mihály csernátóni jószágához, s a Domokos család 32 esztendőnél tovább volt-e ezen tisztség birtokában? Kelt Görgény várában, 1548. márt. 1-én.”⁷⁵ A 619. irat: „Nagymihályi Ödöfői László görgényi várnagy és székely alispán megparancsolja több előkelő székelynek, hogy Domokos Mihály és Becz Pál részére Márkosfalván tartsanak tanúvallatást a Sipos Miklós örökségéhez tartozó bizonyos föld iránt. Részlet: „Dicitur Nobis in personis Egregiorum et Agilium Michaelis Damokos de chernaton ac Pauli Becz de Kozmas Qualiter Idem Exponentes per incolas et inhabitatores possessionis Markosfalva pro parte cuiusdam terre ad hereditatem sipos myklos eoreke pertinentis,...Kelt Prásmáron, 1548. okt. 17-én.”⁷⁶ Végül a 621. irat⁷⁷: „Nagymihályi Ödöfői László görgényi várnagy és székely alispán bizonyítja, hogy Márkosfalvi Török Mátyás neje Margit azt a pert, melyet a Szép Péter székely örökségéért folytatott, a szokásos három forint teher lefizetésével letette. „ Kelt Prásmáron, 1548. okt. 18-án.

Szabó Károly kutatásai alapján tehát azt tudjuk, hogy Sipos Miklós (†1497 előtt) édesapja Sipos Benedek volt.⁷⁸ Sipos Benedek tehát az 1400-as évek elején vagy közepén születhetett, mivel a per már 1497-ben biztosan elkezdődött. A perben 1548-ban 13. tanúként Sipos Dénes (1548-ban felnőtt ember, *1510 k.) is szerepel, de nem tudjuk azt, hogy milyen rokoni kapcsolatban volt Sipos Miklóssal, valószínű, hogy unokája volt, és az ő unokája lehetett a nemességszerző Sipos Bálint.⁷⁹ Figyelembe véve, hogy általában az elsőszülöttek maradtak Márkosfalván, a másodszülött fiú gyermekek elmentek tanulni (gyakran katonák, lelkészek, jogászok stb. lettek), feltételezhető, hogy a felsorolt Siposok egyenes ágú őseink voltak. A rendelkezésre álló föld ugyanis kevés volt (kb. 70-80 hold⁸⁰), így azt nem lehetett megosztani (S. B.).

⁷³ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 286. 291.

⁷⁴ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 291-293.

⁷⁵ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 288-291.

⁷⁶ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 296.

⁷⁷ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 298.

⁷⁸ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 279.

⁷⁹ Szabó Károly (1890) III. köt. Id. mű. 292. Sipos Bálint 1560 körül születhetett, Sipos Dénes 1548-ban felnőtt ember, tanúként szerepel, tehát 1510 körül születhetett.

⁸⁰ Sipos Béla I. családtörténeti leírása alapján. 1959. július.

Székely Oklevéltárak, lustrák

1602. aug. 1. III./1. A Giorgio Basta által császári hűségre esketett Kézdi-, Orbai-, Sepsi-, és kászsónszéki nemesek, lófők és szabad székelyek katonai összeírása. Márkosfalva (Markosfalua) ⁸¹ Teljes névsor, Z. Sipos Péter⁸² és Z. Sipos Miklós (Z.=szabad székelyek). Barabás Gergely, lovas katona.

(Sipos Pétert és Sipos Miklóst a családfán elhelyezni nem tudtam, egy időben éltek a nemességszerző Sipos Bálinttal. S. B.)

1604. márc. 15. Marcos falua. (Márkosfalva) ⁸³: Teljes névsor:Sypos Petter. Barabás Bálint, Török Máté.

(Sipos Pétert a családfán elhelyezni nem tudtam, 1560-1570 körül születhetett, azonos az 1602-es lustrában lévő Sipos Péterrel. Ugyanakkor Sipos Miklós már nem szerepel a lustrában, valószínű, hogy 1602. augusztus 1. után, de 1604. március 15. előtt elhunyt. S. B.)

1614. febr. 17-23. 345. CON. Markos falua. (Márkosfalva.)⁸⁴: Teljes névsor. Primipili⁸⁵: ...Sipos Peter regi Dr.⁸⁶ és Sipos Bálint regi Dr. (Sipos Péter szerepel a lustrában, de a következőben, 1619. július 13-án már csak a feleségét említik, tehát korábban meghalt; Sipos Bálint királyi gyalogos puskás a nemességet szerző Sipos Bálint lehetett, 1614-ben még élt. S. B.) Barabás Mihály. Gyalog lófők: Borsai István és Pál Péter Barabás Mihály zsellerei. Barabás Gergely (1602-ben még élt, lustrált) meghalt, özvegye 1619-ben még élt, leánya van.

1619. július 13.⁸⁷ Markosfalua (Márkosfalva)⁸⁸ Primipili Barabás Mihály, Török Miklós, Török György, özvegy Barabás Gergelyné, Pixidarii (gyalogosok, puskások): ... Sipos Péterné, Török István.

1635. október 19. ⁸⁹ Sepsi-, Kézdi-, és Orbaiszék katonai összeírása. Regestum generale.⁹⁰

d. A kézdiszéki hadköteles székelyek jegyzéke. (246.) Markosfalva (Márkosfalva)⁹¹: Pedites Pixidary (darabant, gyalogos puskás): Sipos Mihali betegh, Fia Péter. Sipos István lon mustral (lón mustrál) ketten m.h. (meghalt) urunktól mondhjak levelet lenni. (Urunktól levelet lenni, a fejedelemtől kaptak kiváltságlevelet, aki már meghalt. Levél = fejedelem által adományozott címeres, lőfőnemességi egyéni vagy közösségi kiváltságlevél) Szabó Georgy def. (def. = defunktus elhalálozott) az jószágot Sipos Mihali (Sipos Mihály) bírja. Viduae (özvegy): Szabó Jánosné ob. (obiit, meghalt) Sipos Mihali bírja Felesége után örökséget. Recentes (megszámláltak): Sipos István: fia Sipos Bálint. Sipos János fia Sipos Geogey (Sipos György).

⁸¹ Demény Lajos. [Székely oklevéltár. Új sorozat. IV.](#) Székely népesség-összeírások. 1575-1627. Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása. Kolozsvár. 1998. 55.

⁸² Szabó Károly: Székely Oklevéltár. V. kötet. i. m. 189-190. p.

⁸³ Demény Lajos. Székely oklevéltár. Új sorozat. IV. Székely népesség-összeírások. 1575-1627. Id. mű. 185.

⁸⁴ Demény Lajos IV. köt. Id. mű. 459-460.

⁸⁵ Primipili: lőháton hadakozó lófők.

⁸⁶ Dr. = darabant, gyalogos puskás, regi = királyi.

⁸⁷ Demény Lajos IV. köt. Id. mű. 586. - 631.

⁸⁸ Demény Lajos IV. köt. Id. mű. 628.

⁸⁹ Demény Lajos. [Székely oklevéltár. Új sorozat. V.](#) Székely népesség-összeírások. 1635. Erdélyi Múzeum – Egyesület Kiadása. Kolozsvár. Felelős kiadó: Sipos Gábor. 1999. 510.

⁹⁰ Demény Lajos. V. köt. Id. mű. 13-197.

⁹¹ Demény Lajos. V. köt. Id. mű. 146.-148.

(Az 1635. október 19-i lustrában több márkosfalvi Sipos szerepel. A családfa rajzon is látható Sipos Mihály, aki beteg 1635-ben (1621-1658), akinek a fia Sipos Péter, akinek nemesi levele van (1635.). Sipos István lón mustráll, nemesi levele van, a családfa rajzon Sipos István (1621-1635) (apja Sipos Bálint), fia Sipos Bálint II. református pap Bonyhán (1635-1682). Szabó György és özvegy Szabó Jánosné halála után a birtokot Sipos Mihály örökölte, valószínűleg valamilyen rokoni kapcsolat, pl. feleség jogán. Sipos János és fia Sipos György nem szerepelnek a családfán. „Demeter leszármazását nem ösmerjük, de valószínű, hogy a márkosfalvi székelyek lustralis könyvében 1635-ben és 1680-ban előforduló Sipos János és György, a kiket a táblázaton nem tudunk elhelyezni, az ő maradékai voltak.”⁹² S. B.)

. körül. A háromszéki nemesek, lófők és gyalogpuskások összeírása. Kézdiszék.⁹³ Márkosfalva. Sipos János senior. Sipos János junior. Sipos Péter. Török János senior. Török János junior. Török István junior.

Kis Borosnyó.⁹⁴ Nobiles: Tompa János, Tompa Kelemen, Bodola János primipilus.

Nagy Borosnyó.⁹⁵ Barta András, Barta István, Barta János, Barta Péter. Primipily: Barta György, Barta Imre, Barta Miklós, Barta István, Barta Péter. (A Bartákat Bartháknak is írták.)

(Sipos János I. és fia Sipos János II. nem szerepel a családfán. Valószínű, hogy Sipos Demeter leszármazottai. A forrásanyag alapján Sipos Demeter fia lehetett Sipos János, akinek két fia Sipos György és Sipos János. Sipos Péter, aki szerepelt az 1635. lustrában 1670-ben már nem szerepelhetett a nyilvántartásban, mert vagy nem élt, vagy öreg volt. Ez a Sipos Péter lehetett az előbbi fia, de erre adattal nem rendelkezünk. S. B.)

1676. április 20. Kézdiszéki adóösszeírás. Possessio. (Birtok, részbirtok) Markosfalua.⁹⁶ Primipili et pixidary. Sipos Istvánné. Sipos János. Nobiles: Barabás István és Barabás János uram. Török János Senior, Török andrás, Török Mihály.

(Ifj. Sipos János apja, id. Sipos János már nem szerepel, valószínűleg 1671 és 1676 között elhunyt. Sipos István sem élt, csak a feleségét említik. Egy Sipos István 1635-ben szerepelt a lustrában.)

Újszékely. 1679. július 10. A hadköteles udvarhelyszéki székelyek katonai összeírása. Nagy Baczon.⁹⁷ Keresztes Máté.

Nagybölön. 1680. április 20. Háromszéki katonai összeírások. Kézdi lovasok. Gyárfás István uram száza.⁹⁸ Markosfalva (Márkosfalva) Sipos junior Mihály szolga, Gyárfás István szolgája. Sipos Mihály Senior, Mikes uram szolgája. Sipos János. Sipos István.

Lisznyo.⁹⁹ Jakó Pál junior, Jakó Balázs, Jakó Pál senior, Henter Mihály uram szolgája, Jakó György, Jakó András. (A Jakókat rövid óval írták 1680-ban.)

Fel-Doboly.¹⁰⁰ Bodola János.

⁹² 38. [Márkosfalvi Sipos család](#). Dr. Komáromy András és Pettkó Béla (szerk.) Nagy Iván Családtörténeti Értesítő 1. (1899.) Értekezések és önálló cikkek. Dr. Komáromy András (r. r.) 288-290.

⁹³ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. [2004.] Erdélyi Múzeum - Egyesület Kiadása. Kolozsvár. 192-216. 205.

⁹⁴ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. [2004.] Erdélyi Múzeum - Egyesület Kiadása. Kolozsvár. 192-216. 198.

⁹⁵ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. [2004.] Erdélyi Múzeum - Egyesület Kiadása. Kolozsvár. 192-216. 198.

⁹⁶ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 253.

⁹⁷ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 280.

⁹⁸ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 319-320.

⁹⁹ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 311.

¹⁰⁰ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 311.

Kis-Borosnyó. Bodola János. ¹⁰¹

Gyárfás István uram száza. ¹⁰² Gyárfás Istvánhoz tartozó kézdi lovasokat a következő falvakból verbuválták: Lécfalva, Márkosfalva, Martonfalva, Hatolyka, Maksa, Bita.

(A családfa rajzon Sipos Mihály II. junior (1677.), apja Sipos Mihály I. senior (1621-1658), az 1635. október 19-i lustrában viszont Sipos Mihály I. mint beteg szerepel, ezért valószínűleg 1680-ban már nem élt, így a Sipos Mihály I. senior valójában Sipos Mihály II.-vel azonos, akinek lehetett egy Sipos Mihály III. fia, akiről nincs adatunk. Ifj. Sipos Jánost és Sipos Istvánt nem tudtam a családfán elhelyezni, lehetséges, hogy Sipos Demeter leszármazottai voltak. S. B.)

1682. augusztus 27. Kissolymos. A hadjáratból távolmaradt udvarhelyszéki székelyek százankénti és települések szerinti jegyzéke. Nagybacon. ¹⁰³ Keresztes Máté, Dániel Ferenc uram szolgája.

1683. évi bécsi hadjárat után. 6. Kézdi lovasok. ¹⁰⁴ Gyárfás István uram száza. ¹⁰⁵ Markosfalva. (Kézdimárkosfalva) Sipos Mihály Junior, Gyárfás István uram szolgája. Öccsei (át van húzva, hogy bátyjai) Sipos Pál és Sipos Gábor. Sipos János fia 2 lóval lustrált, Sipos István fia 1 lóval lustrált, egyszer hadnagya mentette. R. Sipos Simon fia 1 lóval lustrált.

(Az előző indoklás és bizonyítékok alapján Sipos Mihály II. (1677.) fiai lehettek: Sipos Mihály III., Sipos Pál és Sipos Gábor. Sipos Jánosról és fiáról, Sipos Istvánról és Sipos Simonról valamint fiaikról nincs adatunk. S. B.)

Lécfalva. Gyárfás István uram száza. ¹⁰⁶ Sipos Gergely, Gyárfás István uram szolgája.

Lisznyó. ¹⁰⁷ Jakó György, Daczó Pál uram mentette, unokája egy, Jakó Pál junior, mind a háromszor kapitány uram felmentette a hadi szolgálat alól, két útra egy paripát adott, öccse Jakó István. Jakó András polgár. Jakó Pál senior. Jakó Balázs fia 1 lóval lustrált.

Kisborosnyó. ¹⁰⁸ Bodola János. Az utolsó táborban meghalt, fia egy van, 8 esztendeig ne szolgáljon.

Feldoboly. ¹⁰⁹ Bodola János fia 2 lóval lustrált, bátyja Bodola János Mikes Pál uram szolgája.

1691. május 17. Háromszéki lustra. ¹¹⁰ Kézdi nemesség... Barabás György... Sipos Sámuel...Tusa Ferencz. Eresztevényi uram száza. Márkosfalva. Török. Sipos Mihály, Sipos Pál, szolga Apor... Sipos Mihály senior, sz. egyház fia... Sipos János, őszig hon lehet... Sipos István, polgár.

(Itt a családfa rajzon véleményem szerint hiányzik két generáció, a nevek után a családfa rajzon feltüntetett évszámokat írtam. 1683. után és 1691-ben Sipos Mihály Sipos Mihály III.-mal, (Mihály II. fia, 1677., nem szerepel a családfán, de a lustrában igen) Sipos Mihály senior Sipos Mihály II.-vel (Mihály II. 1677.) lehet azonos. Feltételezésem szerint a családfa így folytatódik: Sipos Mihály II. (1677.) fiai: Sipos Mihály III., Sipos Pál I. (1661-1677) és Sipos Gábor I. (1661-1677) Sipos Pál I. (1661-1677) fia Sipos Pál II. (a családfa rajzon nem szerepel,

¹⁰¹ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 311.

¹⁰² Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VII. 1680-1680. Id. mű. 319-320.

¹⁰³ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. Id. mű. 72.

¹⁰⁴ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. [2006.] Marosvásárhely. Mentor. 167-191.

¹⁰⁵ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. Id. mű. 187-190.

¹⁰⁶ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. Id. mű. 187.

¹⁰⁷ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. Id. mű. 153.

¹⁰⁸ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. Id. mű. 157-158.

¹⁰⁹ Demény Lajos. Székely népesség-összeírások VIII. 1680-1692. Id. mű. 157-158.

¹¹⁰ [Sándor Imre: Háromszéki lustra 1691-ből](#). Első közlemény. Genealógiai Füzetek. Kolozsvár IX. 1911. 73-77.

az 1691-es lustrában viszont igen, később is 1713-ban és 1722-ben is) akinek a fia Sipos Pál III. (Pál II. 1753.) Sipos János és Sipos István nem szerepelnek a családfán. S. B.)

1713. január 17. Háromszék lakosai hűségesküje III. Károly királynak 1713. január havában. IV. Kézdi szék. Anno 1713 die 17 Januarii in possessione Alsó-Torja. Pagus Márkosfalva.¹¹¹ ¹¹² Nobiles. ...Sipos Pál. Sipos Sámuel.

1713. január 14. Altörja. A kézdiszéki nemesek, lófő és gyalog puskás székelyek hűségeskü-lajstroma. Markosfalva. Nobiles (nemesek) Sipos Páll (Sipos Pál) és Sipos Sámuell. (Sipos Sámuel).¹¹³

(1713-ban Sipos Pál Sipos Pál I. fia Sipos Pál II. lehetett (a családfa rajzon Pál II. 1753-ban van említve, apja pedig Pál I. 1661-1677. Látható, hogy hiányzik egy generáció). Sipos Sámuel I. (1750., Nagyenyeden élt) szerepel a családfán, Sipos Gábor I. fia volt, de nem erről a Sipos Sámuelről van szó, mert még 1713-ban elhunyt)

1713. október 1. Kézdiszék összeírásának falvankénti összesítője. Pagus Markos falva.¹¹⁴ Armalisae nro. 5: ... Paulus Sipos (Sipos Pál).

„SIPOS Pál az 1713-as homagiális lajstrom szerint márkosfalvi nemes volt (Szádeczky Lajos. Br. Apor Péter verses művei és levelei. Budapest. 1903. II. 623.). Az 1683-as összeírásban a márkosfalvi lovasok közt találjuk Sipos Mihály Juniort, Gyárfás István ur[am] szolgáját, két öccsével, SIPOS Pállal és SIPOS Gáborral. (Székely Oklevéltár VIII. Id. mű. 188.)”¹¹⁵

A kilentz falu erdejire bé birhatosok deliberatumai. Anno 1713. 12. Junij. Bodok. „(36, 37) D[eli]b[eratu]m. Márkosfalvi Sipos Pál nem demonstrálhatta 's nemis verificaltatta juxta exmissionem hogy ugy Gidofalván ugy Bodokon benn valo fundussa volna, per hoc excludáltatik az Kilentz Falu erdeib[en] valo erdőlésből.”¹¹⁶

(Sipos Sámuel már nem szerepelt az 1713. október 1.-i és későbbi lustrákban, valószínű, hogy 1713. január 17. után elhunyt. Sipos Sámuel nem szerepel a családfán, rokoni kapcsolata Sipos Pállal (a bizonyítékok alapján Sipos Pál I. fia) már az adatok hiánya miatt nem deríthető ki. S. B.)

¹¹¹ Szádeczky Lajos (szerk.): *Monumenta Hungariae Historica* 2. Scriptores 37. MTA. Br. Apor Péter verses művei és levelei, 1676—1752 (2., Bp., 1903) FÜGGELÉK XII. HÁROMSZÉK LAKOSAI HŰSÉGESKÜJE III. KÁROLYNAK S A NEMESEK, LÓFŐK ÉS PUSKÁSOK NÉVSORA 1713-BÓL. 623.

¹¹² „Formula iuramenti. Én N. N. esküszöm az élő, igaz és örök Istenre, és ígérem s kötelezem arra magamat, hogy a felséges, hatalmas és győzhetetlen hatodik Carolushoz, római választott császárhoz, Német, Spanyol, Magyar, Cseh országok királyához és erdélyi fejedelemhez, az én kegyelmes, legitimus és haereditarius uramhoz s fejedelmemhez és ő felsége legitimus haeressihez s successorihoz egész életemben hű, engedelmes, igaz és tökéletes subditus, barátinak baráttya. ellenségének ellensége lések. Az ő felsége szentséges személye, állapotya, méltósága, tisztessége és birodalmi ellen sem titkon, sem nyilván nem machinálok, sem másokat akármilyen szín alatt, arra nem tanácslok, segítek és arra indító ok nem lések, sőt inkább, ha valakiket, ez ellen munkálkodni, vagy peniglen ő felsége successori és birodalmi ellen valamely károkat hallok, vagy eszemben veszek, azokat vagy magam, vagy mások által, immediate vagy mediate jó idein megjelentem és edszér s mind az efféle malitkiokat és mind egyéb károkat tehetségem szerint megakadályoztatam és elhárítom. Ellenben pedig az ő felsége és successori jóvát s hasznokat, a mint tőlem lehet, előmozdítom. Isten engem úgy segélljen s úgy adgya lellem üdösségét.” Szádeczky Lajos (szerk.): *Monumenta Hungariae Historica* 2. Scriptores 37. MTA. Id. mű. 571-572.

¹¹³ Pál-Antal Sándor: Székely székek a 18. században. IV. Háromszék 1701-1722 között. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2011. 97. Az eskü szövege 62.

¹¹⁴ Pál-Antal Sándor: Székely székek a 18. században. IV. Háromszék 1701-1722 között. Id. mű. 152.

¹¹⁵ [Coroi Artur. A háromszéki kilenc falu közös erdejének törvénye](#), 1713. II. rész. Acta Siculica. 2010. 259.

¹¹⁶ Coroi Artur. A háromszéki kilenc falu közös erdejének törvénye. Id. mű. 248.

1721-1722. Szolgálo emberrel rendelkező háromszéki armalisták és lófők kimutatása. Markosfalva. armalista: Sipos Pál.¹¹⁷

1721-1722. A Kézdiszéki armalisták, lófők, gyalogpuskások, jobbágyok és zsellérek és egyéb adófizetők családonkénti összeírása. Márkosfalva. Armalisták: Sipos Pál.¹¹⁸

(1721-1722-ben Sipos Pál Sipos Pál I. fia Sipos Pál II. lehetett, aki hiányzik a családfa rajzon)

Erdélyi testamentumok¹¹⁹ feldolgozásával nyert családi információk

A végrendelezők (1548 és 1711 között) kevés kivétellel a hadviselő székelyek soraiból kerültek ki. A végrendelezők közül sokan 30-40 évesek voltak. Sokan a táborba szállás előtt fogalmazták meg végrendeletüket. A végrendeletekben a betegségek közül a pestist emlegetik legtöbbször. Pestis volt 1631-ben és az azt követő években 1646-ig, majd 1677-ben. A végrendeleteket papok és írástudók, deákok készítették.

23. Felsőcsernáton, 1599. április 4 - 1608. február 16. „Felsőcsernátoni Rákosi Gergely csonka végrendeletében felsorolja zálogos és vásárolt jószágait, jobbágyait és malmát, melyet pénzkölcsönző tevékenysége során szerzett Felső – és Alsócsernáton - ban, Markosfalván¹²⁰ és Illyefalván.”^{121 122} Márkosfalva Zálog kötelezettség-gel (általában széna) terheltek és a szomszédok nevei Márkosfalván: Kanisztos János, Ágoston Márton, Veress Miklós, Orbán Jakab, Barrabás Gergely, Hatházi György, Fábián Bálintné, Butyka Miklós és János, (Butyka János apja Butyka György) Gál István, Olozi Gergely és István, Oloszi Mihályné és András, Péter Mátyás, Szabó György, Kelemen Jánosné, Farkas István, Oloszi István, Ugron Pál, márkosfalvi Szabó Jakab deák, Jakóczy János, Szabó Mihály, dálnoki László Imre, Bod András, Gál György és János, Deák Balázs, Péter Gergely, Szabó Márton és leánya Szabó Erzsébet, Orbán Jakab, Tusa Máté¹²³ mártónfalui (Tusa Máté leánya lehetett Tusa Jusztinia, aki Sipos Pál I. *1620 k. felesége volt), Török Máté, dálnoki Székely László, Donát István, Donáth István, György Pál, Imre. Sipos Péter szena fwue az az Saygora meneobe nam zalogon pro. flor. 10. Olozi mihaly vicinus, (Olozi Mihály szomszédja) melliet most en birok. *Sipos Péter* adot kez rez szena fwuet az Kalnaban zalogon pro. flor. 12, mind ketteonek Gal Istuan vicinusa.

(Sipos Péter tehát a nemességszerző Sipos Bálint I. és Demeter rokona volt, a családfán elhelyezni nem tudtam. Lehetett a testvérük is, de adattal nem rendelkezem. Említve van az 1602. és 1604. évi lustrákban is. S. B.)

¹¹⁷ Pál-Antal Sándor: Székely székek a 18. században. IV. Háromszék 1701-1722 között. Id. mű. Sedes Kezdi. Markosfalva. 446. Armalista Sipos Pál vagyoni helyzete: 1 jobbágytelek (sessio), 2 jobbágy (sessio popu-losa), 4 marha, 3 tehén, 4 ló, 17 juh és kecske, 1 méhkaptár, 66 köből (köből=egy magyar katasztrális hold) őszi vetésű föld, 19 köből tavaszi vetésű föld, 4 köből borsó, 5 kalangya (Erdély egy részén kerek alapú, 5–10 szekér szénából rakott boglya) kender, 50 libra (libra=kb. fél kiló) dohány, hadisarc 31 aranyforint (1 aranyforint=100 dénár) és 5 dénár, adóság 183 aranyforint.

¹¹⁸ Pál-Antal Sándor: Székely székek a 18. században. IV. Háromszék 1701-1722 között. Id. mű. 274.

¹¹⁹ Tüdös S. Kinga válogatta: Erdélyi testamentumok I. Hadviselő székelyek végrendeletei. Háromszék. Mentor Kiadó, Marosvásárhely. 2003. 617.

¹²⁰ Tüdös S. Kinga válogatta: Erdélyi testamentumok I. Id. mű. 85-88.

¹²¹ Tüdös S. Kinga válogatta: Erdélyi testamentumok I. Id. mű. 85 – 103. Eredeti: MOL. P. 1610. Lázár cs. Lvt. 5. cs. 63. tétel.

¹²² A neveket, ahol egyértelmű volt, a jelenlegi helyesírási szabályok szerint írtam.

¹²³ Pálmay József: Háromszék vm. II. rész. Id. mű. 442. p. alapján Thusa (mártónfalvi) közül 1614-ben Máté, János, Lörincz, Gergely, Bálint, Demeter és György fordulnak elő.

62. Kézdimárkosfalva. 1650. szeptember 28.¹²⁴ **Barabás Mihály II.** (világtalan, beteg, aki márkosfalvi nemes, 1636. március 2., albisi nemesként osztozkodik Barabás Tamás testvérével¹²⁵, apja Barabás I. Mihály, aki 1617-ben Bethlen Gábertól nemesi címet nyert, testvérei János, Tamás, György, István. Első felesége Szabó Erzsébet, a második kézdimárkosfalvi Sipos Kata. Leánya Barabás Erzsébet, valószínűleg Sipos Katától. Leánya Erzsébet, férje Török Máté, fia Török Mihály. Háza Márkosfalván. Öröksége: Csernáton, Dálnok, Lécfalva, Márkosfalva határában. Álló és ülőhelyek a márkosfalvi templomban) márkosfalvi nemes Kézdimárkosfalva, Csernáton, Dálnok és Lécfalva határában levő szántóföldjeit, kézdimárkosfalvi házát gazdasági épületekkel és házi szerszámokkal, valamint a templombéli asszony és férfi állóhelyekkel együtt leányára, Erzsébetre, vejére, Török Mátéra és unokájára, Török Mihályra testálja. Barabás II. Mihály második felesége márkosfalvi Sipos Kata, leánya Barabás Erzsébet, akinek férje Török Máté, gyermekük Török Mihály. ...”hetedik hold feöld vagion az kwlseö halom utban az felliel, vicinussa (szomszédja) felseö Sipos Istuan feölde. ...”Item: Az meli feöldeket es zena fwueket magam leltem es kerestem az en vtolzori felesegemmel Sipos Kathauai (**Sipos Kata**¹²⁶, márkosfalvi) es leaniommal Teöreök Matene Erzsebettel eggiwt.”

(Említve van márkosfalvi **Sipos István**, aki 1650-ben még élt. A családfa rajz alapján a nemességszerző Sipos Bálint fia Sipos István (1621-1635) lehetett.)

Az Enyedi kollégium tanárai és tanulói¹²⁷

1775. Paulus Sipos. Rector et prof. Patakin. (Sipos Pál rektor és egyetemi tanár)

1807. Paulus Sipos, (Sipos Pál) ex Márkusfalva, discessit propter mortem domini Erdélyi.

A Székely Mikó Kollégium Emlékkönyve

1859-1994. Szerkesztette Kelemen József. Sepsiszentgyörgy. 1996.

Tantestület. Szakács Mózes 1860-1863. Gyárfás Sámuel. 1861-1872. Szakács Károly 1863-1865. Sipos László. 1919-1923.

Tanulók névjegyzéke. I osztály. Sipos Sándor. 1865-1866. 1872-1873. Bodola Antal. 1879-1880. Jakó Károly. 1885-1886. Szaniszló Kálmán. VIII. osztályt végzetek névjegyzéke. 1894-1895. Barabás Béla, Barabás Ferenc, Sipos Béla I. 1909.-1910. Jakó Albert. 1911-1912. Sipos László. Sipos Miklós. 1916. Katonai szolgálat miatt magántanulók. Bodola Antal.

¹²⁴ Tüdös S. Kinga válogatta: Erdélyi testamentumok I. Id. mű. 175-179. Eredeti MOL. P. 907. 4. cs. 1. tétel, Asboth cs. lvt.

¹²⁵ MOL: P. 614, 4 tétel Bod család levéltára.

¹²⁶ Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai. I. kötet. Sepsiszentgyörgy. 1901. 43. Barabás (márkosfalvi) Márkosfalvi Barabás I. Mihály fia Barabás II. Mihály 1645-1650 tájt, világtalan, első felesége Szabó Erzse, második márkosfalvi Sipos Kata, leányuk Erzsébet, Török Máténé. (Sipos Kata 1620 körül születhetett, így elképzelhető, hogy Sipos I. Mihály és gidófalvi Csiszér Kata leánya volt.)

¹²⁷ [Jakó Zsigmond: Nagyenyedi diákok. 1662-1848.](#) Diáknévsorok. Enyedi kollégium. Függelék. 1662-1848. 208.

A márkosfalvi nemes Sipos család eredete

Kézdi széken az egymáshoz közel lévő két faluban, Lécfalván és Márkosfalván is volt nemes Sipos család, a két család közötti kapcsolat nem deríthető ki. Pálmay József szerint a márkosfalvi Sipos ág a lécfalviból vált ki.¹²⁸

Sipos (léczfalvi).¹²⁹ Székely család. A címeres levelet Bethlen Gábortól 1625. márcz. 13. Sipos Simon nyerte. (Gyfv. LR. XIII-19.; ered. Sipos Samu tulajdonában Sepsiszentgyörgyön.) Kihirdettetett Gyulafehérvár 1625. máj. 23. Címer: kék paizsban könyöklő pánczélos kar kardot tart, zárt sisak. A család F. Fehérmegyétől 1799. nyert nemesi bizonyítványt.

Sipos (márkosfalvi)¹³⁰. Sipos de Markosfalva Bálint, Demeter.¹³¹ Kiadó Báthory Zsigmond - Gyulafehérvár, 1590. 10. 04. Honos Marosszék – 1593. Háromszék Küküllő Alsó-Fehér Levéltári jelzet F 139 - Cista iplomatica - I jelzetű productionalisok - 7. H - N. 82. F 139 - Cista diplomatica - I jelzetű productionalisok - 7. C - N°. 161. Sorszám 1s659.

Adatbázisok: A 57, K 19 Libri Regii · Királyi Könyvek 1527-1918. Típus: K. Név: Sipos de Márkosfalva Gábor.¹³² Kiadó: II. József magyar király. Bécs 1784.11.29 nemességigazolás. Jelzet: A 57-Magyar Kancelláriai Levéltár - Libri regii - 53. kötet - 103. oldal. A 39 - Magyar Kancelláriai Levéltár - Acta generalia - 1784 - N. 13894. Honos: Küküllő. Birtok: Küküllő. Koródszentmárton. Sorszám: 53.74. Megjegyzés: Erdélyi Gubernium.

A Márkosfalvi Sipos családfa¹³³

„Törzsökös székely család, melynek két tagját: márkosfalvi Sipos Bálintot és Demetert Báthory Zsigmond erdélyi vajda Gyulafehérvárott 1590. október hó 4-én kelt levelével a kézdiszéki primipilusok (lófők) rendjéből országos nemességre emelte és címerül háromszegletű kék paizsban görbe kardot tartó kart adományozott nekik. A paizs feletti zárt sisak dísz nélkül való, a sisaktakarók pedig nincsenek leírva az armálisban, melynek eredetijét Sipos Sámuel 1766-ban a marosvásárhelyi királyi táblán fölmutatta és átíratta. Az adományozott címer később annyi változáson ment keresztül, hogy a kard hegyére levágott fő tűzetett. (Sipos Gábor 1821. évi pecsét lenyomata. Országos Levéltár. Erdélyi osztály.) Demeter leszármazását nem ösmerjük, de valószínű, hogy a márkosfalvi székelyek lustrális könyvében 1635-ben és 1680-ban előfordult Sipos János és György, akiket a táblázaton nem tudunk elhelyezni, az ő ivadékaik voltak.”

¹²⁸ Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai. II. kötet. Id. mű. Sipos (márkosfalvi). 393.

¹²⁹ Kempelen Béla. Magyar nemes családok. [elektronikus dokumentum] Budapest. Arcanum Adatbázis, 2001. Megjegyzések: A nyomtatott 11 kötetes mű CD változata. 9. kötet. 378. Sipos (léczfalvi).

¹³⁰ Márkosfalvi Sipos család. Dr. Komáromy András és Pettkő Béla (szerk.) Id. mű. 288-290.

¹³¹ Illéssy János (1861-1905) gyűjtemény, elektronikus dokumentum: A Magyar Országos Levéltár családtörténeti cédula gyűjteménye. Budapest: Arcanum Adatbázis Kft. Magyar Országos Levéltár, 2001. Sipos de Markosfalva.

¹³² A nemességszerző Sipos Bálint fiának, Sipos Istvánnak az unokája Sipos Gábor.

¹³³ Márkosfalvi Sipos család. Dr. Komáromy András és Pettkő Béla (szerk.) Id. mű. 288-290.

A nemességet szerző márkosfalvi Sipos Bálint leszármazottai¹³⁴

MÁRKOSFALVI SIPOS BÁLINT									
lőfő székely, 1590. okt. 4-én címerez levelet kap									
I. Mihály, 1621—1658. Márkosfalván					István, 1621—1635. Márkosfalván				
Péter 1635.	II. Mihály 1677.	I. Pál 1661—1677.	I. Gábor 1661—1677.		II. Balint, 1635—1682. református pap Küküllő vármegyében, Bonyhán				
II. Pál, 1753. Márkosfalván			I. Sámuel 1750. N.-Enyeden	III. Sámuel 1766. György	I. József Bonyhán	II. Sámuel Bonyhán	III. Pál	I. János † bonyhai tiszttartó megöletett	
II. József 1792. ref. pap	IV. Gábor, szül. 1766. jul. 9. őrmester		† II. Gábor 1752—1800. Köröd-Szt.- Mártonban neje Nagy Mária, 1803. özvegy		Mózes kolozsvári csizmadia				
III. József 1804.	n. kis borosnyai Tompá Sára		III. Gábor † özvegye Szőnyi Erzsébet 1803.		Zuzsanna Matolcsi Lászlóné	IV. Sámuel 1803. kolozsvári polgár			
Zsigmond	V. Sámuel 1806—1841. neje: Botár Inesz		II. József 1794—1805. N.-Enyeden		II. János 1794—1807. N.-Enyeden	III. János, 1803—1824. haszonbérlő, nemessége igazoltatott			
II. György, sz. 1841. szept. 29-én. 1. n. Kovács Róza, † 1889. ápr. 12. 2. n. Hadnagy Ottilia					Teréz, sz. 1805. Zsuzsanna, sz. 1807.				
1-től V. Gábor sz. 1869. jun. 25.		Gyula sz. 1872. szept. 20. honvéd százados		Béla sz. 1875. szept. 16. mérnök	Etelka sz. 1881. nov. 11.		2-től László sz. 1892. decz. 10.		

A márkosfalvi Sipos család 1590-1892 között

Megjegyzés. A családfa levezetés alapján Sipos Gábor 1766-ban született, ükapja Sipos Bálint pedig 1560. körül születhetett, mert 1590-ben nemességet kapott. Ennek alapján, az apák átlagos életkora 51,5 év. Ez nehezen hihető, még akkor is, ha a férfiak a katonáskodás után házasodtak általában. Hiányzik véleményem szerint egy vagy két generáció és a lustrák adatai alapján igyekszem ezt bizonyítani és a családfát módosítani.

A Sipos (márkosfalvi) címer

A címer háromszegletű kék pajzsban görbe kardot tartó kar. A pajzs fölötti zárt sisak dísz nélkül való. Sipos Demeter és testvére, Sipos Bálint a nemesi okiratot Somlyói Báthory Zsigmondtól, Erdély fejedelmétől Gyulafehérvárott 1590. október 4.-én kapta, amit Kovacsoczy Farkas kancellár is aláírt. Továbbá címerüül háromszegletű kék pajzsban görbe kardot tartó kart adományozott nekik. A címerben lévő kard hegyére később (az időpontot nem ismerjük, de valószínűleg 1595 után) egy török fej lett tűzve. Egy békésebb időszak után (1568-1594) a törökök ellen a jelentősebb hadműveletek 1595-ben kezdődtek. Sipos Demeter leszármazottait nem ismerjük. Sipos Béla I. (Tatus) eredeti feljegyzésében 1940-ben a márkosfalvi Sipos család nemeslevele az alábbiak szerint lett megfogalmazva: "Mi Somlyói Báthory Zsigmond Erdély fejedelme és a székelyek grófja jelen soraink által adjuk emlékezetül mindazoknak, a Kiket illet, hogy mi midőn egynéhány tanácsos urainknak az okból való alázatos közbenjárására igazságosan megvizsgálván és megfontolván Márkosfalvi Sipos Demeter és

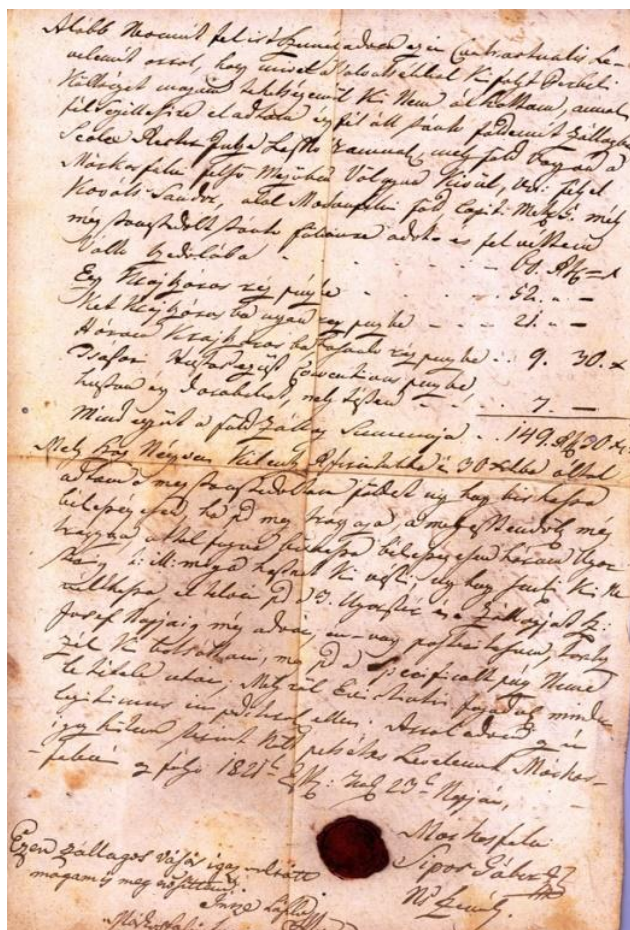
¹³⁴ [Márkosfalvi Sipos család](#). Dr. Komáromy András és Pettkő Béla (szerk.) Id. mű. 290.

Sipos Bálint agilis (agilis, anyja vagy felesége jogán nemesi birtokkal rendelkező nem nemes ember) nemeseknek hűségét és hív szolgálatait, melyet minden időben és helyen hozzanak és ezen országhoz tartoztak és ragaszkodnak és a jövőben is tartozni és ragaszkodni szándékoznak. Ugyanezen Sipos Demetert és Bálintot Kézdi széknek hátramaradt Primi-pilusainak (lófő, székely huszár) állományából és rendjéből kitörültették és ezen Erdély országnak valódi nemeseinek sorába és számába írtuk, és ehhez képest oda számítjuk, sorozzuk és írjuk, határozottan elrendelvén, hogy ennél fogva ezentúl ugyanazon Sipos Demeter és Bálint és mindkét nemű leszármazottai valódi és kétségtelen nemesembereknek tartassanak és tekintessenek. Ennél fogva igaz és bizonyos nemességük jelvényébe égszínű kép, katonai pajzzsal betakart emberi kar kezében a pajzs felső széle felé egyenes kardot emelve annak végén levágott török fejfel, felette zárt sisak legyen helyezve, melynek csúcsából tincsek vagy különböző színű és szétfutó szalagok vagy levelek a pajzs minden részét szépen körülfutják és kerítik. Megfontolt elhatározással elrendeltetik, hogy levelünk utasításai festőnek keze és művésze által világosabban kifejeztessenek és lefestessenek, és ezt tudomásul Nekik, valamint mindkét nembeli örökösöknek és utódaiknak adtuk és azokra ráruháztuk, helyeselvén és megengedvén, hogy ők és utódaik más valódi és jeles fegyverviselő nemesek szokása szerint mindenütt: csatákban, fegyver játékokban, tornákban, párviadatok és magán harcaik, valamint bármi más nemesi gyakorlatukon, nemkülönben udvaraik, házaik, pajzsai, sátraik, pecsétjük, edényeik, zászlóik, sírboltjaik, lándzsáik, általában pedig bármely ügyük, tárgyalásaik és eljárásuk alkalmával tiszta és becsületes nemességük címén, mellyel őket úgy mindenkitől, mint az egyesektől - bármely állapotú, állású, méltóságú és kitűnőségű emberekként élnek címeztetni, tartatni, neveztetni és tiszteltetni akarjuk. Viseljék és hordják mindazon összes és egyes tiszteletet, kegyet és előjogokat, kedvezményes szabadságokat, sérthetetlenséget és elsőbbségeket, melyeket a fent említett Erdély országunk többi valódi és született nemesei és katonai emberei bármely jog és szokás alapján használnak, élveznek és magukénak tartanak, azokat örökké használhassák, élvezhessék és azoknak örvendezhessenek. Melyeknek emlékeztetül és örök erősségül jelen függő és hiteles pecsétünk által megerősített levelünket nevezett Sipos Bálintnak és Demeternek és az Ők mind két nemű valamennyi örökösöknek és utódaiknak kibocsátani és kézbesíteni rendeltünk. Kelt Gyulafehérvár városunkban október hó 4-ik napján az Úr 1590-ik esztendejében”.

Sipos Gábor által használt pecsét 1821-ben egy zálogos levélben

Alább Nevemét fel irt Személy adom az én Contractualis (hivatalos) Levelemét arról, hogy mivel a Volontsékkal (Vollonts-márkosfalvi családnév) ki folyt Perbeli Költséget magam tehetségemből ki nem álhattam, annak fél Segéllesire at adtam egy fél áll Szánto foldemét zálogba Scolae Rector Intze Laszlo Uramnak, melj föld vagyon a Márkosfalvi felső Mezőben Völgyön kívül, vic(inusa) féljel Kováts Sándor, alol Martonfalvi föld, capit. metr. 5. mélj meg szomszedolt szánto földemre adot és fel véttem válto tzedolába. 60 Rft. Egy krajtzáros réz pénzbe. 52. Ket krajtzárosba hasonlo rez penzbe. 21. Három krajtzárosba hasonlo réz penzbe. 9. 30 x. Tsászári Huszar ezüst Conventions penzbe huszon egy darabokat, mely téssen..7. Mind együt a föld Zálog Summaja. 149 Rf. (rénes forint) 30 xr. Mely Száz Négyven kilentz Rforintokba és 30 xrokba által adtam a meg szomszedoltam földet ugy hogy birhassa békességesen, ha pd. meg trágyáza attol fogva birhassa békességesen három Ugar szerig t. ill. mig a hasznát ki vészi, ugy hogy senki ki ne válthassa, el telvén pd. a 3 Ugarszer és a Zálogját Sz. Josef Napjáig még adván én vagy posteritásim tartozzék ki botsáttani, meg pd. a Specificalt pénz Neme le tétele után, Meljről

Evictiotis fogadok minden legitimus impeditorok ellen. Arrol adom az én igaz hitem szerint költ petsétes Levelemet Márkosfalu az foljo 1821-ik Eszt. 7ber. 23k Napján. Ezen zállagos vásár igaz voltát magam is meg erősitem. Márkosfalvi Sipos Gábor Intze Laszlo Ns. Személj Márkosfalvi fungens Rector.

Sipos Gábor hivatalos adóságlevele 1821-ből és a pecsétcímer kinagyítva.

A Sipos család címere 1595.¹³⁵ Tűzzománc címer.¹³⁶ Címer a fadobozon.¹³⁷

¹³⁵ Az első címet nagyapámtól, Sipos Bélától kaptam.

Kézdivásárhely temetőjében Márkosfalvi Sipos Karolina, Márkosfalvi Sipos Etelka és Jakó Pál sírja.
Mindkét síron a Sipos család címere látható. Jakó Pálnál a Jakó család cimere.

A Sipos család armális (nemesi) levele

Válasz Sipos Gyula kérelmére: „A márkosfalvi Sipos családnak 1590-ben Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemtől nyert armális levele illetőleg czimere az Orsz. Levéltárban nem volt feltalálható, azonban találtatott egy 1804-ben kelt királyi leírat, mely szerint Sipos József és Gábor armális nemeseknek elismertettek, továbbá egy Sipos Gábor részére 1755-ben hozott erdélyi táblai ítélet, melyben egyebek között a szóban forgó armálisra is történik hivatkozás, s ezek kívánságára hiteles másolatban ki fognak adatni, ha a szabályszerű költségekre előlegül esetleg fedezetül szolgáló 16 koronát az Országos Levéltárnak beküld.” Sipos Gábor kérelme is megmaradt, ami a következő: „Alulírott mély alázattal azon kéréssel fordulok Nagy méltóságodhoz, hogy Sipos Gyula és Béla testvéreimnek nemességük és márkosfalvi előnevük használatát az ugyanazon atyától és anyától származott alulírtra is kiterjeszteni méltóztassék. Kérelmem indoklásául mellékelem születési és anyakönyvi kivonatokat, valamint a kézdimárkosfalvi református pap 135/1912. sz. értesítését, melyek Sipos György és Kovács Rózától, Gyula és Béla testvéreimmel egy azon apánktól és anyánktól való származásomat igazolják, továbbá igazolják azt is, hogy az 117122/1901 számú belügyminisztériumi ügyszám alatt kelt átiratban említett Sipos Gábornak egyenes leszármazottja vagyok, mely említett 117122/1901 számú belügyminisztériumi átiratot magában felemlítő 9272/1901 sz. magyar királyi honvédelmi miniszteri rendelet másolatát is mellékelem, ebben Gyula és Béla testvéreim nemességének és márkosfalvi előnévnek jogosultsága ismertetik el.”

Igazolt nemesek névsora. 1899. SIPOS Márkosfalvi Gyula m. kir. honv. százados, *1872. Apja Sipos György a Sipos Sámuel fia. n. e. 117122/1899.¹³⁶

„A m. kir. belügyminiszter Sipos Gyula magyar királyi honvédszázados és Sipos Béla testvérek régi nemességét, valamint a „márkosfalvi” előnév használatához való jogát f. évi 117122/1899. szám alatt igazolta.”¹³⁹

¹³⁶ Unokatestvérem, Jakó Edit férje Paál Sándor készítette el a tűzzománc címert 2011-ben.

¹³⁷ A díszes fadobozt, aminek tetején a Sipos címet formálták ki, nagyapámtól, Sipos Béla I.-től 1960-ban kaptam. (S. B.)

¹³⁸ Gerő József: [A M. Kir. Belügyminiszter által igazolt nemesek](#). 1867-1937. Budapest. 1938. 322.

¹³⁹ Dr. Komáromy András és Pettkő Béla (szerk.) [Nagy Iván Családtörténeti Értesítő 1](#). (1899.) II. Kisebb rovatok. Hivatalos értesítő. A 7719/1899. sz. B. M. rendelet alapján. 301.

A Sipos családja rajz

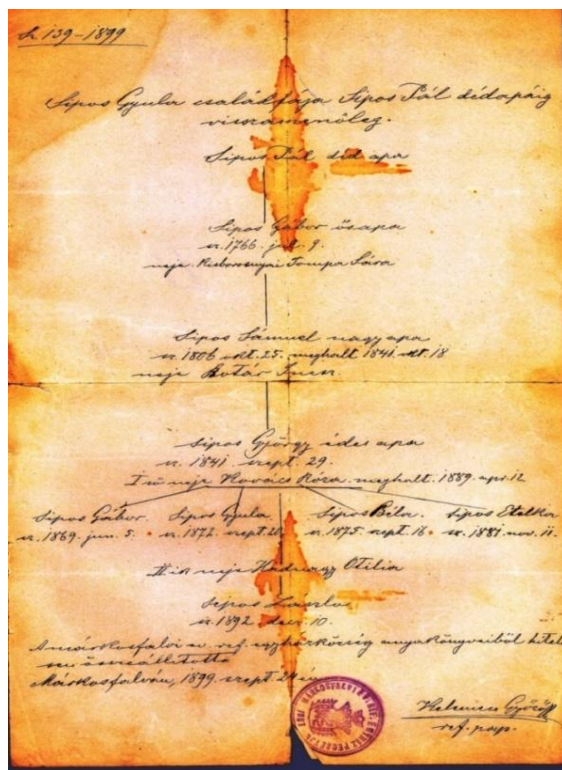
A Sipos (márkosfalvi) családról megmaradt családfa rajz, amit Sipos János 1930-ban készített.¹⁴⁰

A családfa ennek alapján¹⁴¹: Sipos Demeter és Bálint testvérek. Bálint θ Aszalos Anna. 2 fiúk: István és Mihály θ Csiszér Kata. 3 fiúk: Mihály, Gábor és Pál. Mihály két fiánál Gábornál és Pálnál szétválík a családfa. Gábor θ Aszalos Ilona, fiuk Sámuel θ Dobolyi Anna, 3 gyermek: Anna, Ábrahám Józsefné, Samu és György θ Tétsi Kata 2 fiú: József (4 gyermek: Kata, Gönczi Mártonné, Júlia, József és János) János θ Finta Anna, fiuk: Pál θ Baritz Amália, fiuk János θ Horváth Berta, 2 gyermek: Berta és János θ Sándor Anna, 2 fiú János és Zoltán. Mihály másik ága: Pál I. θ Tusa Jusztina, fik Pál II. θ Szentkirályi Ilona, fiuk Gábor θ Tompa Sára, 4 gyermek: Rozália, Zsuzsa, Sámuel (θ Botár Inesz. 2 fiú György és Ferenc), Zsiga (θ Barabás Zsuzsa, 10 gyermekük született.). (A családfa rajzon véleményem szerint két generáció hiányzik. S. B.)

¹⁴⁰ 2004. május 21-én Nedeczky Lászlótól megkaptam Sipos Gyula hagyatékából a Sipos János által 1930-ban megrajzolt családfát. A Sipos Géza által megrajzolt családfa azonos adatokat közölt.

¹⁴¹ Jelölések: * = a születés vagy keresztesítés időpontja, θ = a házastárs (férj vagy a feleség) neve, a házasságkötés helye és ideje, † = a halál vagy a temetés időpontja, helye, k. = körülbelül, nincs pontos adat, de becslést lehetett végezni, N. a vezeték vagy keresztnév ismeretlen. Vastag betű = egyeneságú ő. 1759 és 1832 között a születésnél csak a keresztesítés időpontját jegyezték fel, 1833-tól már a születés időpontját is közölték. A halotti anyakönyvekben 1759 és 1835 között a temetés, 1836-tól már a halálozás és a temetés időpontját is megadták. A keresztnéveket a ma használatos formában írtuk: pl. Borbála, (Borbára), Imre, (Imreh), Ferenc, (Ferencz), Zsigmond, (Sigmond) stb. Ettől akkor térünk el, amikor anyakönyvi vagy irodalmi forrást idéztünk.

Sipos Gyula kérelmére adott családfa levezetés. Készítette a márkosfalvi anyakönyvek alapján Kelemen Győző református pap 1899. szeptember 24-én.¹⁴²

A Sipos családfa, Sipos Páltól Sipos György gyermekéig

A Sipos család háza Márkosfalván a temető közelében volt, az 1960-as években bontották le.

A Sipos család háza Márkosfalván 1930 körül¹⁴³.

A tanulmányunk II. részében a teljes Sipos családfát ismertetjük.

¹⁴² Nedeczky Lászlótól és leányától Nedeczky Ildikótól 2004. május 21.-én megkapott eredeti, hiteles anyakönyvi irat.

¹⁴³ Jakó Lászlótól kaptam 2000-ben. (S. B.)

Író az éter hullámain

Barsi (Rodriguez) Ödön kalandos élete

Ács Péter dr. (ELTE) közreműködésével írta: dr. Barsi Béla

In memoriam Barsi Ödön (1904-1963)

A szerző elfogultsága érthető, hiszen ő e tanulmány tárgyának a fia. Az írás tehát apámról szól. Nehéz feladat érzelmek nélkül írnom róla, aki templomként magasodik fel előttem. Többször hátra lépek, hogy nézőpontom tárgyilagossá lehessen.

Barsi Ödön rendkívül sokoldalú művész volt. Olyan turbulens korban élt és alkotott, amely bővelkedett drámai és tragikus eseményekben. Alkotóművészete rendkívül sokoldalú volt. Színészként indult pályafutása, majd rádió- és színházi rendezőként vált ismertté, s eközben, mint kalandregény és prózaíró is széles olvasó táborot szerzett. Írt film forgatókönyvet, és műfordítással is foglalkozott. Szellemi alkotásai ma is élnek, lexikonok őrizik emlékét és munkásságát. Emberi nagyságát, humanizmusát, elv-hűségét és megalkuvás nélküli demokratikus gondolkodását azonban csak a hozzá legközelebb állók ismerhették.

Életének egyes szakaszait családi írárok, fotók és számtalan médiaforrás, dokumentum segítségével kísérelem meg feltárni.

A monográfiához rendelkezésemre álló két legfontosabb forrás egyike a néhai Eöry Kató színművésznő által készített album, a másik pedig apám gyűjteménye¹⁴⁴, amelyben idők során megsárgult, pergamenszerű újságkivágások találhatók. Céлом az, hogy Barsi Ödönt és munkásságát életszerűen, az őt legközelebből ismerők szemszögén keresztül ismerjék meg az olvasók.

Eöry Kató és Barsi Ödön albuma

¹⁴⁴ Mindkettő a szerző birtokában

A gyökerekről

Az 1914. év egyik hajnalán Ödön még aludt, amikor apja, dr. Rodriguez¹⁴⁵ Béla államtudományi doktor, matematika tanár, megsimogatta tíz éves kislánya fejét, és sietve elindult – munkahelye, az iskola helyett - az önkéntesek gyülekező helyére. Tartalékos főhadnagy lévén kutya kötelességének tartotta, hogy ő is részt vegyen a haza védelmében, ami ez idő szerint országunk határán túl zajlott. A két-gyermekes apa élete derekán úgy gondolta, hogy ebből nem maradhat ki. A kétségtelen hazaszereteten túl elhatározásában a mélyről fakadó kalandváagnak is szerepe lehetett.

Dédapja, Rodriguez Károly a császári hadsereg sebésze volt a napóleoni háborúk idején, annak ükapja pedig, De Rodriguez Antal százados, a török elleni háborúk alatt a harctéren esett el a XVIII. században. Ahogyan Supka Géza írta évtizedekkel később a nevét addigra Barsira váltó Ödön sikeres regényének, az *E/ Dorádónak* előszavában:

„A fantasztikumnak, az örök és halhatatlan kalandváagnak öröksége, amely valaha Amerika felfedezésére hajszolta a spanyol nemesség java részét, szinte esszenciává sűrűsödötten szólal meg a regényből, amelynek szerzője Barsi (Rodriguez) Ödön, maga is ősrégi spanyol nemzetség leszármazottja, s ereiben hordozza a Pizarrók, D'Orellanák pezsgő temperamentumú véreseitjeit.”

Barsi Ödön őseinek kalandvágó természetét szerencsére csak gondolatvilágában örökölte, ami fordultatos cselekményű regényeiben is tetten érhető.

Apja igen erős, fekete szakállú kreol típus volt. Igen bátor embernek tartották: egy ízben pusztá kézzel tartott fel egy megvadult bikát, amíg felesége, Olga piros napernyőjével elmenekült a közelből.

A gyermek Ödön még talán akkor is aludt, amikor a katonavonat – meg-megállva az állomásokon lassan zakatolt a határ felé. Béla későbbi leveleiben felelevenítette, ahogy a falvakban ünnepélyesen, katonazenével búcsúztatták a frissen bevonulókat, miközben a helyi plébános áldását adta a frontra induló honvédeknek. Egyik levelében így írt: *„mi erős markú emberek megmutatjuk az ellenségnek, hogy felettük állók vagyunk”*. Ám felesége, Olga, a szelíd, szőke pedagógusnő, rövidesen már nem kapott több levelet, sem hírt a férjéről. Csak ősszel, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az orosz túlerő vereséget mért a gyengén felszerelt, főként önkéntesekből álló magyar népfelkelő ezredre, csupán ekkor kapott értesítést a frontról, hogy Béla hősi halált halt. Mesterlövész golyójától esett el, holtteste tömeg-sírba került. A Rodriguez fiúk árván maradtak.

A kőszegi kadét

Így tehát a kis Ödön hadiárva lett, Apját hősi halottnak nyilvánították, a hadiözvegynek a Vilmos császár körúton jutott trafik. Az erős akaratú özvegy talpon maradt: az Áldás utcai rózsadombi házat ugyan el kellett adnia, de a két fiú neveltetéséről és taníttatásáról mintaszerűen gondoskodott.

André gimnáziumot végzett, majd a Ludovika Akadémiát járta ki, ahonnan a háború végső szakaszában repülőként bevetették az olasz fronton. Szerencsére elkerülte az apja sorsát: bár a Piavénál ő is sebesülést szerzett. Ödönnek szintén katonai iskolában nyílt lehetősége tanulásra. Kőszegre került a kadétiskolába, majd

¹⁴⁵ A Rodriguez családi név Barsi történő megváltoztatását a Belügyminisztérium hivatalosan 1946-ban engedélyezte.

Budapesten érettségizett a Bocskai reálgymnáziumban. A kőszegi kollégiumi évek mély nyomot hagytak benne. A rendszeretetre, a pontosságra szoktatás, a jellem formálása, a német nyelv elsajátítása alapvető követelmény volt az intézetben. Ödön nem volt verekedős természetű, de gyávának sem bizonyult: társaival szemben bátran lépett fel, ha sérelem érte. Ha igazságérzete úgy követelte, az élete folyamán később is több alkalommal kiállt maga és mások védelmében.

Úgy tartják: a gyermekkor, az úgynevezett anygalkor akkor ér véget, amikor a gyermek búcsút mond a játékaival. Ám az anygalkorba való visszavágyódás örök, kortól független. Ödön élete derekán is előszeretettel olvasta May Károly, Verne Gyula regényeit, James Fenimore Cooper indián történeteit, érettebb korában pedig szoros barátságot kötött a dunai „indiánokkal”.

Előszeretettel mesélt kőszegi emlékeiről. Nevezetes eset volt, amikor az intézet melletti patak megáradt és egyik osztálytársa - a többiekkel vitézkedvén - kötelet feszített ki két fa között, és kötélátúszós módjára akart a megáradt folyó fölött átkelni a túlpartra. Félúton azonban beleesett a sárgán hömpölygő zavaros vízbe, és - mivel nem tudott úszni - azonnal elmerült. A felügyelő altiszt mündérbán azonnal utána ugrott, és kimentette. A fiúnak szerencséje volt, az ijedtségtől eltekintve nem történt baja. Hasonlóan végződött egy másik történet: egyik osztálytársa, aki mindenáron repülő akart lenni, az iskola tetejéről ugrott le egy kerti napernyővel az udvaron tartott ünnepély alkalmával. Az ernyő kifordult, és a növendék az egyik bukszus bokorba zuhant. Zúzódásoktól eltekintve épségben megúszta a vakmerő vállalkozást. Sok évvel ezután azonban repülőgéppel lezuhant, és szörnyethalt.

A kőszegi kadét otthon

Egyik kéziratos, fiókban maradt regényének, A szárnyas pengének cselekménye is a kőszegi emlékekre épül. A későbbiekben, amikor Ottlik Géza rádiós hangjátékát rendezte a Magyar Rádió stúdiójában¹⁴⁶, az íróval kedvtelve emlegették a kőszegi élményeket.

A humán tárgyak iránti érdeklődése kezdettől fogva nyilvánvaló volt. Ha matematikából nem jeleskedett is, szavalni ő tudott legjobban társai között. Matematikából egy ízben nehézsége támadt, amiből kedvelt tanára H. Geysa azzal segítette ki: „Tudja mit? Mondjon el inkább egy verset!” Rajzkészsége is jó volt, amit a fent említett regényéhez készített illusztrációja is jelez.

¹⁴⁶ Hercegek és Szerelmesek. Részletek új magyar Shakespeare-fordításokból Ottlik Géza

A Szárnyas pengéhez készült illusztráció

Pályaválasztás

Hívását keresvén az Iparművészeti Iskolába is beiratkozott. Ott ismerkedett meg Szeleczy Piroskával, későbbi feleségével. Az ismerkedés igen prózai módon történt: apám az iskola udvarán véletlenül eltalálta egy labdával anyámat. Az incidenst sűrű bocsánatkérés követte. Az Iparművészeti Iskolát végül nem fejezte be, viszont beiratkozott a Színművészeti Akadémiára. 1929-ben a hároméves színész szakon, majd, 1930-ban Hevesi Sándor évfolyamán, a rendezői szakon is diplomát szerzett.

Néhány alkalommal Erzsébet és Ödön együtt szerepeltek vizsgaelőadásokon. A bájos fiatal színésznő szép karrier előtt állt, és Eöry Kató néven a Nemzeti Színház kiemelkedő tehetségű tagja lett. Rodriguez Ödönt (Barsi művésznéven) szintén szerződtették.

Eöry Kató és Barsi Ödön

Katóval útjaik végül elváltak, de továbbra is mély barátság fűzte össze őket. Féltő szeretet érződik Ödön egyik 1944-ben írt regényében (Harmadik csengetés), amely egy tehetséges fiatal színésznőről szól, aki a színházi intrikák következtében idegösszeomlást kap, és szerelmének elvesztése csaknem az életébe kerül. Barsi Ödön ugyan befejezetlenül hagyta a szomorú történetet, ám e sorok írójának jóvoltából - aki pótlólag elkészítette a befejező részt - a szereplők sorsa végül kedvező fordulatot vesz.

Kató gondosan gyűjtögette, s albumba kötötte Ödön szerepeiről, majd irodalmi és rádiós munkáiról az újságokban megjelent méltatásokat. Élete vége felé magához hívatott, és az albumot a kezembe adta azzal, hogy az most már engem illet. Az újságkivágások időrendben rendezettek, az egyes médiumok többnyire azonosíthatók, de megjelenésük pontos dátumára sajnos csak következtetni lehet.

Ödön a Nemzeti Színházból rövidesen kilépett, és a Belvárosi Színház tagja lett. Szerepelt az *Egy lány aki mer* c. vígjátékban és *A törvény nevében* c. darabban. Ez idő tájt találkozott újra a gimnáziumból ismert Szeleczy Piroskával. Mély vonzalom ébredt közöttük egymás iránt, s 1930-ban házasságot kötöttek.

Piroska elkísérte Erdélybe, ahol a kolozsvári Magyar Színházban és más társulatoknál csillogtatta színészi tehetségét, miközben maga is igyekezett tökéletesíteni tudását. Az Erdélyi Lapok tudósítása szerint Nagyváradon Hunyadi Sándor *Pusztai szél* c. darabjában a pandúrt alakította. Titkos Ilonával játszott együtt Pierre Wébernek a *Kényes valóper* c. vígjátékában. Temesvárott 1932-ben az *Ember tragédiájában* Ádámot alakította¹⁴⁷.

A vándorélet nem kedvezett a fiatal házaspárnak, de kitartottak, és tovább keresték a jobb élet lehetőségét. Anyám, a Trianon után felvidékről kitoloncolt leány, tehetséges ipar- és képzőművész volt, üres óráiban rajzolt, és portrékat festett.

Újra Budapesten

Nem könnyű egy vidéki színésznek Budapestre visszakérülnie. Hogy ez mégis sikerült, ehhez apám kivételes szavalókészsége és szorgalma mellett a fivére segítsége is kellett. André 1920-ban beiratkozott Rákosi Szidi színiiskolájába. Bécsben és Berlinben színészként lépett fel, majd filmgyári gyakornok és rendezőasszisztens lett. Bécsben, a némafilm időszakában Deésy Alfréd mellett dolgozott. 1927-ben együtt rendezték *A villamosszék árnyékában* című filmet, amely a Sacco és Vanzetti perről készült. Később Fritz Lang segédrendezője volt. Filmrendezőként hírnévre és rendkívül jó kapcsolatokra tett szert a művészvilágban.

Rodriguez André (Endre)

Ödönt 1933-ban erdélyi sikeres szereplése nyomán Márkus László vendég fellépésre hívta meg a Nemzeti Színház *A kölcsönkért kastély* budapesti bemutatójára.

Visszatért tehát Pestre, és André biztatására hangjátékot írt Paganiniról *Az ördög hegedűse* címmel. A hangjátékot Csanády György rendezte, a főszerepet maga a szerző, Barsi Ödön adta elő, a méltatás szerint „illúzió keltően”¹⁴⁸. A szereplés vágya még kísérti, de megtapasztalva, és elkerülni kívánván a színészi pálya buktatóit, szakít a színészi szerepjátszással, lelép a „világot jelentő deszkákról”. Kárpótolja azonban az, hogy színházi és rádió rendezőként együtt él a darabokkal, láthatatlanul ugyan, de elképzeléseit másokkal megosztva továbbra is ott lehet színésztársai között.

¹⁴⁷ Erdélyi újságokból kivágott színielőadások kritikái alapján, Eöry Kató albumából.

¹⁴⁸ Magyar Rádió Budapest I. 1935. február 14.

Későbbi írásaiban is gyakran megjelenik a színész, aki saját maga a cselekmény főszereplője vagy tanúja, máskor a novelláiban, regényeiben valamelyik színész társát mintázza meg egy-egy kritikus élethelyzetben (*Némajáték* - Délibáb 1943.16. szám); *A vándorszínész* - Tolnai Világlapja 1943. január 6.; *III. Richard, Az utolsó szerep, A faun, A sűgő, Lear király, Az epigon, A harmadik cseppet* - a Képes Krónika folytatásos regénye, *Komédiások* - Hétfői Regény).

Barsi Ödön műveiben mindig színész maradt, főszereplő, aki önmagát rendezte. Egyik korai, talán kadét korabeli olvasmányélménye lehetett Dumas *Három testőr* c. regénye, melyet egyébként színpadra is állított. A regény főszereplőjével való azonosulását lehetetlen nem felismerni. Ő D'Artagnan, aki fiatal, olykor heves és meggondolatlan, ugyanakkor a legvakmerőbb. Nem Athos alakját választja tehát, aki hűvös, megfontolt és hiperetikus, ráadásul főnemes, hiszen ő egyben De la Fère grófja, nem is a jószívű, bivalyerős Porthos nyeri el tetszését. A nőcsábász Aramis, aki később pap, abbé lett, szintén nem lehetett abszolút példakép. Maradt tehát a gascogni kisnemes családból való fickó, s Gascogne nincs olyan messze attól a Spanyolországtól, ahonnan a Rodriguez katonaősök, valószínűleg szintén kisnemesek, származnak. Barsi ezzel a gesztussal kimondatlanul is utal középosztályi származására. A testőr alakja egy másik művében is megjelenik. A *Vihar London felett* (1945) c. háborús regényében az egyik angol tiszt viseli álnévként Dumas hőséne nevét. Az író ebben a szereplőjében találja meg leginkább önmagát.

A rádiós karrier

Bár Hevesi Sándor is támogatta Budapestre való visszatérését, a nemzeti színházi szerződötése nem tűnt reálisnak, s főszerepekre sem igazán számíthatott. Pedig fivére, Rodriguez Endre, az öccse érdekében levélben fordult dr. Németh Antalhoz, aki a Nemzeti Színház igazgatója és a Magyar Rádió drámai osztályának frissen kinevezett vezetője volt. Részletek a levélből:

„Kedves Tónikám, az első gratuláló levelem tintája még alig száradt meg, és már őszinte örömmel üdvözölhetlek új kinevezésed alkalmából. ... Kedves Tóni, ne tekintsd leveletem protezsáló soroknak, mindössze azt kérem, hogy győződjél meg személyesen színészi képességeiről, intelligenciájáról és nem utolsó sorban, irodalmi képzettségéről ... Régi vágya hogy elhunyt unokabátyja, Harsányi Kálmán Ellájkjának a címszerepét eljátszhassa... Ítéld meg magad, hogy öcsém valóban az a tehetség-e, akinek mi ismerjük. Én tudom, hogy az említett szerepben olyan sikert aratna, ami talán példátlan lenne az utóbbi évek színházi történetében.”

A színházi szerződötésre ugyan nem került sor, de Ödön, szerény fizetéssel, a Magyar Rádiónál álláshoz jutott a számlafejtési osztályon. Innen indult el azután a gyorsan felfelé ívelő írói és rendezői karrierje. Az utóbbit a rendezői diploma alapozta meg, az előbbi tehetsége és szorgalma eredménye volt. A hangjátékirással való próbálkozás szerencsés döntés volt. Egy színész, aki a rendezéshez is ért, és – hála a detektívregény írásnak – írói talentuma is van, erre a feladatra született. Ödön írói talentuma már a harmincas évek elején megmutatkozott, amikor - megélhetésük érdekében - a Rodriguez-testvérek - közös álnéven - ponyváíráshoz fogtak.

Témaválasztásuk gyökerei gyerekkori olvasmányaikban lelhető fel. A regények ihletői főleg Edgar Allan Poe, Conan Doyle, Maurice Leblanc, Robert Louis Stevenson, Gilbert Keith Chesterton, May Károly, Verne Gyula, J. F. Cooper művei voltak. A nagy sikert arató westernfilmek magyarországi megjelenése is hatással volt működésükre. A kiadók által általában André tárgyalt, és bár egy-egy regényt ő is írt, a munka dandárját testvéreire hagyta. Ödön

jó stílussal, fordulatokban gazdag cselekményszövéssel írta olvasmányos, filmszerű műveit. Sajátos hangulata volt regényeinek. Hamarosan állandó olvasótáboruk alakult ki, és a kiadók is versengtek a műveikért. Első közösen írt bűnügyi regényük 1933-ban a Palládium Félpengős sorozatában jelent meg *Nevető halál* címmel. Osztatlan sikert aratott, számos gratuláló levelet kaptak. (A könyvet a rendszerváltást követően ismételt kiadták, és az OSZK is bevette a Hangos Könyvek sorába.)

A Nevető halál címlapja

1935-ben a Magyar Rádió fennállásának 10. évfordulója alkalmából a drámai osztály pénzjutalommal járó hangjáték pályázatot hirdetett. Az első díjas 1000 pengő, a második díjas 500 pengő várományosa volt. A pályázatokat a szerzők nevének ismerete nélkül bírálták el. Apám nyerte el mind az első, mind a második díjat. Az első díjat a Gárdonyi Géza *Isten rabjai*, a másodikat a Sienkiewicz Henrik *Quo Vadis* című regényéből készült hangjátékkal. A Rádió dramaturgiai osztálya nyomban felvette rendezői állományába. A tüneményes karrieréről *Barsi Ödön útja* címmel Véghe József készített riportot¹⁴⁹.

Véghe József riportja

Munkás évek

Apám ezek után szinte teljesen felhagyott a színpadi színészi pályával, már csaknem minden idejét a Rádióban töltötte. Késő estig dolgozott, rendezett vagy a műsort felügyelte. Kevés szabad idejében pedig továbbra is írt, hangjátékot, cikket, tanulmányt, regényeket, amelyekben a témaválasztása és stílusa is egyre inkább a klasszikus szépirodalom felé ívelt, bár a ugyanakkor a számára hasznos és szórakoztató ponyvairást is folytatta.

¹⁴⁹ Kolozsvár 1937. december 25. Ellenzék.

Az a vágya, hogy az *Ellák* címszerepét a Nemzeti Színházban eljátszhassa, már nem valósult meg. Rodriguez Endre fentebb idézett levele azonban mégsem volt hiábavaló: dr. Németh Antal Barsi Ödönt bízta meg a darab 1937. december 5.-i, Miklós napi díszelőadásának rendezésével. Apám jól ismerte Harsányi Kálmán Vojnits-díjas, ötfelvonásos tragédiáját, hiszen a Nemzeti 1930. évi felújításában fiatal színészként Altaroth szerepét kapta meg. A címszerepet ekkor mestere és példaképe, Ódry Árpád játszotta.

1930: Barsi Ödön mint Altaroth 1937: Barsi Ödön mint rendező

Az előadás érdekessége - amint ezt a fenti cikk címében is olvashatjuk -, hogy a rendező Barsi Ödön az „Ellák” írójának Harsányi (Hlavats) Kálmánnak az unokaöccse, a jelmeztervező pedig a szerző leánya. A Hlavats (Harsányi) család leszármazásáról a Magyar Családkutató Egyesület Matrikula c. elektronikus folyóiratának következő számában tettem kísérletet¹⁵⁰.

Barsi Ödön újságcikkben írt a szerzőhöz fűződő kapcsolatáról, és rendezői elképzeléseiről.

„Elképzelésem szerint az Ellák nemcsak a hunok tragédiája, hanem egyúttal a magyar tragédia is. Őseink fájdó sorsa és a jelen sivársága között Harsányi Kálmán „Ellák”-ja jelenti az összekötő kapcsot. ... Ez az elgondolás vezetett abban a törekvésemben, hogy a darab ázsiai vonatkozásait aláhúzzam, és kihangsúlyozzam.”

Vérbeli színész nehezen viseli ha már nem állhat a közönség előtt, ha a színpadon nem érezheti magán a nézők tekintetét vagy akár színész társai testközelségét, ha nem hallhatja saját hangját, ha nem érezheti, miként hat a hallgatóságra. Apám kezdő színész korában is sokszor szerepelt előadóesteken. Nevezetesen volt például az 1930. február 24-én a Zeneművészeti Főiskola Kamara termében rendezett koncert, amelynek keretében kedvenc Ady verseit szavalta el. Családi körben is adott elő - akár saját szórakozására is - néhányat kedves költeményei közül. Ezek közé tartozott pl. E.A. Poe-tól „A holló”, Márai Sándortól a „Halotti beszéd”. Csodálatos zengésű bariton hangja Ódry Árpádéra emlékeztetett. Hanglejtését jól időzített hatásos szünetek és rapszodikus fokozódó hangkitörések váltakozása kísérte. Néhány alkalommal a mély átéléstől könnybe borult a szeme, ami

¹⁵⁰ Dr. Barsi Béla: A Hlavács család nyomában a Vág völgyében.

számomra kissé komikusnak tűnt. Hangja sajnos nem maradt fenn, mert a háború alatt a hangjátékokról készített lemezfelvételek zöme megsemmisült.

A későbbiekben előfordult, hogy csak nekem mondott el verset. Az érettségi vizsgám előtt ő készített fel egy iskolai szavalóversenyre, amit meg is nyertem. Leendő színinövendékek is jártak hozzá versmondást tanulni: néhányukat ő készítette fel a Színművészeti Akadémia felvételi vizsgájára. Fénykorában a Színművészeti Akadémián fiatal színészeket tanított a szép beszédre „mikrofon gyakorlat” keretében. „Számodra a napnak hosszabbnak kellene lennie huszonnégy óránál” - jegyezte meg egy ízben anyám, apám fáradhatatlan munkabíráását látván. Amint tehetette, elővette az írógépét, és folyamatosan dolgozott. Egymás után születtek saját hangjátékai, sok ismert művet alkalmazott rádiószínpadra, és persze változatlanul sokat rendezett. Előszeretettel dolgozta át neves külföldi írók és drámaírók műveit (Ibsen, Strindberg, Lagerlöf).

Rádiós rendezői bemutatkozása Faludi Kálmán *Juhász Pétör legendája* című, három részes hangjátéka volt⁸. A stúdióban már felgyulladt a piros fény, de az előadás még nem kezdődött meg, amikor megcsörrent a telefon. Sírós hang közölte a telefont felvevő kollégával, hogy apám apósa, Szeleczy Árpád, hirtelen meghalt. A kolléga a gyász hírt csak a jól sikerült rendezés után tudatta apámmal.

Dramaturgiai munkája Edward Knoblauch *A faun* c. vígjátékának rádiószínpadra való alkalmazásával bővült. A rendező ezúttal dr. Németh Antal volt. Apám rendezésében hangzott el 1937. január 1-én Fertsek Ferenc rádiódrámája, *A vendég* három hangképben, a főszerepben Ódry Árpáddal és az egyik női szerepben Eöry Katóval.

Marchis György svéd követségi sajtóattasé fordította magyarra August Strindberg misztériumjátékát, a *Húsvétot* és Lagerlöf Zelma regényét, a *Gösta Berlinget*. Ezeket Barsi Ödön dolgozta át rádiószínpadra és dr. Németh Antal rendezésében hangzottak el még ugyanebben az évben. Barsi Ödön alkalmazta rádióra Scribe *Egy pohár víz* c. vígjátékát és Rudolf Henz *Az őrjárat* c. drámáját az év tava-szán. 1937. április 5.-én meghalt Ódry Árpád. Barsi Ödönnek jutott a feladat, hogy viaszlemezek segítségével felidézze a nagy művész rádiós szerepeit az „*Ódry hangja*” című programban (június 18).

Barsi Ödön rendezte Gyula diák (Vitéz Somogyvári Gyula) *A virágember* c. drámáját májusban, Barclay regényéből, Pogány Kázmér fordítása alapján készült *Esti dalt júniusban*. 1937. évi rendezései voltak még: *Dr. Roogen* (írta dr. Manczur Viktor); *Schönbrunni orgonák* (a zenés hangjátékot írta Kulinyi Ernő, zenéjét szerzte Kemény Egon); *Tökéletes házasság* (Leonard White, fordította Ágotha Hilda); *Árva László király* (írta Herczeg Ferenc); *Don Quijote de la Mancha* (Cervantes műve Györi Vilmos fordításában és Bárdos Gyula átdolgozásában); *Csata* (Claude Farrere regényéből fordította Szatmári Jenő); *A fekete tulipán* (Dumas regényéből írta Szilágyi Sándor); *A limanovkai legenda* (Vitéz Somogyvári Gyula); *Az Északi hadjárat* (Ibsen Henrik színműve, fordító Szűcs László és Barsi Ödön, a rendező dr. Németh Antal).

1938. évi rendezései: *Karácsony* (Dickens *Karácsonyi ének* című elbeszélése Mátray Betegh Béla fordításában, Ujházy György átdolgozása, Polgár Tibor zenéje); *Sümegei farsang* (írta Urai Dezső); *Csillagnézők* (Büky György és vitéz Somogyvári Gyula); *Repülőgép London felett* (írta Kántor Sándor); *Az éter hajósai* (Aldo Franco Pessina); *A költő és a halál* (írta Herczeg Ferenc); *Érdekházasság* (írta Alfred Sutto); *A dicsőség bajjal jár* (Samuel Becket); két egyfelvonásos: *Pusztai emberek* és *Mihály kiáll* (írta Pados Pál); *A három testőr* és az *Alpesi vihar* (mindkettőt írta és rendezte Barsi Ödön).

A rádiós munka legnagyobb eseménye abban az évben *Az ember tragédiája* hanglemez-felvétele volt. Az

alkalomhoz illően a produkciót dr. Németh Antal rendezte, Barsi Ödön társrendező volt. Az egyik újságcikk Eöry Kató albumában a *Tragédia* 1937. október 21.-i, a Nemzeti Színházban történt bemutatójáról tudósít. Apám könyvei között pedig megtaláltam Madách Imre művének 5. kiadását, amelyet Alexander Bernát látott el jegyzetekkel és magyarázatokkal. Minden jel arra mutat, hogy apám társrendező volt a színházi bemutaton is, ugyanis kézírásával és rajzokkal látta el a nyomtatott szöveget. Igazi ritkaság, egy *rendezői példány* került tehát a kezembe, amit rövid gondolkodás után eljuttattam a Színháztörténeti Intézetnek.

Két oldal a rendezői példányból

Magyar Rádió Budapest I. 1936.november 19.

Bár Barsi Ödön a színházi rendezések terén is élvezte dr. Németh Antal feltétlen bizalmát, számára a rádiórendezés volt az igazi hivatás, s a rádióstúdió rendezői fülkéje jelentette a második otthonát. Munkájáról így írt:

A rádiónak ma már külön irodalma van, épp úgy, mint a színháznak vagy akár a filmnek. A rádió sajátos törvényszerűségéhez alkalmazkodó, eredeti vagy regényekből dramatizált hangjátékok és rádiódramák mellett gyakran találkozunk a rádió számára megfelelően átdolgozott (rádiószínpadra-alkalmazott) színművekkel, tragédiákkal és vígjátékokkal. Kétségtelenül beigazolódott, hogy az eredetileg színpadra szánt művek (a klasszikusok is) rendszerint csak jelentékeny módosításokkal lehetnek alkalmasak rádióelőadás céljára.

Barsi Ödön a stúdióban

1939. május 21-én Forster György hangjátékát a *Kempelen Farkast* rendezte, amely ötletet adhatott későbbi regényének a megírásához (*Játék a halállal*). Ez évben a legsikeresebb hangjátéka és rendezése kétségkívül a *Déli báb kisasszony* című mesejáték volt¹⁵¹. Rendezői jártasságának újabb bizonyítékait adta Maurice Maeterlinck *Monna Vanna* c. drámájában, Wodehouse *Zivatar* c. vígjátékában, Ságody József *Délután négykor* és *Ismerkedési est* c. egyfelvonásos hangjátékaiban, Tabéry Géza *Kolozsvári bál* és Nyírő József *Új haza* c. történelmi színjátékában. A világháború kezdetétől az esti órákban a rádióadók működését korlátozni kellett. Mindez hátrányosan érintette a dramaturgia munkáját is. Barsi ennek ellenére megrendezhette Balsac *Szamárbőr* című darabját (Harsányi Kálmán fordításában) és *Az örök ideált* (Rino Alessi). Lagerlöf Zelma novelláiból írta hangfelvételre *A gyertyalángot* és *A karácsonyi rózsza legendáját*. A december 31.-i *Tarka szilveszter-est* rendezője is ő volt.

Társaság és barátok

Anyám emlékezete szerint, ha bármikor egy társaság összejött, annak - megnyerő, bizalmat gerjesztő külsejének és mindig érdekfeszítő mondanivalójának köszönhetően - rögvest apám lett a központja. Az egyik rádiós összejövetelen találkozott az akkor még nőtlen *Láng Jenővel*, akihez kezdetben barátság fűzte, később pedig rokon kapcsolat is kialakult közöttük. Láng Jenő, aki mellesleg Láng Józsefnek, a Magyar Rádió Rt. egyik fő részvényesének volt a fia, egy alkalommal találkozott Zólyomi Lilivel, Barsi Ödön feleségének unokahúgával. A rendkívül intelligens, gyönyörű fiatal nőbe első látásra szerelmes lett, és hamarosan feleségül vette. Ettől kezdve Barsi Ödön számára a gondtalan kikapcsolódást - ha a munkája engedte - a vasárnap délutánonkénti bridzspartik jelentették az Orbánhegyi úti Láng-villában.

A bridzspartik állandó résztvevői voltak Láng Jenő, Marek Lóránt, Sótónyi Egon és Barsi Ödön. Tanulságos áttekinteni sorsuk alakulását. Láng Jenő az alumíniumipar kiemelkedő szakembere volt, akkoriban a székesfehérvári könnyűfémű főmérnöke. A háború után Magyarországot elfoglaló szovjet csapatok felhasználták a szaktudását, ennek köszönhetően nem telepítették ki sem őt, sem családját Budapestről. Testvére, Láng Lajos azonban három gyermekével együtt Atkára került, mert édesanyjuk – Láng Józsefné - bárónő volt. Marek Lóránt is megúsza a kitelepítést, mivel az apja a híres állatorvos professzor, dr. Marek József. Sótónyi Egon vegyészmérnök egyik fia ma professzor emeritus dr. Sótónyi Péter, Széchenyi- és Prima Primissima-díjas patológus. A másik fia, néhai Sótónyi Tamás, 1956-ban a kőbányai szabadságharcos alakulatnak volt a parancsnoka. Az alakulat a támadó szovjet harckocsikból nyolcat tett harcképtelenné. Ki tudja, miért, a kádári diktatúra a forradalom után nem szerzett, vagy nem vett tudomást sem a Sótónyi fiúk testvéri kapcsolatáról, sem pedig Barsi Ödön és Rodriguez Endre rokonságáról. Ellenkező esetben, minden valószínűség szerint, sem Sótónyi Pétert, sem e sorok íróját nem vették volna fel az orvosi egyetemre 1957-ben.

A bridzspartik kiváló alkalmat jelentettek az aktuális politikai helyzet megvitatására is. Apám igen jó bridzsjátékos volt, ebben valószínűleg szerepet játszott kiváló kombinációs készsége, ami pedig rendezői talentumával lehetett összefüggésben. Egyik sikeres játszma után Láng Jenő megállapította: „Ödön úgy játszottál mint Paganini!” Apám szerényen elmosolyodva válaszolta „Legfeljebb úgy, mint Tartini...”. Valójában nem

¹⁵¹ A Magyar Rádió színpada 1939. május 23.

egyszerűen *érzéke* volt a bridzshez, de ragyogóan alkalmazta a szalonbridzsben jól bevált Culbertson-féle licitrendszert. Igaz, volt is kitől elsajátítania ezt az elmés kártyajátékot. A család közeli rokona volt ugyanis Szeleczy Ferenc építészmérnök, többszörös magyar bridzsbajnok, a „*Rapid approach*” licitrendszer megalkotója.

Barsi Ödön színészként és rendezőként is élvezte a játék szülte olykor egészen komikussá váló helyzeteket. A szabályok ugyanis nem engedik meg a liciten túlmenő megszólalásokat vagy egyéb olyan megnyilvánulásokat, amelyek jelzésként szolgálhatnak a partner számára. Persze az olyan szokványos dolgokat, mint a tüsszentés, ásítás, köhögés, stb. nem lehet szabályokkal tiltani, de a bridzsjáték lényege a *fair play*, a korrekt játékmód. Egyik novellájának témáját épp ebből merítette. A novella az asztalfiókban maradt, de most alkalom nyílt a publikálására. Íme:

Egy játékos naplójából

(Az egyéni rendszer)

Dr. Blöffel Monte-Carlóban ismerkedtem meg. Az olimposi istenek derűs nyugalmaival ült a karosszékekben és fensőbbeséges gúnnnyal szemlélte a földi halandók tülekedését Fortuna istenasszony szerencsekereke körül.

– *Faites le jeu! Rien ne vas plus?* –

Pergett a gép.

– *Rouge, pair, passe!*

A zsetonok gyorsan gazdát cseréltek. Egy ember bágyadtan mosolygott, a másik idegesen rágta a bajuszát, a harmadik a zsebét tapogatta. Pénz volt benne vagy revolver?... Eleget láttam. Mielőtt a krupié újból kiáltott volna elhagytam a kaszinót. Elmélázva bolyongtam a fázós pálmák alatt, amikor egy kéz érintését éreztem a vállamon.

– Szervusz, barátom! – mondta egy barátságos hang.

Dr. Blöff volt. Váltig törtem a fejemet, hogy honnan ismerem őt, de végül feladtam a küzdelmet.

– Mit szólna ehhez az ostoba szerencsejátékhoz? – kérdezte.

– Rémes – válaszoltam. Bólintott. – Valóban az... Éppen ezért elhatároztam, hogy sürgősen bridzs szalont nyitok. Ott legalább az ész, a logika és az egyéni licit rendszer dönti el, hogy ki nyeri a játszmát... Akarsz a partnerem lenni?

– Persze, hogy akarok – mondtam sietve. – Mit kell tennem? Legyintett.

– Semmiség az egész. Csak egy kis memória kell hozzá. Íme, ebben a füzetben megtalálod az egyéni licit rendszerem leírását. Amint látni fogod, nem csak a beszéd számít, de egy-egy mozdulat is. Tanulmányozd a füzetet alaposan át és mindent megértesz. Egy kissé vaskosnak találtam a füzetet, később kiderült, hogy mindössze hatszáz oldal.

– Ez az egész – mondta dr. Blöff fölényesen. – Megtanulod a szabályokat, aztán jöhetnek a páciensek. Öregem, miénk lesz a világ! Persze nagy tételekben játszunk: egy pont száz font.

Vagyonkám alig haladta meg a száz fontot, de nem akartam új barátomat megbántani és kijelentettem, hogy boldogan leszek a partnere.

Három hét múlva megnyílt a bridzs szalon. Dr. Blöff nem sajnálta a pénzt: szép szőnyegek és kényelmes karosszékek voltak a teremben. Az egyik falon egy Picasso festmény lógott, alighanem kártyázókat ábrázolt, de csendélet is lehetett.

Az első partnereink angolok voltak, pénzes fickóknak látszottak. Hamarosan ott ültünk a zöld asztalnál. Lámpalázam lenne?.. Nevetséges! Mitől félnék?.. – gondoltam. De hátha valamelyik passzus elkerülte a figyelmemet. Sok tépelődésre azonban nem volt idő.

– Egy pont, száz font – mondta dr. Blöff lakonikusan.

– Yes – bólintottak az angolok.

Dr. Blöff osztott. Úgy látszik az osztásban is az egyéni rendszer híve volt, mert a következőlapokat kaptam: pikkből, kőrből és káróból ász, király, dáma, búb. A tizenharmadik lap a treff kettes volt. Igazán szép lapok voltak.

Ha treff ász dr. Blöffnél van, akkor terített hét szanzadunk van. Izgalmamban rágyújtottam egy havannára.

– Csigavér! – szoltam magamban. – Mindössze azt kell megtudnom, hogy a partneremnél van-e a treff ász, vagy sem? Ez pedig gyerekjáték, hiszen annyi biztos jelzésünk van, mint csillag az égen.

– Passz! – mondta dr. Blöff hidegen és az arcizma sem rándult.

Lopva figyeltem, de szempillája sem rebbent.

– Passz! – mondta most a jobboldali szomszédom.

Egy ér elviselhetetlenül lüktetett a homlokomon, de azért mosolyogva néztem a lapokat.

– Egy treff! – nyögtem ki rendszerünk szerint diszkréten köhögve.

– Passz – mondta a baloldalamon ülő angol hűvösen.

Dr. Blöff kutató pillantást vetett rám a szemüvege mögül... Talán most eldől a nagy kérdés... És dr. Blöff is köhögött.

Egyéni rendszerünk szerint gyors három koppantással kellett volna jeleznem, hogy megértettem a választ... De mit is jelent a visszaköhögés? A füzet a zsebemben van... Ó, ha felnyithatnám!...

Dr. Blöff összeráncolta a homlokát, hosszasan nézett rám, azután cigarettára gyújtott... Hármás jeladás volt ez, csak éppen azt nem tudtam, hogy mit is jelent. Reménytelen káosz keletkezett az agyamban, a gondolataim rendszertelenül kergették egymást... A cigaretta! Persze... Nem!... dr. Blöff most a szemebe fújta a füstöt. Ez is jel volt, de mire? Dr. Blöff most lehajolt és megigazította a cipőfűzőjét. Újabb jeladás?... Örület!... Halk neszt hallottam. Valakinek a gyomra korgott. Dr. Blöffé vagy valamelyik angolé?... Ez talán nem is a rendszerhez tartozó!...dr. Blöff ekkor a térdembe rúgott. Ez már komoly jeladás volt. Szorongva várakoztam, amikor hirtelen a tyúkszememre taposott. Felordítottam a fájdalomtól. Későn döbbsentem rá, hogy az ordítás is a jelbeszéd sorozatba tartozik.

Dr. Blöff villámgyorsan reagált.

– Egy káró! – mondta határozottan.

Csak ezt ne mondta volna! A káró licit fenntartást kér, vagy nála van a treff ász? A jobbomon ülő angol flegmatikusan passzolt... Tovább figyeltem dr. Blöfföt. A száját csücsörítette mint a csecsemő, begömbölyöztette a bal mutatóujját és elhúzta az orra mellett majd lassan kifújta az orrát. Jeladás volt! Várjunk csak... az orrfúvás azt jelenti, hogy... de dr. Blöff váratlanul nagyot tüszszentett. Rendszeren kívüli esemény lett volna?... De hol is van a treff ász?...dr. Blöff ekkor az asztalra könyökölt és szigorúan rám nézett. Igen... most már tudom... A könyöklés azt is jelentheti, hogy az egyik színe hiányzik. Hátha éppen a treff?... Éreztem, hogy nem bírom sokáig a feszültséget. Az angolok úgy ültek mintha nyársat nyeltek volna, szempillájuk sem rebbent. dr. Blöffé annál inkább, úgy hunyorgatott mint egy öreg bagoly...Mégis nála van a treff ász? Ajkamat rágtam kínomban, amire partnerem jelentőség teljesen bólintott.

Világos: a treff ász nála van, vagy ellenkezőleg, nincs. Forogni kezdett velem a világ, az asztalok, a székek, és az angolok is. Csak dr. Blöff ült velem szemben és ugatott!... Most már nem vitás! Ezreket fogunk keresni, és nem várhatok tovább... Diadalmasan megszólaltam:

–Hét szanzadu!

Dermedt csönd. Vajon a csönd is jelent valamit?

– Kontra! – mondta egy hűvös hang. A baloldalamon ülő angol kontrázott.

– Csacska gyerek!– gondoltam. – Majd megmutatom neked! De mit mutatok meg? Inkább ő mutatná meg, hogy nála van–a treff ász! Mert ha igen, akkor sok ezer fontot vesztettem. De miből hiszen száz font minden vagyonom. Élesen figyeltem dr. Blöfföt. A vállát vonogatva nyávogott. Nyilván jelezni akar valamit. A plafonra néztem, mintha onnan le tudnám olvasni, hogy nála van–e az átkozott treff ász.

– Passz – mondta dr. Blöff és sóhajtott.

A jobbomon lévő angol szenvtelenül passzolt, de mintha gúnyosan nézett volna ránk. Forró vérhullám öntötte el az agyamat.

– Rekontra! – harsogtam. Az angol kezét figyeltem amint kihívta az első lapot, a treff hármast. – Remek! – gondoltam magamban – nyertünk, mert az angol nem tudja hol van a treff ász, nyilván dr Blöffnél lapul. A szemem majdnem kiugrott üregéből, miközben dr. Blöff leterítette a lapjait. Egyetlen treff sem volt azok között. Az angol pedig hidegvérrel hívta a lapokat egymás után: a treff négyest, ötöst, hatost, végig tizenkét treffet, majd utoljára a treff ászt. Tizenkét bukás rekontrával! Mennyit vesztek? Tízezer fontot, százezret? dr. Blöff tehet mindenről! A torkának ugrottam vagy ő ugrott nekem? Megpróbáltam kitolni a gonosz szemét, ő pedig a hajamat húzta. Ez már nem jeladás, hanem figyelmeztetés volt, hogy vegyem le kezemet a torkáról, amikor ütést éreztem a fejemben és elvesztettem az eszméletem.

Most itt ülök egy párnázott cellában. Néha kényszerzubbonyt adnak rám a gyalázatosak. Hogyan olvasgassam így dr. Blöff egyéni rendszerét? De vajon mit jelent ez az ugatás és nyávogás amit hallok? Mielőtt meg tudnám fejteni jelentésüket, már be is injekcióznak és amikor felébredek, hiába kérdezem az orvost, hogy hol is van a treff ász. Ilyenkor szánakozva néz rám... Csak nem képzeli, hogy bolond vagyok?

A már negyvenes éveiben járó Apám az intenzív szellemi munka és az erős dohányzás ellenére megőrizte sportos alkatát és kondícióját ezekben az években. Az úszás (néhányszor átúszott Verőcén a szigetre), az evezés és a tenisz jótékonyan hatottak az egészségére. Az MTI háziversenyein is részt vett: az egyik alkalommal 84 induló közül nyerte meg az első díjat.

Barsi Ödön tenisz díját veszi át

Foglalkozásából adódóan sok emberrel került kapcsolatba, kiemelkedő személyekkel, alkotókkal, művészekkel beszélgetett rádiós interjúk kapcsán. Cikkeit és novelláit számos újság közölte, ezek vágatait Eöry Kató albuma őrzi. Dr. Penyigei Manczúr Viktort a munkahelyén kereste fel. A kiváló sebészfőorvos szabadidejében festett, de hangjátékot is írt, amely dr. Roogen címmel a Rádióban Barsi Ödön rendezésében hangzott el. Gorka Géza keramikust műhelyében látogatta meg. (A szüleim egyébként is bejáratosak voltak Gorka Géza verőcei kerámiai műhelyébe. Anyám, Szeleczy Piroska, kisplasztikai és szobrai, így pl. a *Madonna a kis Jézussal*, valamint a Sportcsarnok előterének faldíszítései ott készültek. Sajnos az utóbbiak a háborúban megsemmisültek.) Apám előszeretettel készített riportot színészbarátaival is¹⁵². A képen Uray Tivadarral és feleségével, Ághy Erzsébettel beszélget.

Riport Uray Tivadarral

Kedvelt pihenőhelye volt Verőce. Sok barátjához hasonlóan, ő is minden évben ott nyaralt. Mindig nagy esemény volt, amikor befutottak a gőzhajóval. Verőcén béreltek szobát, de sokszor kenu is várt rájuk a parton, hogy átvigye őket *dr. Baktay Ervinnek* (a „Heverő Bölénynek”) a szemközti szigeten lévő indián táborába.

Indiánok a Dunán

Igazi, nagy barátság szövődött a „rézbőrű nagyfőnök” és Barsi Ödön között.

A törzsfőnök, dr. Baktay Ervin

¹⁵² Az Eöry Kató albumában lévő újságvágatok a szerző tulajdonában vannak

Az egyik helyi újságban egy alkalommal az alábbi rövid hír jelent meg:

Mexicoiak Loaferstownban. Ősrégi spanyol neme családból származó mexcoi Don és neje érkezett városunkba Chihipuhihuából. Senor Edmundo Rodriguez és Senora Piroscas a múlt nyáron látogatást tettek Heverő Bölény indiántáborában, s megbarátkoztak városunknak épp ott időző sheriffjével. Mihelyt meghallották, hogy milyen remek hely Loaferstown, azonnal letelepedési engedélyt kértek. Bizonyára hamar közkedveltségnek fognak örvideni Loaferstownban, hiszen nem lehet kétséges, hogy a jó kiállítású senort városunk nőtársadalma, a nyulánk és tűzesszemű senorát pedig a férfinép fogja kitörő örömmel üdvözölni.

Az „indiánok” számára a sziget az igazi szabadságot jelentette a törzs szabályainak keretei között. Barsi Ödön ugyan nem lépett be a törzsbe a szokásos rituális avatással, de hasonlóan a „rancher”-hez (dr. Frohner Román vegyész-mérnök), és a nagyhírű filmszínész, Huszár „Pufihoz”, ő is, feleségével együtt, a törzs barátja lett. Dr. Baktay, akinek hangjátékait Barsi Ödön rendezte, számos érdekesítő művel gazdagította a magyar irodalmat. Emellett forgatókönyvet is írt „*A Sápadtarcú Varázsló*” címmel. A mintegy húsz perces némafilmben a táncoló indiánok között Apám is megjelenik. A táborba betolakodó banditát végül kínzócölöphöz kötik. A női főszereplő Barsi Ödönné, Szeleczy Piroscas volt. A fekete fehér amatőr némafilm Hegymegi Kiss Áron (szintén a törzs tagja) jóvoltából fennmaradt, és ma már digitalizálva a Magyar Nemzeti Filmarchívumban is megtalálható. A filmhez utólag a fiam, ifj. Barsi Béla készített aláfestő zenét. Nagyanyjának – Szeleczy Piroskának – fiatalkori szépsége így nagyjáték-filmen is megcsodálható. Az indiántábor ihlette Barsi Ödön *Indiánok a Dunán* című ifjúsági regényét, amelyben a szerző a törzsfőnök Heverő Bölény nevét egy váci gimnazista fiúra testálja.

Barsi Ödön, az író és publicista

1939 tavaszán még senki nem gondolta, hogy az ország történelmi szakadék szélén áll. Voltak, akik megérezték a közelgő veszedelmet, és még időben elhagyták Magyarországot, sőt Európát is. Barsi Ödönnek egyelőre nem volt félni valója. Kiváló munkájának köszönhetően befutott rendező lett, biztos állással a Sándor utcában. Főnökével, dr. Németh Antallal addigra már baráti nexusba került. Felesége, Piroscas, aki már velem volt állapotos, női és anyai ösztönével úgy gondolta, bérelniük kell egy lakást, amelynek bomba biztos óvóhelye és központi fűtése van, és vasbeton (nem bauxitos) szerkezetű. Az is fontos szempont volt, hogy a Rádióhoz közel legyen, hiszen Ödönnek gyakran a műsorzárás után, késő éjjel kellett gyalogosan hazatérnie. A Ráday utcában béreltek lakást, amelynek tetemes bérleti díját a rendezői fizetéséből és írásainak a honoráriumából fedezni tudta. A kalandregények továbbra is kelendőek voltak, csak az írói álneveket kellett sűrűn változtatni. Ödön egyik barátja, *Vértes István* adta az ötletet *A vörös skorpió* c. regényhez, amely még 1936-ban jelent meg a NOVA regények sorában. Érdekes, hogy évekkel később, a náci Németország által elfoglalt Prágában is megjelent a regény cseh nyelven (1941), de a cenzor a szereplők nevét és a cselekmény helyszínét (London) megváltoztatta. Vértes a családjával együtt később Auschwitzban meghalt.

A vörös skorpió címlapja

A Nova „Kalandos regények” sorozatban még további hat regénye jelent meg (*Skorpió bandája*, 1936, *A sátán fia*, 1938, *Sugárzó holttest*, 1938, *Úszó halál*, 1939, *A perui véreb*, 1941, *A fekete tövis*, 1942). A könyvek honoráriumából tellett egy-egy adriai nyaralásra is. Az egyik adriai tengerparti kisváros – akkori olasz nevén: Pirano – lett a következő regény cselekményének a színhelye. *A sugárzó holttest* olyan sikeresnek bizonyult, hogy később díszkiadásban is megjelent.

A rövidebb terjedelmű bűnügyi és kalandregények főleg a hetente kiadott Tarka Regénytárban, illetve a Kalandos Tarka Regények sorozatban jelentek meg, néhányat pedig a Világvárosi regények, a Gong, a Magyar Népművelők Társasága, a Pesti Hírlap könyvek és a Hétfői regény tulajdonosai adták ki. A szerző továbbra is írói álneveket használt, saját nevét a kalandregényeknél jóval magasabb nivót képviselő, irodalmi igényű műveihez tartogatta. Álneveinek felfejtése a későbbiekben, az írói álnév lexikonok szerkesztésénél komoly utánajárást tett szükségessé. A munkában a jelen dolgozat szerzője is közreműködött¹⁵³.

Néhány, a testvérek által közösen írott kalandregény, krimi úgy született, hogy az egyes fejezetek végén egymásnak átadták a tollat, gondosan kipipálva a cselekmény során elhunytak neveit, nehogy bármelyikük figyelmetlensége miatt az illető véletlenül feltámadjon halott poraiból.

A művek stíluselemzése alapján és több kiegészítő információ segítségével azonban kiderült, hogy a regények közül mintegy tizenöt a testvér, Rodriguez André írása, néhányat pedig Ödön barátai írtak, olyanok, akik a háborús évek alatt, a korlátozó intézkedések miatt elvesztették korábbi megélhetési forrásaikat. Szinte teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy az alábbiakban felsorolt művek Barsi Ödön saját, autentikus alkotásai: 1935: A hallgatás hajója, Találkozás a halállal, A gyilkos fák szigete, A láthatatlan íjász, Titkos szolgálat 8 óra 2 perc. 1936: Az Amazonász titka, Lady Stanley, Ki a következő, Az elveszett oázis, A sátán bábszínháza, A gyilkos múmia, Gyilkosság a szeánszon, A Waterloo híd rejtélye, A csuklyás lovas, Az alcasari máglya, A déli sark aranya, A mankós ember, A fekete zsinór, A nagy kalandor. 1937: Az ezüst sirály bandája, A fekete sárkány karmaiban, A Romanovok diadémja, Az alvilág süllyesztője. 1938: A rémület völgye, Segítség...gyilkos...!, Halálexpress 1939: A Bolingbroke kastély kísértete, A lasszóvető, Az aranyország lázadói, A zöld anakonda, A halálfejes lovas, A szent Buddha titka, Bumerang kapitány, Szellemek völgyében. 1940: A rémület tornya, Az

¹⁵³ Barsi Ödön a következő álneveken írta kalandregényeit: J. Bayrd, B. Darton, E. Girdo, E. Gindo, C. Green, C. Hamilton, P. Hawker, E.A. Rodriguez, E.A. Rodry, A. Rodriguez, C. Rodriguez, Roderich E. Thompson, C. Thompson, M. Tompson, P. Tompson, C. Wreen, G. Wilcox). A Gulyás Pál által szerkesztett *Magyar Írói Álnév Lexikon* kiegészítését Sz. Debreczeni Kornélia készítette el 1992-ben.

aranyálarcos, A kínai hóhér, A krokodilok országa, Az emberevő, Az álarcos fantom, A kőkoporsó titka, A bálványimádó, Számum, Az élő torpedó, 1941: Komédiások.

A vadnyugati cowboyos, seriffes történetek a színész és filmforgatókönyv író Barsi Ödön ez irányú képzettségét tükrözik. A cselekményekben „váratlan” fordulatok vannak – az olvasó elvárásának megfelelően. A hősök és a mellékszereplők jók vagy rosszak, a mélyebb jellemábrázolás és a természeti környezet kellően színes érzékeltetése még nem erőssége az írónak. Annál jellegzetesebb azonban az épületek és egyéb tereptárgyak szinte színpadszerű ábrázolása. *„A sárga falakra folytonosan váltakozó árnyakat rajzoltak a szél borzolta fák lombjai. A sötét ablakok úgy meredtek a néma kertre, mint az üreges szemgödrök...”* vagy *„a leszálló köd mindinkább elmosta a tárgyak határozott körvonalait”*. Érzékletesen írja le azt is valahol, hogy miként hal meg állva a fejen lőtt bandita: *„már nem hallotta a fák sorsszerű zúgását a szélben, szeme elé vörös köd ereszkedett...”*. Klasszikus ponyva, amit e könyvekben olvashatunk.

Barsi Ödönt krimi íróként – egyébként joggal – a harmincas évek legnagyobbjai közé sorolják. Sokan értékelték nagyra a munkáját, közülük is kiemelkedik Grób László, aki *A magyar detektívregény fénykora (1930-1948)* c. művében ír elismerőleg apám írói munkásságáról. A könyv hátoldalán az is olvasható, hogy 1940-ben Hóman Bálint kultuszminiszter még támogatni kívánta a ponyvairodalmat, 1942-ben Antal István nemzetvédelmi és propagandaminiszter viszont már rendeletileg korlátozta a terjesztését. Ám, amit Magyarországon betiltottak, azt Tel Avivban meg lehetett tenni, így a Világvárosi regények sorozatból *A fekete zsinór* és *A nagy kalandor* néhány évvel később reprint kiadásban ott napvilágot látott. E könyvek néhány példányát, a többi Rodriguez regénnyel együtt az antikváriumokban és a bolhapiacokon – igaz, méregdrágán – még meg lehetett venni a háború utáni években. A ponyva a kommunista diktatúrában sem tartozott a támogatott műfaji kategóriák közé....

1936-ban a Hunnia filmstúdióban, a terv szerint Bajor Gizi és Ódry Árpád szereplésével, detektívfilm forgatására készültek. A forgatókönyvet Barsi Ödön írta, a filmet Rodriguez Endre rendezte volna, de végül a hangosfilm – az okot nem ismerjük – nem készült el. Szerencsésebben alakult a Bulla Elma főszereplésével forgatott *Isten rabjai* c. film sorsa, amelynek a forgatókönyvét Barsi Ödön a Rádió jubileumi pályázatán első díjat nyert hangjátéka alapján írta.

Jelentősebb hangjátékai:

Déliab kisasszony, Karácsonyi álom, Szilveszteri kaland, Leonardo da Vinci, Az örök élet, A bűvös kocka, A felszabadítók, Panoptikum, A ságó, Komédiások, Gösta Berling, Húsvét, Húsvéti legenda, Pehelyke.

A hangjátékok és a rádiós riportok egy része a nyomtatott médiában (Színházi Magazin, Rádióélet, Szivárvány, Tolnai világlapja, Dolgozók világlapja, Antenna) is megjelent. Az Eöry Kató albumában lévő vágatokon kívül a családi gyűjteményekben még további, mintegy kilencven írása található:

Némajáték; Látogatás Gorka Gézánál; Cirkusz; Furcsa párbaj; Nyolc óra két perc; Székely legenda; Látogatás a kémia birodalmában; Varieté; A ságó; Az ördög hegedőse; Panoptikum; Benvenuto Cellini; A nagypapa; A halál és a színésznő; Furcsa párbaj; Nóra egykor és most – Jókai nyomában; Szent Ilona; Heverő bölény; Leonardo da Vinci repülőgépe; Az örök ideál; Forr a tenger; Tarzan a rettenetes; A vándorszínész; Mi valósult meg Verne Gyula regényeiből? – Gyászbeszéd; Tavaszi beszélgetés Jávor Pállal; Harmadik csöngetés; Rádió propaganda, Egy orvos aki fest; Látogatás Márkus Emiliánál; Lajos Iván megszólal; Az oroszán szelídítő; Más a művész és más az anyagi siker; Don Juan – Auróra boreális; Látogatás a kaméliás hölgnél; Somlay Artúr; Van-e élet a csillagokban?; A repülő ember; Csillaghullás; A holló; Az utolsó szerep; A faun; Cortez; Ellák a

színpadon; A János templom festői; Cirkusz; Új Médea; A híd - A tanú; Maszk nélkül; Hans Meissner; Rosita Serrano; A bűvész; Az élő Buddha; Az igazolvány; A római híd; A múmia; A Borgiák mérgezett gyűrűje; Cholnoky Jenő; Színészeink sírjánál; Budapest hangja I.-és II. rész; III. Richard; Egy múltó pillanat; Utóhang a Hamlethez; Parányok a Titán árnyékában; Köd; Csepreghy a Nemzeti Színházban; Karády és Jávör a háló mellett; A kötél táncos; Rivaldafény; Cronin; Régi automaták; A telefonbandita; A titokzatos malom; Nevető stúdió; Egy történelmi vasárnap.

Szerteágazó tevékenységét a hangjátékok és a riportok mellett a nyomtatott sajtóba szánt cikkei és novellái is jelezték. A rádiós rendezés technikájáról korábban is jelentek meg szakmai írásai, tapasztalatait 1943-ban *Rádiórendezés c.* tanulmányában foglalta össze¹⁵⁴.

A rádiórendezés

Írásai a kommunista hatalom-átvételig szinte folyamatosan megjelentek, sőt még azután is, persze jóval ritkábban, olykor barátai neve alatt. Egy-egy hangjátékának vagy novellájának alapötlete későbbi nagyregényeinek (*Az ördög hegedőse*) forrásává vált.

Az ördög hegedőse címlapja

¹⁵⁴ Barsi Ödön: Rádiórendezés. Megjelent: Forrás - Irodalmi és kritikai folyóirat. 1943/4 sz.

Háborús évek

A sok munka ellenére nem lett vagyonos ember. Élete derekán három vágyálma volt: egy autó (ami már több barátjának kijutott addigra), egy kis nyaraló a Dunakanyarban (leginkább Verőcén a Duna parton, ahol kőfal védi áradáskor), és egy londoni utazás. Egyik sem teljesült. A sikeres és elismert rádiórendező, Barsi Ödön karrierjének beteljesülését a világháború meghiúsította.

1943-ban rendezőként még színre vitte Pécssett a *Húsvéti passiót* és az *Ellák* felújítását, és néhány műfordítása is megjelent (E.A. Poe: Őfensége levele és Mr. Simpson tévedése; E. Hoffman: Válaszúton). Ez utóbbiak nem bizonyultak sikeresnek, ellentétben az Alfa Kiadó által publikált életrajzi regényeivel (*Madagaszkár királya, Az ördöglovas, Játék a halállal*), amelyek szépírói stílusának jelentős fejlődését mutatták.

A regényekre továbbra is a főszereplők kalandos életének filmszerű bemutatása a legjellemzőbb, de a történeti háttér, a helyszínek ábrázolása hiteles, jól tükrözi az író alaposságát, olvasottságát is. A regények sikert arattak. Barsi Ödön ekkor már nem használja korábbi írói álneveit, ezzel is érzékeltetve, hogy átlépte a küszöböt, amely a ponyvairódmalmat a szépirodalomtól elválasztja. A kalandregények stílusából szerencsére megőrizte a sajátos hangulatot és a fordulatos cselekményszöveget. Ezek voltak azok a jellegzetes stílusjegyek, amelyek alapján a szakavatott stíluselemző oly könnyen felfedheti Barsi Ödön személyét az írói álnevek mögött.

A jobboldali éra alatt sokszor érte őt nemtelen támadás. Az egyik ilyen mocskolódásra nyilatkozatban válaszolt¹⁵⁵, amelyben az ismert E.A. Rodriguez álnevét is megtagadta.

„A *Magyarság* mai számában *„Barsi vagy Rodriguez?”* címmel egy cikk jelent meg, amely szerény személyemmel foglalkozik. A cikkíró elfelejtette ugyan nevét aláírni, de ennek dacára válaszolni kívánok a támadásra. Nem felel meg a valóságnak, hogy E.A. Rodriguez néven regényeket írtam, ezzel szemben tény, hogy fia vagyok néhai dr. Rodriguez Béla pénzügyi titkárnak, aki az orosz harctéren hősi halált halt. Idegen hangzású családi nevemért nincs okom szégyenkezni, s ha mégis Barsi Ödön néven szerepelek, annak oka kizárólag az, hogy a Színművészeti Akadémián, ahol színészi és rendezői diplomámat megszereztem, a belügyminiszteri rendelet értelmében magyaros hangzású nevet választottam. Eddigi irodalmi működésem bírálatát nem bízhatom a névtelen színészre, de talán elegendő, ha megemlítem azt a tényt, hogy a Rádió jubiláris irodalmi pályázatán, ezúttal én is névtelenül, megnyertem az első és második díjat. A névtelen színésznek arra a burkolt vádjára, hogy ő mint keresztény magyar színész nem juthat a mikrofon elé, azt üzenem, hogy minden tehetséges, keresztény színész szerepelt. s szerepel a Rádió statisztikájában, s nem csodálkoznék túlságosan, ha a cikkíró egy olyan színésszel volna azonos, akit az illetékes bizottság a mikrofon próbán alkalmatlannak minősített arra, hogy megszólaljon a mikrofon előtt. Barsi Ödön s.k.”

Írói pályafutásának csúcsát az 1944-ben megjelent, *Az ördög hegedőse* című, Paganini életén alapuló regényével érte el. A szerző a korábbi azonos témájú hangjátékára és novellájára építette fel regényét, amelyben a szereplők jellemábrázolása már szakavatott szépirodalmi stílusra vall, ugyanakkor a cselekmény változatlanul érdekfeszítő, gazdag drámai pillanatokban és fordulatokban. Vörösváry László kiadásban a könyv meghozta a várva várt szépírói sikert.

A fűszövegben a következőket olvashatjuk:

¹⁵⁵ Magyar Országos Tudósító (1929-1948) 1939. január 26.

„Barsi Ödön ezúttal tútesz magán is, amikor a világ valaha élt és valószínűleg utólérhetetlenül legnagyobb hegedűművészenek, Paganini életregényének megírására vállalkozott. A könyv olvasása nyomán végig kísérjük a fékezhetetlen olasz temperamentumú művész életét a genovai szegénysortól a világhír csúcsáig. ... Barsi Ödön regényében sokkal többet kapunk, mint egyszerű életrajzot. Egy darab történelem, a Napóleon utáni idők Európája elevenedik meg lapjain, színesen, mozgalmasan, élethűen és bepillantást nyerünk egy utólérhetetlen zenei lángész műhelytitkaiba is. Nevezetesebb fellépéseiről olyan hű művészeti ismertetéseket kapunk, mintha egy mai hangverseny beszámolóját olvasnánk.”

Apám Paganini életéről szóló regényének műfaji kiindulópontja anekdotikus, ám az ismert rövid történetekből Barsi Ödön historikus életrajzot, valóságos nagyregényt varázsolt. Ugyanakkor *Az ördög hegedűse* korántsem könnyű olvasmány, nem ponyvairadalom. Barsi Ödön az életrajz bemutatásán, a fontos történelmi események ábrázolásán túl megcsillogtatja zenei műveltségét is, amelyre részben a Színművészeti Akadémián tehetett szert. Az olvasó a könyvből sokféle zenei fogalommal barátkozhat meg, így például a kottákban szereplő tempóutasításokkal is. Megtudhatja, mit jelent a heves „allegro”, a lassú, bensőséges hangulatú „adagio”, a lágy „tremolo” vagy a szaggatott „staccato” stb. A regényt már nyilván nem a ponyvairadalom kedvelői olvasták: a mű főleg a művelt középosztály és a feltörekvő polgárság olvasmányélménye lehetett. Ugyanakkor nem lehet kizárni, hogy az igényes Barsi krimiket ismerők is érdeklődtek a szerző másfajta irodalmi munkássága iránt.

Apám utolsó, már a háború alatt megjelenő regénye az *El Dorado*¹⁵⁶, sok olvasónak volt, és maradt kedves ifjúkori élménye. Az író ekkor már maga is teljesen biztos volt abban, amit Lajos Iván pécsi egyetemi tanár az elhíresült *Szürke könyvében* megjósolt, vagyis hogy a háborút - a gazdasági adottságok miatt - Németország nem nyerheti meg. Barsi Ödön a regényben a főszereplővel azonosulva keresi az tökéletes boldogság felé vezető utat, és az Aranyországban az új Magyarországot vizionálja. Ami a regényben az inka papnő segítségével megvalósulni látszik, az a valóságban nem történik meg. Az *El Dorado*t 1997-ben a K.u.K Kiadó újra megjelentette, és ebből az alkalomból alkalmam volt beszélni apámról és munkásságáról a Magyar Rádióban¹⁵⁷. A regényt a Fapados Kiadó az író életmű sorozatában 2011-ben szintén kiadta.

Az El Dorado címlapja

A háborúba való belépéskor a Magyar Rádió tisztességes munkatársai válságos helyzetbe kerültek. Erről az időszakról magának az írónak a naplójából alkothatunk képet. A kéziratos *Naplótöredéket* Barsi Ödön *Északi fény* c. folytatásos regényével egybekötve a Fapados Kiadó publikálta 2012-ben. Barsi Ödön a rádió szakmai

¹⁵⁶ El Dorado: a legendák szerint a régi időkben a dél-amerikai Parime tó partján álló aranyváros. Az idők folyamán a tökéletes jólét, a maradéktalan boldogság metaforájává vált. - A szerk.

¹⁵⁷ 1997. május. Petőfi adó, Varsányi Zsuzsa riportja

munkájában a nyilas megszállás után nem akart tovább részt venni. 1944 tavaszától, a családjával együtt többnyire Verőcére vonult vissza. A Rádióra már ezt megelőzően is, jó ideje politikai nyomás nehezedett. Apám a naplójában számol be arról az esetről, amikor az egyik élő adásban Oláh György szélsőjobboldali publicistával került konfliktusba. A szovjet csapatok már közeledtek Budapest felé, amikor a Rádióknak sugározni kellett az imrédysta kormánnyal rokonszenvező *Egyedül Vagyunk* szerkesztőjének előadását. A baloldali érzelmű Barsi nehéz szívvel hallgatta a „szörnyű előadást”, és figyelmeztette Oláhot, hogy rövidesen lejár az adásra szánt idő, be kell fejeznie. „Oláh erre csak legyintett, majd elvörösödve és köpködve, a szavakat felcserélve elhadarta a szövegét. - Ugye, mégis végigolvastam a szöveget? – nézett fel ezzel végezvén. Mire Barsi így felelt: - Igen, de nem hallotta senki. A napló szerint Oláh dührohamot kapott, és talán fel is jelentette apámat..

A németek és hazai szálláscsinálók továbbra is reménykedtek Hitler „csodafegyverében”, hogy az még megfordíthatja a háború végkimenetelét. Barsi Ödön, aki attól tartott, hogy egy napon a Gestapo házkutatást tart a lakásán, a naplójának őrzését bizalmas jó ismerősére bízta az utolsó háborús hónapokban. A sors iróniája, hogy a naplónak csak a töredéke maradt fenn: a „felszabadulás” utáni időszak eseményeiről írt része elveszett. Az ötvenes években Barsi Ödönnek az ÁVH-tól is volt félni valója, ezért valószínűleg ő maga semmisítette meg a háború utáni időszakra készült jegyzeteket. A töredékes kézirat egy ugyancsak kéziratos novellával együtt (*Növények bolygója*) végül Szatmári Jenő István újságíróhoz került, aki a hetvenes években visszajuttatta azt az író családjához.

A nyilas hatalomátvétel napja, 1944. október 15-e megrázó élmény volt Barsi Ödön számára is. Naplójának szövege is félbeszakad, amikor a nyilasok benyomultak a VII-es stúdióba. A drámai eseményekről utólag több újságcikkben is megemlékezik.

Cikk a Világ 1945. június 6.-i számában

Barsi Ödön, szerencséjére, épségben hazajutott, és ezt követően már azért sem ment be a Rádióba, hogy amint azt korábban tette - a folyosó faláról egy-egy Hitler képet letépjen. Budapest ostromát a család a Ráday utcai lakás légópincéjében vészelte át. Utcai közelharcok zajlottak, az orosz katonák egyik házból a másikba gyakran a pincéken jutottak át. Az író ekkor már nem írt, de bátorsága és humora nem hagyta el. A nyilas háztömbbizalmi váratlanul bejelentette, hogy „nincs ok a félelemre, a németek már bevezették a magasfeszültséget a Nagykörúton”. Apám azonnal reagált: „Ez igen, az oroszok megfordulnak, és meg sem állnak Moszkváig”. Egy alkalommal sebesülte hoztak be az utcáról. Szilánk fúródott a térdébe. Egy ott lévő orvos karbidlámpa fényénél próbálta eltávolítani a szilánkot, de hiába. Barsi Ödön is üldözött barátja, aki egyébként a család pincerekeszében rejtőzködött, hordágyon vitte a septicus sérültet át az Üllői úti klinikára. Útközben a légi

riadóknál le-lestették a hordágyat, és beszaladtak valamelyik kapualjba. A kapualjmódszer később is bevált, amikor Barsi Ödön már az oroszok „malenkij robot”-ja elől kényszerült menekülni.

Újrakezdés

1945. június 26.-án Barsi Ödön cikket írt a Világ c. lapba. Az írás apropóját az adta, hogy „*sok esztendei némaság után végre Lajos Iván¹⁵⁸ is megszólalhat a magyar rádióban.*” A cikk alkalmat adott arra is, hogy benne Barsi Ödön megfogalmazza saját nézeteit a háborúról, a dicstelen szerepről, amelyet Magyarország - kivált a német megszállás után - a „szörnyű világégésben” játszott.

„*Most átment rajtunk is a háború, nem fölöttünk, hanem a testünkön. Lerombolt házak, felrobbantott hidak és halottak jelzik azt az utat, amelyen a németek visszavonultak, hogy aztán letegyék a fegyvert a győztes hatalmak előtt... Nem volt még ilyen rettenetes háború! És mi ebből kimaradhattunk volna! „ - kesereg a szerző, majd így folytatja: „Lajos Iván nagyon jól tudta, mi vár rá, ha a németek oldalán indulunk a háborúba. ... kétszer is alkalmunk lett volna elnyomóink ellen fordítani a fegyvert: 1944. március 19.-én és október 15.-én... Ebben az időben már sokan megértették Lajos Iván figyelmeztetését, mégis kevesen akadtak, akik szembeszálltak a németekkel.” Cikkét így zárja: „Becsületes, magyar szándék vezette Lajos Ivánt, amikor kis könyvét megírta, és örökké sajnálhatjuk, hogy ezt a bátor figyelmeztető hangot elnyomta az ágyuk dörgése, a tankok dübörgése és a stukák zúgása.”*

A Magyar Rádió a budapesti harcok befejeztével romokban volt. Barsi Ödön részt vett a romok eltakarításában. Hamar átesett az igazoló bizottságok szűrőjén, és még márciusban Ortutay Gyulával¹⁵⁹ együtt Debrecenbe utazott, hogy az ideiglenes nemzeti kormány tagjaival tárgyalva megteremtsék az újrakezdés anyagi és technikai feltételeit. Barsi Ödönt főrendezőnek nevezték ki. Belépett a Szociáldemokrata Pártba. Még írt és rendezett hangjátékokat, de lélekben egyre jobban távolodott a rádiós munkájától. Az új diktatúra által meghirdetett kulturális fordulat nem volt ínyére. Ortutayt a Magyar Központi Híradó Rt. elnöki posztján Barcs Sándor követte. 1949-től, a Rajk-per lezárása után, fokozatosan teret nyert a Révai-féle kultúrpolitika¹⁶⁰. Ekkortól egyre jobban érvényesültek a felülről jövő diktátumok, napirendre került és egyre szigorúbbá vált a munkatársak politikai múltjának vizsgálata. Barsi régi kollégáját, Kilián Zoltán újságírókat nyugdíjazták, Pluhár István, a kitűnő sportriporter, a hatóságok szemében megbízhatatlanná vált. De a háborút követő két-három év alatt, amíg még a demokrácia szabad levegője töltötte be a Kárpát-medencét, Barsi Ödön még dolgozhatott, színházi rendezésekre kérték fel, és regényei is megjelenhettek.

Közvetlenül a háború után, 1945-ben jelent meg Barsi Ödön háború utáni legújabb műve, a *Vihar London felett* c. könyv. A regény izgalmas háborús történet, amely a korábbi kalandregényeket idézi, de nem jelent

¹⁵⁸ Lajos Iván (1906-1949) pécsi jogtudor, közi. 1939-ben Pécsen jelentette meg nagy feltűnést keltő, s a hatóságok által elkobzott *Németország háborús esélyei a német szakirodalom tükrében* c., később általánosan a „szürke könyv”-ként emlegetett munkáját, amelyben bebizonyította, hogy a küszöbön álló második világháború óhatatlanul Németország vereségével fog végződni. Mauthausenbe hurcolták, onnan 1945 nyarán hazatért, rá egy évre azonban *eltűnt*, három évvel később egy szovjet-kazah büntetőtáborban meghalt. (A Wikipédia nyomán.)

¹⁵⁹ Ortutay Gyula (1910– 1978) néprajzkutató, politikus, az MTA tagja. A háború alatt részt vett az ellenállási mozgalomban, 1945 januárja és 1947 márciusa között a Magyar Rádiót és a Magyar Távirati Irodát integráló Magyar Központi Híradó elnöki tisztét töltötte be. (A Wikipédia nyomán.)

¹⁶⁰ A demokratikus Magyar Rádió bölcsőjénél (1945–1949) <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/501.html>

visszalépést az írói fejlődésben. A regényt az elmúlt években újra kiadta a K.u.K, az Anno és a Fapados Kiadó, továbbá a Hangos Könyvek sorában is megjelent, így tehát a legismertebb Barsi Ödön regénynek tekinthető.

Vihar London felett címlapja

„Az író és a színész szerencsésen kevert fantáziájával állítja eléink a történelem legvéresebb alakját, Hitlert”, kezdi a korabeli méltató. „Mint színészt látja a rossz ripacso, aki tetszeleg önmagának, aki az ostoba, kritika nélküli tömegek előtt ‚alakítja’ szerepét. ... Érdékfeszítő detektívregények izgalmas kalandjai elevenednek meg előttünk. A könyvnek ezek a fejezetei Barsinak, a detektívregény-írónak specialitását dicsérik. Sok érdekes és izgalmas detektív kalandot olvastunk már tőle. Most érdeklődése a komolyabb dolgok felé fordul, aminek őszintén örülünk. A ‚Vihar London felett’ mindenesetre fejlődést jelent Barsi munkásságában”, fejezi be találóan a recenzió (E. I.).

A regény megírásába Barsi már a háború alatt hozzáfogott amikor még a V1 és V2 rakéták telepítésének helyéről pontos adatok nem álltak rendelkezésére. A regényben most Barsi Ödön - D'Artagnan bőrébe bújva - visszaszerzi a háborús Angliának a német V-rakéták legszörnyűbbjének tervrajzait. Az író érzékletesen mutatja be szereplőinek mögöttes tulajdonságait. Egy ponton az angol újságíró, Craig találkozót erőszakol ki Montgomery tábornaggal, akinek felteszi a megválaszolhatatlan kérdést: „Mikor kezdődik a döntő támadás?” Barsi természetesen tisztában van vele, hogy ilyen kérdésre nem szabad válaszolni, hiszen ez katonai titok, de éppen ezzel érzékelteti a fiatal újságíró lobbanékonyágát, természetes türelmetlenségét, csillapíthatatlan békevágyát.

A „Vihar London felett” sikere nyomán Barsi kísérletet tett arra, hogy művét angolszász nyelvterületen is megjelentesse. A kialakuló hidegháborús helyzetben próbálkozása sikertelen maradt. Korábban a detektívregényeinek megjelentetése a skandináv országokban a háborús események miatt ugyancsak nem valósulhatott meg. Szintén 1945-ben jelent meg a Vörösváry Kiadónál az Álomfickó meséi című mesekönyve, amely ugyancsak nagy sikert aratott. Az illusztrációkat felesége, Szeleczy Piroska készítette. A mesekönyvnek nagy sikere volt. Barsi Ödön már írta a következő mesekönyvet, amelyhez az illusztrációkat ismét felesége készítette.

Álomfickó meséi címlapja

1946-ban második díjat nyert a Munkáskultúra Szövetség hangjáték pályázatán. Az első díjat Palotai Boris „Féltékenyek” című rádiódramája, a második díjat pedig, Barsi Ödön a rádió főrendezője, „Építsünk, fiam?” című hangjátéka kapta.

Biztató volt, hogy 1946-ban megjelenhetett az *Indiánok a Dunán* és az *Üstökös* című regénye a Forrás kiadónál. Az *Egy lélek visszatér* (1947 Pécs, Téka) című regényében visszatért kedvelt fiatalkori olvasmányainak hőseihez és íróihoz. De ez már nem a krimi író Rodriguez kései alkotása, és nem csupán a tudományos fantasztikus irodalom művelőjének az írása, amelyben a fantasztikum ürügyén elevenedhetnek meg a klasszikus külföldi bűnügyi irodalomból jól ismert figurák. Korát megelőző regényről van szó: ahogy az író eddig legmélyrehatóbban tanulmányozó, és a parnasszusi besorolását megadó irodalomtörténész *Benyovszky Krisztián* tanár írja¹⁶¹, Barsi ezen műve alighanem az első magyar „crossover” regény.

Az eredeti kiadás fülszövegében ezt olvashatjuk: *„Az író lebilincselően érdekes regényében egy izgalmas férfiélet történetét mondja el magasrendű irodalmi eszközökkel. Egy ember meghal, halálának körülményei tisztázatlanok. A lélek érzi, hogy erőszakos halállal halt meg és elindul, hogy megkeresse gyilkosát. Megérkezik az árnyak klubjába, ahol a világirodalom klasszikus detektívfigurái a maguk egyéni, sajátos módszerével bogozzák ki halálának rejtélyét. Ott látjuk Sherlock Holmestól Arsen Lupenig a világirodalom minden nagy mesterdetektívjét. Az izgalmak feszültségén kívül ez az írás mély és emberi humorral van átszőve. A kitűnő író legértékesebb alkotása”.*

Benyovszky kitér a dialógusok gördülékenységére, amely igazolja, hogy a regény szerzője tapasztalt színházi rendező és hangjátékíró, kiválóan ismeri a korabeli filmkultúrát és irodalmat. Ismertetését így fejezi be:

„... Úgy gondolom, hogy az Egy lélek visszatér c. regényt nemcsak a magyar ponyva (s azon belül is a krimi), hanem tágabban az irodalmi crossover klasszikusai között kell számon tartani, amely [könyv] csak az nyelvi elszigeteltség miatt nem vált szélesebb körben is mintaadóvá. Magyar hatástörténeti esélyeit pedig hozzáférhetetlensége és a kiadását követő korszak ponyvaellenes kultúrpolitikája rontotta le fokozott mértékben. Bár kockázatos ilyet mondani, de talán még angol fordításban is „működőképes” – [a] mai igényeket is kielégítő, széles olvasóközönséget megszólítani képes, szellemesen szórakoztató, fordulatos szöveg válhatna belőle. Mindenesetre a klub titkára helyében én nem haboznék szélesre tárnai az ajtót, ha egy Barsi Ödönként bemutatkozó árny kérne bebocsátást az exkluzív társaságba”.

Ceterum censeo: Barsi Ödön a magyar detektívirodalom immár felkent, klasszikus szerzője, amit életművének ez a szelete messzemenőig igazol, mi több, a szerző bátran csatlakozhatna a könyvében szereplő detektív hírességekhez.

Egy lélek visszatér címlapja

¹⁶¹ Benyovszky Krisztián: A Morgue utcától a Baker Streetig –és tovább. Kalligram Könyv- és Lapkiadó Kft. 2016. .

Barsi Ödön egy másik irodalmi műfajban is megcsillantotta tehetségét. A még 1944-ben írt *Űrhajó* cselekménye világűrutazásról és a Mars bolygón zajló háborús eseményekről szól. Regényével a tudományos fantasztikus irodalom egyik első hazai művelője lett. Tevékenységének jelentőségét e téren csak jóval később ismerték fel.

Az Űrhajó címlapja

A sci-fi amúgy nem volt teljesen új elem Barsi Ödön témaválasztásában, hiszen már a Tarka Regénytárban megjelent *Amazonász titka* és a *Gyilkos fák szigete* is ide sorolható, mi több, az *El Dorádóban* is található fantasztikus elem (az őshüllők megjelenése az Aranyország felé vezető úton). Rendezőként is volt már hasonló feladata: 1939-ben Aldo Franco Pessina *Az éter hajósai* című háromrészes hangjátékát rendezte, amely egy űrrakéta emberáldozatokkal is járó kísérleti kilövéséről szólt. Az űrhajó utasai a csillagász Fábián Miklós, Török Sándor a mérnök, Márton Jenő a geológus, Jávör Dénes az orvos és Törtely Anna az ünnepelt színésznő. Barsi Ödön a cselekményben ezúttal Fábián Miklóssal azonosul, az ő szemével írja le mindazt, amit ember addig közelről nem láthatott. Könnyű volt elképzelnie a rakéta belsejét olyasminek, mint a rendezői fülkéje a stúdióban. A könyvből terjedelmes idézeteket társított fotóihoz Fejér Zoltán fotóművész, amelyek a *Fotóművészet* c. képes lapban jelentek meg 2004-ben. A cikkét angol fordításban 2006-ban a *Photoresearcher* is leközölte. A sors fintora, hogy ez az egyetlen szöveg Barsi Ödön munkásságában, amely angolul is olvasható. Színházi rendezőként 1948-ban még volt alkalma bizonyítani: *A három testőr* dramatizálásával a szegedi nemzeti színházi ősbemutaton (D'Artagnan szerepében Pataki Jenő) szép sikert aratott. A rádiós rendezés technikájáról korábban is jelentek meg szakmai írásai, tapasztalatait 1943-ban *Rádiórendezés* c. tanulmányában foglalta össze¹⁶².

Nyugdíjban

Ha megfogadja egyik barátjának a tanácsát, és 1948-ban apám is belép a Kommunista Pártba, továbbá, ha nem tiltakozik az ellen, hogy egy újság számára Rákosi Mátyással együtt fotózzák le a Rádió udvarán, feltehetően még egy darabig megtarthatta volna az állását a Rádióban. Ám - talán szerencséjére - „ismert szívbetegségére való tekintettel” negyvennégy éves korában nyugdíjazták. A régi rádiósok közül sokan sokkal rosszabbul jártak. A Szociáldemokrata Párt is kizárta soraiból, mielőtt a Párt beolvadt volna a Magyar Dolgozók Pártjába. Mindez korántsem kedvetlenítette el, hiszen a párt árulóit ugyanúgy megvetette, miként korábban a nyilasokat. A

¹⁶² Barsi Ödön: Rádiórendezés. Megjelent: Forrás - Irodalmi és kritikai folyóirat. 1943/4 sz.

nyugdíját is el akarták venni, azzal vádolták meg, hogy a Turul Szövetség¹⁶³ fővezére volt. Szerencsére bizonyítani tudta, hogy tagja sem volt a mozgalomnak.

Ám mégis sok volt a rovásán. 1936-ban megjelent, *Az alcazari máglya c.* kisregényében a következő sorok szerepelnek:

Az alcazari máglya címlapja

„- *Mi lesz most velünk?* - *suttogta a lány, és irtózva bámult a szőnyegen heverő emberre. A parancsnok sárga arca most még inkább arra a Lenin-maszkra hasonlított, amely ezer és ezer példányban díszíti a komintern ügynökeinek lakásait.*”

A fenti sorokat, az Országos Széchenyi Könyvtárban az apám ellen bizonyítékokat gyűjtő ismeretlenek - a köteles példányok épségét sem kímélve - színes ceruzával aláhúzták, és felkiáltó jellel látták el. Nyilván úgy gondolták, hogy Barsi ezzel elítéli a bolsevizmus spanyolországi behatolását. *Az úszó halál c.* krimijében szerepel egy Dimitrij Szergej nevű veszedelmes orosz kém. A köteles példányt korábban valaki kiemelte a könyvtári állományból. Könnyebben találtak volna bizonyítékot apám állítólagos szovjet ellenességére, ha elolvassák az 1941 novemberében, az Antenna c. képes újságban megjelent novelláját (A titokzatos malom), amely az orosz-finn háború egyik epizódjáról szól. A novellát olvasva nem lehet kétséges, hogy a szerző szimpátiája az orosz túlerő ellen küzdő finneket kíséri. Bár Apámnak a rádiós munka fölöttébb hiányzott, baráti és családi körben soha nem tagadta, hogy a kor kötelező témáiról - a termelőszövetkezetekről, az élmunkásokról, a sztahanovistákról, stb.- készülő sematikus hangjátékok rendezéséhez már amúgy sem lett volna kedve. Nyugodtan mondhatta ezt az az ember, aki élete során a hangjátékaiban és novelláiban a világirodalom és a művészet széles spektrumát tárta a hallgatóság és az olvasó közönség elé.

Apám testi-lelki jó barátját, a meggyőződéses demokratát, dr. Németh Antalt¹⁶⁴ még a nyilasok állították félre 1944-ben. Ám az új diktatúra sem engedte dolgozni azon a területen, amelyhez a legjobban értett: 1945–1956 között nem rendezhetett. Az ellenlábasok nem felejtették el, hogy a harmincas években, az egyik rendezésében egy nagyméretű Lenin-portrét állíttatott fel háttér díszletnek. Az ötvenes években a Népművelési Intézetben foglalkoztatták, de feleségével együtt igen méltatlan anyagi körülmények között kellett élniük. Csak 1956 után rendezhetett újra Kaposvárott, majd Kecskeméten és Pécsen is.

Apám a nyugdíjából nem tudta volna eltartani a családot, ezért felesége is munkát vállalt a Rimanóczy

¹⁶³ A Turul Szövetség a Horthy-kori Magyarország legjelentősebb egyetemi ifjúsági szervezete 1919 és 1945 között. Jobboldali radikális alapállás, keresztény-nemzeti gondolkodás, militarizmus, trianoni revizionizmus és antiszemitaizmus, a zsidóság visszaszorítására irányuló törekvések jellemezték. (a Wikipédia nyomán).

¹⁶⁴ Németh Antal (1903-1968) rendező, egyetemi tanár, színházigazgató, színháztörténeti író. 1935-től 1944-ig a Nemzeti Színház igazgatója volt. Rimanóczy Gyula (1903-1958): Ybl- és Kossuth-díjas építész, a magyar modernista avantgárd építészet kimagasló alkotója.

Gyula¹⁶⁵ vezette Középület Tervező Vállalatnál. Ő maga fizikai munkával is próbálkozott: egy éven át szemet árult Soroksáron. 1951-ben hangjátékokat juttatott ki a Szabad Európának Münchenbe, természetesen anonim módon. Elvértve itthon is megjelenhetett egy-két cikke az Új Emberben vagy a Természettudományos Közlönyben¹⁶⁶. Baráti társasága változatlanul tartotta benne a lelket. Rendszeresen találkozott Supka Gézával¹⁶⁷ szabad kőműves páholyában¹⁶⁸, volt rádiós barátaival, dr. Németh Antallal, Dálnoky János újságíróval, Kulin György csillagással¹⁶⁹, akinek a révén a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat (TTIT) Asztronautikai Bizottságának író tagja lett.

Az 1956-os forradalom előtti hónapokban ismét nagy kedvvel fogott hozzá egy filmforgatókönyv írásához. Kedvenc Jókai regényének a Kőszívű ember fiainak filmváltozatát André bátyjával közösen már régebben is tervezték. A forgatókönyv végül fiókban maradt, egy példányát a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár őrzi.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc első napjait nagy lelkesedéssel üdvözlölte. A régi rádiós kollégái a lakásán is felkeresték, be akarták vonni a Rádió újonnan alakítandó vezetésébe. Nem vállalt szerepet, nem exponálta magát. Apám, ahogyan annak idején Hitler vereségét is biztosra vette, előre látta az 56-os forradalom és szabadságharc bukását is. Biztos volt benne, hogy a rákövetkező megtorlás a családját is érintené. Nem óhajtott a mártírja lenni az újabb nemzeti tragédiának.

Ám nem gondolt arra sem, hogy elhagyja az országot. Akkor sem, amikor megtudta, hogy André fivére a feleségével együtt disszidált. A forradalom és a szabadságharc bukása azonban mély keserőséggel töltötte el, ami csak akkor csillapodott, amikor fiát - engem - 1957-ben felvettek a budapesti orvos-egyetemre. Újra írni kezdett, noha kedvenc írógépét korábban eladta. Ceruzás írásai, néhány kivételtől eltekintve, ugyan nem kaptak nyilvánosságot, de életkedve némileg visszatért. Élete utolsó éveiben asztrológiával kezdett foglalkozni. Volt rá bőven ideje, mert írásai akkor már jobbra a fiókban maradtak. Pedig a fiókok sok kincset rejtettek, amint ez a rendszerváltást követő években már kiderülhetett.

A *Szárnyas penge* c. regényt a Fapados Kiadó a Barsi Ödön életmű sorozatban, a *Növények bolygója* c. novellát a havonta megjelenő Új Vénusz sci-fi képes újság jelentette meg 1991-ben.

A Szárnyas penge címlapja

¹⁶⁵ Barsi Ödön: Régi automaták. Természettudományos Közlöny 1957.

¹⁶⁶ Barsi Ödön: Régi automaták. Természettudományos Közlöny 1957.

¹⁶⁷ Supka Géza (1883 – 1956) magyar régész, művészettörténész, író, újságíró, az MTA levelező tagja. Dálnoky János (1916 – 1975): szerkesztő,

¹⁶⁸ Supka 1910 óta töltött be vezető pozíciókat magyarországi szabadkőműves páholyokban. 1946-ban az újjáalakult Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy nagymestere. E posztjáról 1949-ben lemondott, de a szabadkőművesség 1950-ben bekövetkezett betiltása után is, haláláig „kőművesnek” tartotta magát. (A Wikipédia alapján)

¹⁶⁹ Kulin György 1905 – 1989) magyar csillagász, számos kisbolygó és egy üstökös felfedezője.

Szatmári Jenő István újságíró¹⁷⁰ már 1973-ban felhívta a figyelmet az Űrhajóra és a szerző látnoki jóslataira az atombombáról és az interkontinentális rakétáról¹⁷¹. A regényt Barsi még jóval az első kísérleti robbantások előtt írta meg¹⁷².

Apám egyébként komolyan hitt a csillagoknak a Földre gyakorolt hatásában, ami közvetve emberi sorsokat is befolyásolhat. A *Vihar London felett* c. regényében szerepel Hornus Waldemar asztrológus professzor, egy remek figura, akinek képtelen fantazmagóriái és bizarr jóslatai az olvasót hol megmosolyogtatják, hol elborzasztják. Apám talán saját gondolatait adta az asztrológus szájába, amikor az ezt mondja: „*A csillagok nem hazudnak: A jövődőt pontosan felírták az égi kezek az állatövi jegyekre, a bolygók pályáira ... Csak éppen művészet kell ahhoz, hogy valaki kiolvassa az égi rúnák próféciait a csillagos ég útvesztőjéből...*”

Amikor Apám a család és ismerősök számára horoszkópot készített, az ismert születési adatok alapján gondosan lemérte vonalzóval a csillagok és a bolygók állását, osztott, szorzott, bonyolult matematikai műveletekkel készítette számításait. Úgy emlékszem, a saját horoszkópját soha nem csinálta meg...

Utolsó kéziratos mesekönyve, *Az erdő meséi* posztumusz kiadásban jelent meg 2013-ban. A mű hangulata jól tükrözi az író lelkiállapotát, aki a publikálási lehetőségeitől csaknem teljesen megfosztván, - mint oly sokan mások - meseírással vezette le érzéseit, és jelezte ily módon kényszerű elfordulását a való világtól.

Egyik írása mégis átjutott az egyébként mindenre gondosan figyelő állami cenzúra szűrőjén. Tímár József, a kor egyik legnagyobb színészegyenisége volt. Apám is nagy művésznak tartotta, olyannak, aki szerepeit teljes átéléssel, minden hamis pátoz nélkül játszotta el. Tímár a főszereplője volt Harsányi Kálmán *Ellák* c. drámájának, amelyet apám rendezett 1937-ben. A színész, akit a nyilas érában is nemzetgyalázással vádoltak, a háború utáni új rendszernek sem volt a kedvence. 1949 szilveszterén, már kissé kapatosan, a Magyar Színházban provokatívan szavalta el a Szózatot, emiatt félreállították, és egy ideig nem léphetett színpadra. 1960-ban, már nagybetegen játszotta el a Nemzetiben *Az ügynök halála* főszerepét, ezzel búcsúzott a közönségtől. Röviddel ezután meghalt. Apám jelen volt a temetésén, és annak hatására írta meg *A gyászbeszédet*, amely az egyik napilapban jelent meg. Nevek az írásban nem szerepelnek. A halott személyéhez kétség sem fért, de az olvasók tévedhetetlenül tudhatták azt is, hogy ki a gyászbeszédet tartó „epigon”, akinek torz jelleméről ez az írás szólt. Egy rövid, jellemző részlet a cikkből: „... Mindenki sírt: tisztelők, barátok, kritikusok egyaránt... Az epigon pedig rendületlenül beszélt, dicsérte az elhunytat, de ha erre alkalom nyílt, a saját személyét is megemlítette. Elmondta, mennyire szerette a mester, mennyire a rokonának érezte, és közben makacsul azokra a szerepekre gondolt, amelyek most már bizonyosan őt illetik. ... Ezen a délutánon minden a mester emlékét hirdette a temetőben: a fák, a bokrok és a síró emberek. - Az epigon azonban csak a saját arcát nézte, azt a széles, mongolos arcot, amely ott tükröződött előtte a szélvédőüvegen. Olyan elégedett volt önmagával, mint talán még soha. - Ma megint isten voltá!!! - suttogta mámorosan a tükörképének.”

Az „epigon” - ha a mai olvasó netán még nem találta volna ki: Major Tamás (1910 - 1986), a Nemzeti Színház akkori igazgatója, majd főrendezője, egy ideig országgyűlési képviselő, magas beosztású pártfunkcionárius. Színházi működése korszakos, de ellentmondásokkal teli, írja róla a Wikipédia.

¹⁷⁰ Barsi Naplója és néhány kézirata Szatmári jóvoltából került vissza a családhoz.

¹⁷¹ Szatmári Jenő István: Magyar H.G.Wells, vagy történelmi rejtély? SF tájékoztató 1973, 36-38.

¹⁷² Az első nukleáris kísérleti robbantásra 1945. július 16-án, az új-mexikói Alamogordoban (USA) került sor. (Wikipédia)

Utóélet

Apám korai halálát 1963-ban, Tímáréhoz hasonlóan, szintén alattomos betegség okozta. Magam, mint szigorló orvos, tehetetlen tanúja voltam szenvedéseinek. Halálát követően másfél évtizedig munkássága csak családi körben került szóba. Egyszer ugyan hívta valaki anyámat Bécsből, hogy kölcsönkérje a *Madagaszkár királya* című regényt, amelyből film-forgatókönyvet szerettek volna írni. Nem járt az illető szerencsével: Barsi Ödön regényeiből a család birtokában mindössze három maradt.

A hetvenes években gondoltam először arra, hogy apám regényeit összegyűjtöm. Öt év alatt sikerült szívós munkával megszereznem a könyveket. Sokaktól - könyvgyűjtőktől, lelkes olvasóktól - kaptam segítséget. Szász Mihály, szegedi zeneszerző, éveken át postázta számomra gyűjteményéből a Filléres Tarka Regény sorozatban álnéven írt Barsi Ödön művek másodpéldányait. Manapság az új kiadásokból apám műveinek zöme már fellelhető az Országos Széchényi Könyvtárban: az eredeti köteles példányok az évek során kézen-közön eltűntek. A puha diktatúra alatt már újra lehetőség nyílt a krimik kiadására. A dr. Rapcsányi László¹⁷³ szerkesztette „Sárga regények” köteteiben először külföldi írók műveit, majd Rejtő Jenő humoros regényeit publikálták, végül az olvasók által türelmetlenül várt Rodriguez regényekre került a sor. A „Sárga regények” köteteiben a *Számum*, *A kőkoporsó titka* és a *Sátán bábszínháza* jelent meg. A szerkesztők így fogalmazták meg törekvéseiket a könyvek fűlszövegében:

„Elrongyolódott, régi filléres regényekből szerkesztettük ezt a sorozatot. Újra olvashatjuk apáink, nagypapáink kedvelt időtöltését, a két világháború között feltűnt izgalmas, fordulatos légiós, bűnügyi, vadnyugati, kalandos, kém stb. történeteket. Minden írást eredeti, teljes szöveggel közlünk, ahogyan annak idején a Friss Újság színes regénytára, a Gong, a Pesti Hírlap könyvek, a Szivárvány, a Tarka Regénytár, a Tolnai regénysorozat, az Új élet regénytár, a Világvárosi regények stb. sorozatokban megjelent. A filléres regények írói a műfaj divatja szerint idegen álnevek mögé bújít magyar írók, újságírók, olykor tudományos férfiak. Anélkül, hogy a kisregényeiket értékükön felülre emelnénk, megállapíthatjuk, hogy sok eredeti megoldás is felbukkan ezekben, s ha valamely világnyelven íródtak volna, még az átlagosak is adhatnának alapötletet a moziban és a televízióban vetített hasonló témájú történetekhez. Néhány magyar szerző munkája a tudományos-fantasztikus regények és filmek között is megállná a helyét.”

A regények szerkesztése során dr. Rapcsányi interjút készített özvegy Barsi Ödönnel¹⁷⁴. Így kezdődött a Rodriguez / Barsi regények reneszánsza, amely több művének többszöri újra kiadását, végül az egész életmű (90 regény) digitalizált formában való megjelenését eredményezte.

Néhány az új kiadások címlapjai közül

¹⁷³ Rapcsányi László (1925 – 2013) Kazinczy-díjas magyar író, újságíró, ügyvéd,

¹⁷⁴ Régen találkoztunk 1985 IV 18. Kossuth adó.

2005-ben meglepődve olvastam az interneten Révész Béla politológus szakdolgozatát¹⁷⁵, aki tanulmányában idézi a hatvanas évek elején a Belügyminisztériumban *Az 1956. évi magyarországi ellenforradalom az állambiztonsági munka tükrében* címmel készült elemzést. Az anyagban szerepel egy összesítés azokról az 1956-ban működő illegális szervezkedésekről és csoportosulásokról, amelyekről a BM operatív szervei tudomással bírtak. A jegyzékben apámról a következőket írják: „Barsi Ödön egy szervezkedés vezetője volt. Kapcsolatot tartott a „SZER”-rel. Kémanyagokat és hangjátékokat juttattak ki. Kapcsolatai közé tartozott Fertsek Elza tanítónő.” (Utóbbi neve helyesen: Fertsek - BB.) Időközben lehetőséget kaptam, hogy a Történeti Hivatalban tanulmányozhassam a BM családomat érintő szigorúan titkos anyagait.

A Rodriguez testvérek (Barsi Ödön és Rodriguez André nagybátyám) megfigyeléséről szóló iratokból egyáltalán nem derül ki, hogy apám bármiféle szervezkedésnek vezetője lett volna. Csak annyi tudható, hogy többször megfordult a szintén megfigyelt Supka Gézánál (róla korábban említést tettem.) Tény viszont, hogy a hangjátékok eljutottak a müncheni címre, és elhangzottak a rádióban. A felvételeket sajnos nem tudtam megszerezni. Fertsek Elza írónőt, iparművészt apám valóban jól ismerte, és talán ő vitte magával egyik kiállítása alkalmával Münchenbe az inkriminált hangjáték-felvételeket. A családukat minden esetre a fentiek miatt nem érte bántódás, és szerencsénkre a névmagyarosításnak köszönhetően nem derült fény a rokonságomra a disszidens Rodriguez André nagybátyámmal. Így hát 1957-ben (igaz, maximális pontszámmal) felvételt nyertem az egyetemre, sőt 1964-ben turista útlevelet is kaptam Nyugat-Németországba.

Apám szellemi örökségét több évtizede igyekszem ápolni és őrizni, mert azt rendkívül értékesnek tartom. Regényei nem sorolhatók egyértelműen a ponyvairodalomhoz, hiszen azokban korábbi és aktuális olvasmányaira, valamint a világ releváns eseményeire reflektál. Prózájában rendkívül kiművelt, élete végéig önmagát állandóan alakító, tökéletesíteni igyekvő művész képe tárul elénk. Írásait csak az értékelheti igazán, aki olvasmányai vagy a saját tapasztalatai révén maga is részt vett az adott eseményekben vagy tud azokról a reflexiókról, - legyen szó akár könyvekről, zeneművekről, fontos történelmi eseményekről -, amelyeket a szerző újra és újra felvillant. Írásomhoz sok bátorítást és segítséget kaptam dr. Ács Pétertől (ELTE), aki egyik konzultációm alkalmával megkérdezte: tudom-e, hogy apám miről szeretett volna még írni élete alkonyán. Tudom-e, hogy milyen témát választott volna? Nos, a tarsolyában még bizonyára sok téma, ötlet lapult. Élettapasztalatából és korábbi novelláiból, hangjátékaiból merítve lett volna elegendő anyaga egy nagyobb lélegzetű regény megírásához. Mi nem kérdeztük, és ő nem mondta el. Régi írásai között keresgélvén egy kéziratban maradt kis novellára bukkantam. Elgondolkoztam: vajon mi járhatott a fejében, amikor ezt írta. A következő oldalon közreadom a rövid elbeszélést. Talán választ kapunk belőle a fel nem tett kérdéseinkre.

Összefoglalás

A szerzők a családi tulajdonban lévő dokumentumok alapján megkísérik ismertetni Barsi (Rodriguez) Ödön életét és munkásságát, amelyről mostanáig nem jelent meg átfogó tanulmány. Lépésről lépésre követik emberi és művészi fejlődését a kezdetektől egészen a sikeres önmegvalósításig. A katonaiskolai növendékről kiderül, hogy kiváló versmondó, és érettségi után azonnal felveszik a Színművészeti Akadémiára, ahol 1929-30-ban először

¹⁷⁵ Révész Béla 1996 Manipulációs technikák a hidegháború korai időszakában (Magyarország és a Szabad Európa Rádió 1950-1956)

színészi majd rendezői diplomát szerez. A Nemzeti Színházban, majd erdélyi színházakban lép fel. Figyelmét felkelti a magyar rádiózás beindulása, és bátyja, Rodriguez Endre filmrendező biztatására hangjátékok írásával próbálkozik. Írói tehetsége a fivérével közösen írt detektív- és kalandregényekben hamar megmutatkozik. Barsi Ödön már ekkor egy rendező szemével igazgatja szereplőit, és szövi a cselekmény fonalát. Gyakran maga is azonosul a szereplők valamelyikével. A Magyar Rádió tízéves jubileumára hirdetett hangjáték pályázaton az első és második díjat is elnyeri. A rádiórendezés mellett színpadi rendezései is sikeresek. A hangjátékok írása, rendezése, drámaírók műveinek rádiószínpadra való adaptálása során széleskörű műveltsége tovább mélyül. Regényei fokozatosan irodalmi magaslatra emelkednek, miközben megőrzi fordulatosságukat. Pályája és sikerei csúcspontján azonban karrierje derékba tör: egy vészterhes időszakot követő diktatórikus rendszerben a kezéből kiveszik a mikrofont és a tollat. Napjainkban eljött az idő, hogy regényeinek megjelenését követően az emberi és művészi rehabilitációja is napirendre kerüljön. Irodalmi hagyatékának számba vétele, katalogizálása jelenleg is folyik a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Kéziratait, néhány személyes tárgyával együtt a Múzeum vette át megőrzésre.

A nyitott ablak

Nagymama az ablaknál ült. Haja fehér volt, az arca ráncos és mindkét szemére hályogot vont a kénytelenkedő idő. Egy emberöltőn keresztül tanított az iskolában, most azonban tehetetlenül ült a rozszart karosszékből. A napsugarak átszűrődtek a fák lombjain és a színes fényjátékot ő is érzékelte. Időnként ellenzót formált a kezéből és úgy bámulta a furcsa, szeszélyes foltokat, melyek az ég kékjét és a napfény sárga ragyogását lopták be a zöld lombok közé.

- Ott egy nyitott ablak van – mondta egyszer határozottan.

Elnézően mosolyogtam. - Tévedsz, nagymama... Nincs ott semmiféle ablak.

- De hiszen tisztán láttam, - makacskodott – az ablaknál emberek ültek, fehér hajú öreg emberek...

Megsimogattam ráncos, petyhüdt kezét. Végtelenül kedves volt az arca. Bár szeméből kihuny a fény, és szürke árnyék borult a szeme köré is, de a szája mosolygott.

- Te nem vagy jó megfigyelő, - motyogta – én sokszor látom a nyitott ablakot. Néha eltűnik, ha esős az idő, de azután megint csak felbukkan... A fák mögött egy kis ház van.

- Nincs ott semmiféle ház! - mondtam türelmetlenül.

Eljött az ősz.. Nagymama még mindig a karosszékből ült és úgy bámulta a gyérülő fényt, mely néha még átragyogott a sárga lombokon. Egy napon azonban már nem tudott elvándorolni a kedvenc karosszékeig. Az ágyon feküdt és kínosan köhögött, de azért fáradhatatlanul mormolta a régi imádságokat, amelyekre valamikor a gyermekeket tanította.

Jól emlékszem arra a napra, amikor meghalt. Ráncos kezeit összekulcsolta a mellén és úgy feküdt az ágyon mintha aludna. Hályogos két szemét lezárta egy gyöngéd kéz és az arcán megkövült a szelíd mosoly. Temetés... Rokonok jöttek-mentek, a szemüket törülgették és banális szavakat mondtak... Alacsony szálló, szürke felhők takarták az eget, amikor eltemették. A lombja vesztett fák színtelenre sápadtak a ködben és nekem úgy tűnt, mintha az eget is hályog borítaná be, mint a nagymama szemét. A világ szürke és szomorú volt.

.....

A fagyos és esős napok után lassan beköszöntött a tavasz. A nagymama karosszékében ültem. Magam sem tudom, hogy miért telepedtem az ő helyére. A kertet néztem, a zöldellő bokrokat és fákat. Az utcát és a kertet előntötte a tavaszi napfény.

Egyszerre megrezzentem... Világosan és tisztán megláttam a nyitott ablakot... Fehér hajú emberek ültek mögötte, a nagymama is köztük volt... Azóta sokat ülök a karosszékben én is, és nézem a nyitott ablakot a fák lombjai között.

A Jugovics család tanúkihallgatási jegyzőkönyve 1750-ből

Mézes Ádám (mezes.adam@hotmail.com)

A nemességvizsgálatok alkalmával készült tanúvallomások jegyzőkönyvei értékes forrása a családtörténeti kutatásoknak. A jegyzőkönyv nem csak egy adott személy vagy személyek nemességszerző ősétől való leszármazását tárja elénk, hanem olyan családtörténeti részleteket is, amelyekre nézve máshol nem találunk információt. Vázlatos képet kaphatunk a kor vidéki társadalmának kapcsolatairól, szokásairól és emlékezetéről.

Jelen rövid forrásközlés Jugovics Ádám¹⁷⁶ nemességigazolási eljárásának tanúvallomási jegyzőkönyve.¹⁷⁷ Rövid, de hasznos információkkal szolgál a család tagjainak életéről, lakóhelyeiről és társadalmi állapotáról, bemutatja, hogy a négy testvér és egy fiú, Mihály, Miklós, Pál, István és ifjabb Pál mennyire különböző, de a nemesség alsó rétegére jellemző életpályát futott be. Mihályból evangélikus tanító, majd prédikátor lett,¹⁷⁸ Miklós a takácsmesterséget választotta, míg István egy főúr szolgálatába állt, addig Pálról nem mondanak semmit, viszont ifjabb Pál édesapja nemesi telkén gazdálkodott. A forrás tulajdonképpen két idős (70 és 84 éves) személy - egy nemes özvegyasszonyé (Csörge Erzsébet, nemes Csói István özvegye, Jugovics Miklós mostohalánya) és egy jobbágyé (Barát István) - visszaemlékezése fél évszázad távlatából.

¹⁷⁶ 1656. november 25-én Bécsben III. Ferdinánd király címeres nemeslevelet ad Jugovits Mihálynak feleségének Horváth Zsófiának, valamint György és János testvéreinek és Miklós és János unokaöccseinek, valamint Karosecz István, György, és Márton nagybátyjainak.

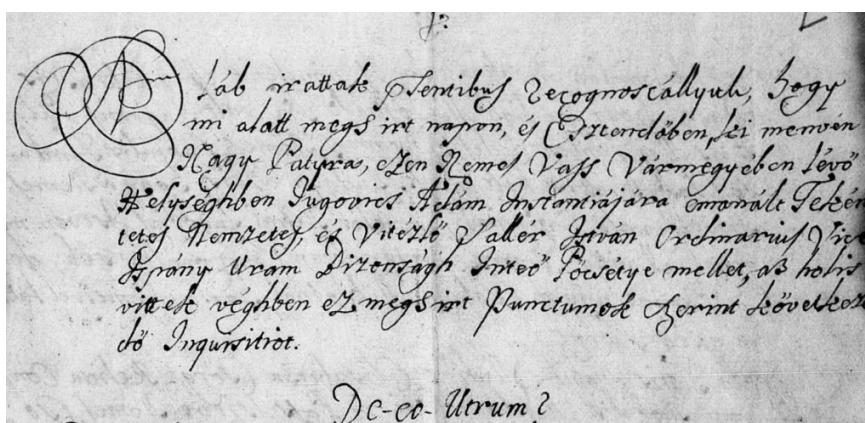
Címerleírás: Kékben zöld dombon almafa, melyre kígyó tekeredik, jobbra Ádám ágyékát jobbjával fedi, felette angyal pallossal, balra Éva ágyékán fügefalevéllal a kígyótól almát vesz el. Sisakdísz: növekvő szarvas. Takarók: kék-arany, vörös-ezüst.

Szluha Márton: *Vas vármegye nemes családjai*. I. kötet. Budapest, 2011. 660-661. p. (A könyvben közölt nemzedékrend nem egyezik meg a nemességvizsgálati jegyzőkönyvekkel)

¹⁷⁷<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSBL-J7BD?i=262&cat=60622> (utolsó elérés: 2019.11.25.)

¹⁷⁸ Jugovics Mihály volt tanító még Csánigon Sopron megyében 1685 és 1693. között. Répcelak város monográfiája (Főszerk.Prof.Dr.Csapó Tamás).Répcelak, 2019. 231. p.

„Kenyeri (...) Még 1695. is anyagyülekezet volt Kecskéd filiával. Lelkészük ekkor nem volt, hanem Jugovics Mihály tanító olvasott fel nekik prédikációkat. Ez a Jugovics Felsőlendván született s 1673. Ivánkovics Dániel rektor keze alatt Kőszegen tanult. A templom és iskola elfoglalása után Lovenyák Mihály lelkészhez menekült Meszlenbe, innen hívták meg Kenyeribe. (...)” Payr Sándor: A Dunántúli evangélikus egyházkerület története.I.kötet.Sopron, 1924. 348. p.

Jugovics Ádám tanúkihallgatási jegyzőkönyve 1750. április 2.:¹⁷⁹

„Alább irattak plentibus recognoscallyuk, hogy mi alatt megh irt napon, és Esztendőben, ki menvén Nagy Patyra¹⁸⁰, ezen nemes Vass Vármegyében lévő helységghben Jugovics Ádám instantiájára¹⁸¹ emanált¹⁸² Tekéntetes Nemzetes, és Vitézlő Sallér István¹⁸³ Ordinarius Vice Ispány Uram Bizonságh Inteő Pöcsétye mellett, az holis vittek véghben ez megh irt punctumok szerint következő Inquisitiót.

De-eo-Utrum?¹⁸⁴

Primo.¹⁸⁵ Ismerie-á a Tanu? mostanságh Nemes Sopron Vármegyében Beledben lévő Helységghben lakozó Jugovics Ádámot? és ezen Ádámnak Édes Attyát, néhai Jugovics Mihályt? ismervén
Secundo. Tudgya e? hogy megh nevezet Jugovics Mihály, néhai Meszlenben lakozó Jugovics Miklóssal, és Vépi Várban néhai Jugovics István Porkolábbal egy Testvér volt, kit is a Kuruczok ugyan Vépben megh öltek, és mindenit ell vitték.

Primus. Testis Providus Stephanus Barát Colonus Spectabilis ac Genorosi Domini Antony.. Rimanoczi in Possessione Nagy Paty, Inclyto Comitatu Castriferrei existente, habita Degens Annorum circiter 84 Juratus eximinatus falsus est.¹⁸⁶ Ad 1um. Ezen Fatens¹⁸⁷ jól ismeri mostanságh Beledben Nemes Sopron Vármegyében lévőben lakozó Jugovics Ádámot, ennek Edes Apját néhai Jugovics Mihályt¹⁸⁸ is jól ismérte, három Esztendeigh

¹⁷⁹ A jegyzőkönyvet szöveghűen közöljük.

¹⁸⁰ Ma Kőszegpaty része.

¹⁸¹ Instantia: folyamodvány, kérelem

¹⁸² Kiadott

¹⁸³ Sallér István Vas vármegye alispánja

¹⁸⁴ „Arról, hogy vajon...” A tanúkihallgatási jegyzőkönyvekben a kihallgatás tárgyát, a kérdéseket megelőzően feltüntetett formula.

¹⁸⁵ Előszőr

¹⁸⁶ Az első tanú Barát István, Rimanóczy Antal nagypaty 84 éves jobbagya.

¹⁸⁷ Tanú

¹⁸⁸ Jugovics Mihály volt tanító még Csánigon Sopron megyében 1685 és 1693. között. Répcelak város monográfiája (Főszerk. Prof. Dr. Csapó Tamás). Répcelak, 2019. 231. p.

„Kenyeri (...) Még 1695. is anyagyülekezet volt Kecskéd filiával. Lelkészük ekkor nem volt, hanem Jugovics Mihály tanító olvasott fel nekik prédikációkat. Ez a Jugovics Felsőlendván született s 1673. Ivánkovich Dániel rektor keze alatt Kőszegen tanult. A templom és iskola elfoglalása után Lovenyák Mihály lelkészhez menekült Meszlenbe, innen hívták meg Kenyeribe. (...)” Payr Sándor: A Dunántúli evangélikus egyházkerület története. I. kötet. Sopron, 1924. 348. p.

Mester volt ezen Patyi Helységghben, abban az üdőben mégh luthrános¹⁸⁹ Mester volt ezen Patyi Helységghben és innénd Miháliban¹⁹⁰ vitték luthrános Praedikátornak. Ad 2^{dum.} Tudgya nyilván hogy említett Jugovics Mihály egy Testvér volt néhai Jugovics Miklós, Pál és Istvánal, Miklós Takács Mester Ember volt, Meszlenben¹⁹¹ lakott, István pedig a Vépi Várban¹⁹² volt Porkoláb¹⁹³, a Kuruczok midőn megh ölték, és mindenit ell vitték azt is tudgya, hogy pedig Miklósnak Fia volt Jugovics Pál, kiis Meszlenben Edes Attyának Nemesi Curialis Fundusán¹⁹⁴ lakott, ott is holt megh. Tudgya azt is, hogy á Nemesigirül való Originális¹⁹⁵ levelet, néhai Jugovics István magával ell vitte Vépre, hogy jobban Conserváltassék¹⁹⁶, de á Párját ugyancsak a Miklósnál hadta szemeivel latta ezen Fatens.

Secunda Testis nobilis Muliér Elisabetha Csörge Relicta Condam Nobis Stephani Csói in Possessione Nemes Csó Comitatu praescipto existento, habita Commorans Annoru circiter 70 Jurata examinata Fassa est.¹⁹⁷ Ad 1^{mum.} Ezen Fatensnek Mostoha Apja lévén néhai Meszlenben lakozott Jugovics Miklos, ezen Fatens Aszszonyt is magánál tartotta, oda járulván Néhai Jugovics Mihály, mint Miklósnak egy Testvére ki is máskint Nagy Patyi Mester volt, azon okbul á Fatens Aszszony isméri Jugovics Ádámot, ki most Beledben Nemes Sopron Vármegyében lakik. Ad 2^{dum.} Tudgya jól az főnt megh irt okokbul, hogy az De eo utrumban megh nevezet Jugovics Mihály akkor Nagy Patyi luthrános Mester Jugovics Miklós, a Fatens Mostoha Attya, és Jugovics István Vépi Várban Porkoláb lévén, egy Testvérek voltak, gyakorta edgyütt lévén ezen három Attyafi Meszlenben Jugovics Miklos Bátyyoknál, látta azt is szemeivel, hogy Jugovics István Vepi Porkoláb az originalis nemes leveleket Vépre ell vitte magával, de minek előtte ell vitte volna le írták és á Párt Jugovics Miklósnál hadta, ezután á Kuruczok Jugovics Istvánt meg ölték s mindenit ell vitték á mint bizonyossan hallotta, hogy az originalis nemes levelét is akkor ládájával edgyütt ell vitték s oda lett. Azt pedig jól tudgya á Fatens, hogy Jugovics Miklósnak á fia Pál, Meszlenben maga nemesi Fundusán lakott, nemesi szabadságghban élt, és ott is holt megh. Ezen Jugovics Ádám Instansnak az Attya Nagy Patyru ell ment /. a mint a Fatens Aszszony másoktul hallotta ./ és Luthranos Praedikátorrá lett Rábaközben Miháliba, de azt tudgya, hogy Kenyeriben¹⁹⁸ is volt Praedikátor, mert ott az házánál is volt látogatás képpen a Fatens Aszszony.

Mely Pviro módó általunk vegghben vitt Inquisitionul es Attestatio Szedisrül¹⁹⁹ attuk ezen Testimonialis Levelünket subscriptionk és Pöcsétünk által megh erősétvén. Actum Nagy Patty die 2da Mensis Aprilis Anno 1750. Niczky Janos Tekéntetes Nemes Vass Vármegyének Feő Szolga Bírája (L.S.) Simon János azon Nemes Vármegyének Esküttye (L.S.)”

¹⁸⁹ lutheránus

¹⁹⁰ Mihályi Sopron megyében

¹⁹¹ Meszlen Vas megyében.

¹⁹² A monyorókeréki gróf Erdődy család vár(kastélya) Vas megyében. A Rákóczi-szabadságharc után bontották el külső erődtéseit.

¹⁹³ Porkoláb: börtönőr, várparancsnok. Jugovics István valószínűleg a vár parancsnoka (kapitánya) volt.

¹⁹⁴ nemesi telek

¹⁹⁵ Eredeti

¹⁹⁶ Megőrizték, biztonságba helyezték.

¹⁹⁷ Második tanú nemes Csörge Erzsébet, nemes Csói István 70 éves özvegye.

¹⁹⁸ Kenyeri Vas megyében.

¹⁹⁹ Tanúbizonyító Szék

Csaknem két évtizeddel a most közölt nemességigazolás előtt, 1733-ban Jugovics Ádám unokatestvére, Pál – Jugovics Miklós fia – is igazolta nemességét szintén tanúk útján.²⁰⁰ Pál nemességének ügyében vallomást tett mostohaanyja, özvegy Jugovics Miklósné Kerepesi Judit,²⁰¹ Németh János és Nagy György agilis állapotúak, valamint nemes Kovács Jánosné Takács Erzsébet, korábban Jugovics Péter²⁰² felesége. Az 1733-as jegyzőkönyv nem foglalkozik különösebben a tágabb családdal, Istvánról az armális kapcsán esik szó. „(...) az kit az kuruczok az véppi toronybul /: az mely várban is porkoláb vala :/ kihúztak és meg is ölték (...)”²⁰³ Továbbá az emlékezet még megőrzött az eredeti armálisról is emlékeket: „(...) nagy aranybötűkkel volt írva, nem különben nagy kerekas pöcsét is volt rajta (...)”²⁰⁴

Érdekes lehetőségeket kínál a kutatóknak a különböző jegyzőkönyvek összevetése, a tanúk személyén és szemén keresztül egyes emberek, családok, települések kapcsolati hálóinak, sorsainak²⁰⁵ feltérképezése és az emlékezet vizsgálata. Azonban mindenképpen megfelelő forráskritikával kell kezelni a jegyzőkönyvbe foglaltakat, ugyanis a megszólaltatott tanúk valakinek az érdekében válaszoltak a nekik feltett kérdésekre, sok esetben csak másodkézből származó információik voltak, illetve az elbeszélte eseményektől eltelt hosszú idő is fakítja, megváltoztatja az emlékeket.²⁰⁶

²⁰⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C333-Z3F1-6?i=365&cat=60622> (utolsó elérés: 2019.11.25.)

²⁰¹ Talán az 1750-es tanújának, Csörge Erzsébetnek édesanyja?

²⁰² „(...) Istenben boldogult előbi ura is Jugovics Péter armális par mellet tartatott igaz nemes embernek (...)” U.o.

²⁰³ U.o.

²⁰⁴ U.o.

²⁰⁵ A jegyzőkönyvek segítségével hozzávetőlegesen datálhatók olyan életesemények, amelyek esetleg anyakönyvezésre még nem kerültek a vizsgált korszakban. Írásunkban tárgyalt két jegyzőkönyv alapján például megállapítható, hogy 1733. év előtt hunyt el Jugovics Miklós, illetve Péter is, de Pál már felnőtt gazdálkodó volt, István pedig halála napján minden bizonnyal már tapasztalt ember lehetett tisztségéből kiindulva.

²⁰⁶ Itt említhetnénk például Jugovics Mihály mihályi prédikátorságát (vagy inkább iskolamesterségét is), amelyről még az egyháztörténeti munkák sem tudnak.

Szerzőink figyelmébe

A szerkesztőség családtörténeti tárgyú cikkeket, könyvismertetéseket, illetve az egyesület életével és szakmai rendezvényekkel kapcsolatos beszámolókat vár az egyesület tagságától és az érdeklődő olvasóközönségtől egyaránt.

Kérjük, hogy:

- a lehető legjobban ellenőrizték állításait, szakirodalmi, levéltári hivatkozással, példával támasszák alá; arról írjanak, amit jól ismernek.
- a cikkeknek a hiánytalan, végleges, „nyomdakész” változatát adják le, leadás után nincs már mód a változtatásra!
- az átírásokhoz az eredeti irat olvasható minőségű (de nem több MB-os terjedelmű) fényképét a lektorok számára mellékeljük, még akkor is, ha nem lesznek a cikkbe beillesztve.
- a cikkbe beillesztésre kerülő képek lehetőleg legyenek jó felbontásúak, de egyenként ne haladják meg az 500 kB-ot.
- a cikkbe beillesztésre kerülő képek helyét és az esetleges képaláírást adják meg a szövegben, a képeket ne illesszék be a cikkbe, hanem küldjék mellékletben.
- ügyeljenek a helyes gépelésre, futtassanak helyesírás-ellenőrzést leadás előtt.
- ügyeljenek az iratátírás, forrásközlés pontosságára.
- az évszázadokat arab számmal, a dátumokat a következő formában tüntessék fel: „1632. július 23.” („1632.07.23.” és hasonló formátumok kerülendőek!) Lábjegyzetben az „1632. júl. 23.” is megfelelő.
- a felhasznált műveket és levéltári anyagot lábjegyzet formájában hivatkozzák, külön irodalomjegyzéket nem szükséges készíteni.
- idézeteknél mindig adják meg a forrást.
- a felhasznált szakirodalmat/iratokat egységesen a következő szabványos formában adják meg:

Könyv:

Kovács István: A könyv. Bp., 2000. 50-55.

További hivatkozások esetén: *Kovács I.: i. m. 62-64.*

Ugyanarra a műre történő egymást követő hivatkozások esetén: *Uo. 75-77.*

Folyóiratcikk:

(3 vagy több szerző: et al., annál kevesebb: név szerint):

Darvas A., Kiss I., Jónás Á.: A folyóiratcikk címe. In: *Élet és Irodalom* 1.(2005.) 10-13.

Elektronikus:

Mint folyóiratcikk, és a részletes hivatkozásban fel kell tüntetni az URL-t és lehetőleg a letöltés dátumát:

Darvas A.: A folyóiratcikk címe. *Élet és Irodalom Online* (2005. június 12.).

<http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=PUBLICISZTIKA0637> (Letöltés dátuma: 2006. aug. 20.)

Levéltári irat:

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL) P 2018 Tomcsányi (Tomcsini) család vásárosnaményi levéltára, 1. cs. 1. tétel Tomcsányi család évre rendezett iratai, 1603.

Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL PML) IV. 3. c/2. Pest-Pilis-Solt vármegye nemesi közgyűlésének iratai, köz- és kisgyűlési iratok, nemességi iratok (acta nobilitaria) 1792. fasc. 2. nr. 1988.

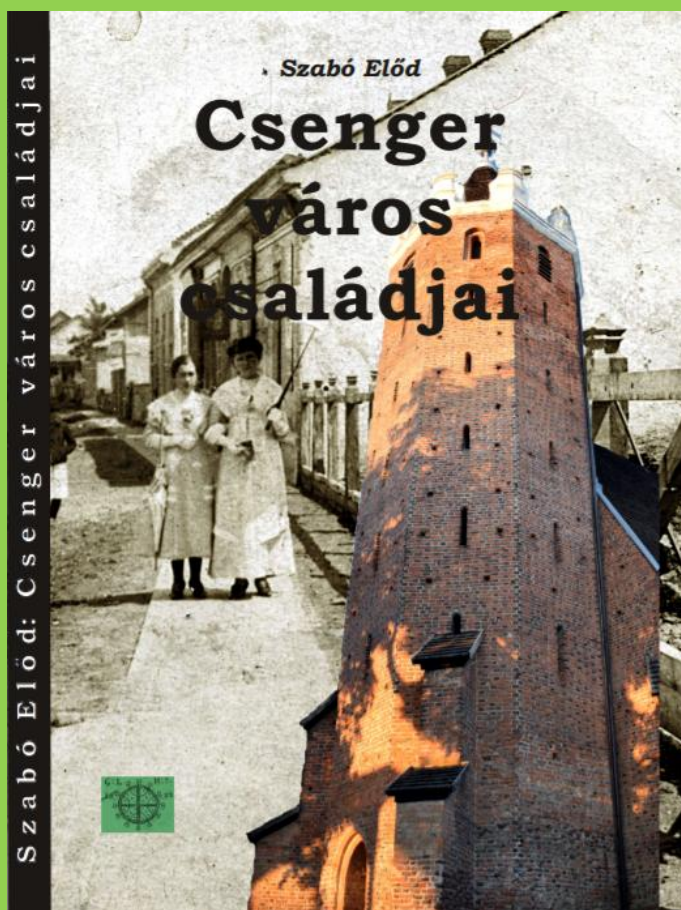
A szerkesztőség fenntartja magának a jogot, hogy válogasson a beadott cikkek közül, későbbi számra halassza megjelentetésüket, a terjedelmesebb írásokat több részre bontva közölje le. A szakirodalmi összefoglalásokkal szemben előnyben részesülnek a primér források felhasználásával készült, egyéni kutatómunkán alapuló cikkek.

Nem megfelelő színvonalú, a családfa-kutatáshoz vagy az egyesület tevékenységéhez nem kapcsolódó, korábban máshol már megjelent írásokat a szerkesztőség nem fogad el közlésre.

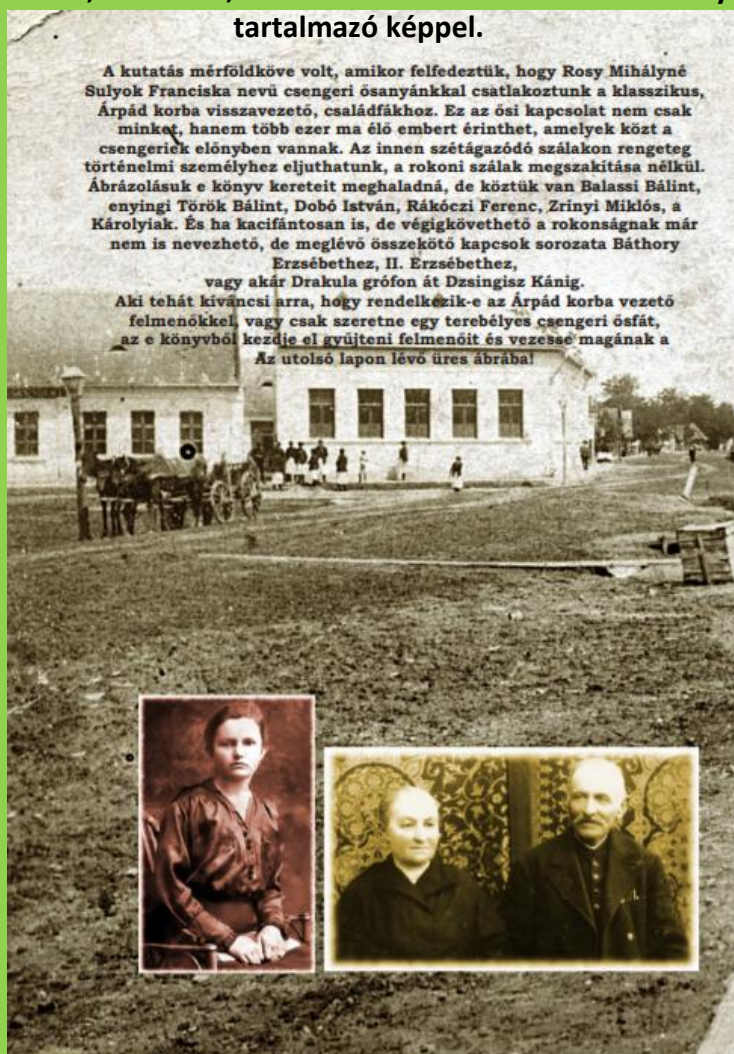
A cikkeket MS Word formátumban a szaeltan@gmail.com címre várjuk.

Köszönjük leendő szerzőink munkáját, fáradozását!

A szerkesztőség

Szabó Előd 2018 őszén megjelent Csenger Város Családjai című könyvének borítója és hátlapja, amelyben szülővárosa családfáit vezeti le, több száz, a családfákon beazonosított személyt tartalmazó képpel.

MACSE

H-1022 Budapest
Szabolcska Mihály u. 7

E-mail: macse@macse.hu

Adószám: 18213056-1-41

KSH: 18213056-6499-529-01

Egyesületi tisztségviselők

Reicher Péter
elnök

Lakatos András Sándor
elnökhelyettes

Babesányi Judit
titkár

Mihalik Béla Vilmos
titkár

Péchy Gáspár
titkár

Németh József
titkár

Skoumal Krisztián
titkár

Sulymosi Tamás
titkár

Gelei Judit
pénztárnok

**Cseresnyésné
Bécsy Zsuzsanna Margit**
Felügyelő Bizottság tagja

Gonda István
Felügyelő Bizottság tagja

Szakály József
Felügyelő Bizottság tagja

**Látogassa meg web-
helyünket:**

<http://www.macse.hu>

1839-1899

Sipos Gyula családfája Sipos Pál dédapáig
visszamenőleg.

Sipos Pál dédapja

Sipos Gábor üsapa

sz. 1766. júl. 9.

neje: Rieborosnyai Tómpa Lórána

Sipos Sámuel nagyapja

sz. 1806. okt. 25. meghalt 1841. okt. 18

neje: Rutár Imre

Sipos György idős apja

sz. 1841. sept. 29.

II. neje: Kovács Rózsa. meghalt. 1889. apr. 12.

Sipos Gábor.

sz. 1869. jún. 5.

Sipos Gyula.

sz. 1872. sept. 24.

Sipos Béla.

sz. 1875. sept. 16.

Sipos Etelka.

sz. 1881. nov. 11.

III. neje: Hadnagy Otilia

Sipos László

sz. 1892. dec. 10.

Árnyoskefalvi sz. ref. egyház Rózié anyakönyveiből kité-
ve és beállítottatva

Árnyoskefalván, 1899. sept. 24-én

Halvány György
ref. paps.

Egy korabeli Sipos családfa